

ISSN 2217-3609

АПЕЛАЦИОНИ СУД У БЕОГРАДУ

БИЛТЕН

бр. 13

intermex
Software & Communications

Београд, 2023.

БИЛТЕН АПЕЛАЦИОНОГ СУДА У БЕОГРАДУ

ИЗДАВАЧ: За издавача:	Intermex , Београд, Алексе Бачванског 6 Љиљана Миланковић-Васовић, директор
ПРИРЕЂИВАЧ:	Апелациони суд у Београду
ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:	Душко Миленковић, председник Апелационог суда у Београду
ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ И ОДГОВОРНОГ УРЕДНИКА:	Јелена Стевановић, судија Апелационог суда у Београду
РЕДАКЦИЈСКИ ОДБОР:	Зорица Ђаковић, Весна Филиповић, Гордана Тошић, Сања Агатоновић, Зорица Смирчић, Зорица Јовановић, мр Сретко Јанковић, Растко Поповић, Милимир Лукић, Оливера Анђелковић, Снежана Јовановић и др Миодраг Мајић – судије Апелационог суда у Београду
СЕКРЕТАР РЕДАКЦИЈЕ:	Мирјана Пиљић, координатор за медије Апелационог суда у Београду
ПРЕЛОМ, КОРЕКТУРА И ДИЗАЈН:	Intermex, Београд
ШТАМПАРИЈА:	"Cicero", Београд

У припреми Билтена учествовали су судије и судијски сарадници Апелационог суда у Београду

Свако копирање, умножавање, објављивање и дистрибуирање целине или делова текста из ове публикације представља повреду ауторског права и кривично дело.

Коришћење делова текста из овог Билтена дозвољено је сходно ауторском праву и уз сагласност издавача.

De rebus litigiosis et convenire et transigere
possumus – **Stranke su gospodari spora**
(Paulus)

С А Д Р Ж А Ј

I

УВОДНА РЕЧ

ГЛАВНОГ И ОДГОВОРНОГ УРЕДНИКА БИЛТЕНА

- Душко Миленковић, председник Апелационог суда у Београду9

II

ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ КАЗНЕНЕ ЕВИДЕНЦИЈЕ

АПЕЛАЦИОНОГ СУДА У БЕОГРАДУ 11

III

ПРАВО НА ЖИВОТ И ПОГРЕШНЕ ПРЕСУДЕ

- мр Сретко Јанковић - судија Апелационог суда у Београду 35

IV

ИНФОРМАЦИЈА У МАСМЕДИЈИМА

И ПРАВО НА ОДГОВОР

- др Драгица Попеску - судија Апелационог суда у Београду 55

V

СУДСКА ПРАКСА

КРИВИЧНО ОДЕЉЕЊЕ

КРИВИЧНО ПРОЦЕСНО ПРАВО 81

Недозвољена жалба јавног тужиоца 81

Недозвољена жалба у другостепеном поступку 81

Одузимање имовине проистекле из кривичног дела 82

КРИВИЧНО МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО 84

Изазивање националне, расне и верске мржње
и нетрпељивости 84

Квалификовани облик кривичног дела изнуде 85

РАТНИ ЗЛОЧИНИ.....	86
Наредба (као радња кривичног дела из члана 142 став 1 КЗ СРЈ)	86
Нечовечно поступање	87

ГРАЂАНСКО ОДЕЉЕЊЕ

ПАРНИЧНИ ПОСТУПАК.....	88
Непостојање нужног супарничарства корисника кредита и заложних дужника	88
Правна заштита путем брисовне парнице	90
Стварна надлежност за поступање по захтеву за утврђење ништавости уговора чији је предмет непокретност.....	92
СТВАРНО ПРАВО.....	94
Јаче право својине када ни једна парнична странка није уписана као власник непокретности	94
Јачи правни основ и стицање права својине	98
Надлежност суда по тужби за утврђење права првенства намирења извршне вансудске хипотеке	100
ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО	104
Застарелост потраживања наплате судске таксе - Прекид застаревања.....	104
Застарелост регресног потраживања поводом ког је закључено вансудско поравнање	107
Продаја туђе ствари и заштита од евикције	108
НАКНАДА ШТЕТЕ	111
Будућа нематеријална штета	111
Мера забране напуштања стана, као основ за накнаду штете	114
Накнада нематеријалне штете због неоснованог лишења слободе и саслушање тужиоца	116
Накнада штете због неправилног и незаконитог рада државног органа.....	119
Неосновано лишење слободе и накнада штете код застарелости извршења казне	120

Правно дејство обавезе обраћања Министарству правде ради постизања споразума о накнади штете проистекле из неоснованог лишења слободе	121
Право на накнаду штете због претрпљеног страха и умањења опште животне активности насталих услед неоснованог лишења слободе	124
Саслушање тужиоца код накнаде нематеријалне штете због неоснованог лишења слободе	127
СТАМБЕНО ПРАВО	129
Статус члана породичног домаћинства и стицање права закупа на неодређено време на стану у приватној својини и право на дом	129
ПОРОДИЧНО ПРАВО	131
Вантелесна оплодња извршена генетским материјалом и утврђивање очинства	131
Враћање поклона које су супружници учинили један другом у току трајања заједничког живота у браку	132
Изградња породичне стамбене зграде на основу уговора о ортаклуку закљученог између брачних другова	133
Одржавање личних односа детета са сродницима и другим лицима са којима га везује посебна блискост	135
Право наследника да наставе поступак ради утврђивања да је постојао основ за развод брака (члан 220 став 2 Породичног закона)	138
НАСЛЕДНО ПРАВО	141
Пуноважност писменог завештања пред сведоцима - потпис завештаоца и отисак прста	141
МЕДИЈСКО ПРАВО	142
Повреда права на пословни углед правног лица	142
Право на заштиту пословног угледа правног лица подношењем тужбе за утврђење повреде угледа	144
АУТОРСКО ПРАВО	147
Заштита ознаке познате јавности	147
Идејно решење	149
Уступање имовинских ауторских права трећем лицу	151

МЕДИЦИНСКО ПРАВО.....	155
Накнада нематеријалне штете због повреде права на планирање породице.....	155
МЕЂУНАРОДНО ПРОЦЕСНО ПРАВО	157
Одређивање меродавног права у поступцима решавања материјалноправних односа с међународним елементом и могућност узвраћања на домаће право	157
ОСТАЛО	160
Недозвољеност извршења.....	160
Споразум о накнади за експроприсану непокретност и исплата разлике између исплаћене и припадајуће накнаде за одузето земљиште	163
Утврђивање накнаде за деекспроприсану непокретност	164
РАДНО ПРАВО.....	167
Злоупотреба права на боловање.....	167
Обустављање од зараде запосленог ради наплате потраживања	170
Правне последице раскида споразума о престанку радног односа	172
Право запослених који су ангажовани у COVID амбулантама и на збрињавању лица са сумњом на COVID-19 на исплату солидарне помоћи, односно бонуса.....	173
Право на накнаду материјалне штете због злостављања на раду.....	176

Поштовани,

Задовољство ми је да вам представим материјал који су судије и судијски помоћници Апелационог суда у Београду припремили за сва она лица која сматрају да овај Апелациони суд може дати допринос развоју правничке мисли и дискусији на све правне теме које захтевају боље дефинисање у судској пракси.

Такође, задовољство ми је да вас обавестим да неки од аутора сентени више нису судије Апелационог суда, већ Врховног суда Србије, те користим и ову прилику да им се захвалим што су својим односом према функцији коју су вршили у Апелационом суду увек доприносили конструктивној расправи на разне правне теме.

У Билтену је представљена и, ради боље прегледности, скраћена верзија табеларног приказа казнене евиденције и слободно можемо рећи да се иста, с обзиром на број обрађених правноснажно окончаних поступака пред Апелационим судом, може сматрати довољно репрезентативном за приказ тенденција казни за одређена кривична дела. Истовремено вас обавештавам да се са детаљним приказом истих евиденција можете упознати на интернет страници Апелационог суда у рубрици „О АПЕЛАЦИОНОМ СУДУ – Статистички извештаји“.

Уверен сам да ће материјал који је пред вама многе од вас подстакнути да нам се у будућности придружите у изради билтена и тиме дате и лични допринос унапређењу судске праксе у Републици Србији.

У жељи да рад Апелационог суда приближимо свим грађанима Републике Србије и даље ћемо се трудити да будемо иноватори, а све у циљу организовања суда коме грађани у потпуности верују.

***Главни и одговорни уредник
Судија Душко Миленковић***

II
ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ
КАЗНЕНЕ ЕВИДЕНЦИЈЕ
АПЕЛАЦИОНОГ СУДА
У БЕОГРАДУ

КДП ЖИВОТА И ТЕЛА		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Редни број	Дело	Укупан број дела													
1	Убиство	154	22.08%								30.52%	22.08%	18.18%	6.49%	
2	Тешко убиство	90	35.56%								2.22%	7.78%	16.67%	17.78%	
3	Убиство на мах	8	37.50%						12.50%	12.50%	37.50%	12.50%			16.67%
4	Нехатно лишење живота	2									100.00%				
5	Тешка телесна повреда	152	9.21%				15.13%	0.66%	10.53%	19.08%	46.05%	5.92%	1.97%		
6	Лака телесна повреда	37	21.62%				2.70%		2.70%	43.24%	32.43%				
7	Учештовање у тучи	11	45.45%							18.18%	36.36%				
8	Излагање опасности	1	100.00%												
9	Напуштање немоћног лица	1									100.00%				

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП СЛОБОДА И ПРАВА ЧОВЕКА И ГРАЂАНИНА

Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОБАЂАЈУЋА ИЛИ ОДБИЈАЈУЋА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Противправно лишење слободе	25	40.00%		12.00%		4.00%	8.00%	32.00%	8.00%			
2	Отмица	55	36.36%				7.27%	9.09%	47.27%	5.45%	1.82%		
3	Принуда	22	18.18%		31.82%		9.09%	22.73%	31.82%				
4	Злостављање и мучење	17	11.76%		52.94%			29.41%	5.88%				
5	Угрожавање сигурности	82	35.37%		21.95%		2.44%	36.59%	3.66%				
6	Прогањање	7			42.86%			42.86%	14.29%				

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП ЧАСТИ И УГЛЕДА													
Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОВЉАЈА ИЛИ ОДБИЈАЈА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Уврета	7	28.57%	42.86%									

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

Апелациони суд у Београду

КДП ПОЛНЕ СЛОБОДЕ		КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА						
Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОБАЂАЈУЋА ИЛИ ОДБИЈАЈУЋА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА
1	Силовање	57	21.05%				1.75%	1.75%	31.58%	31.58%	12.28%	1.75%	
2	Облуба над немоћним лицем	11						9.09%	45.45%	45.45%			
3	Облуба са дететом	33	36.36%						21.21%	42.42%			
4	Облуба злоупотребом положаја	15	46.67%				6.67%		40.00%	13.33%			
5	Недозвољене полне радње	21	14.29%		4.76%			33.33%	47.62%				
6	Подвођење и омогућавање вршења полног односа	1		100.00%					100.00%				
7	Посредовање у вршењу проституције	23	13.04%	73.91%	17.39%			56.52%	13.04%				
8	Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију	72	18.06%	2.78%	38.89%		8.33%	30.56%	13.89%				
9	Навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама	3							100.00%				
10	Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу	2	50.00%						50.00%				
11	Полно узнемиравање	9						77.78%	22.22%				

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП БРАКА И ПОРОДИЦЕ		Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела"													
Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОВЉАЈУЋА ИЛИ ОДБИЈАЈУЋА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14		
1	Ванбрачна заједница са малолетником	4	25.00%		25.00%			50.00%							
2	Одузимање малолетног лица	1			100.00%										
3	Насиље у породици	159	15.09%	0.63%	5.66%		14.47%	28.93%	47.17%	2.52%	0.63%	0.63%			
4	Недавање издржавања	1			100.00%										

Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОВЉАЈЋА ИЛИ ОДБИЈАЈЋА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Повреда моралних права аутора и интерпретатора	1						100.00%					
2	Неовлашћено искоришћавање ауторског дела или предмета сродног права	7	71.43%		14.29%		14.29%	14.29%					

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

Редни број	Дело	Укупан број дела	КДП ИМОВИНЕ													
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
			ОСЛОВАЉАЊА ИЛИ ОДВИЈАЊА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА			
1	Крађа	114	18.42%	1.75%	16.67%	1.75%	1.75%	50.00%	14.91%							
2	Тешка крађа	1847	22.20%	0.43%	12.45%	4.60%	4.60%	8.99%	54.63%	0.11%						
3	Разбојничка крађа	47	17.02%			8.51%	4.26%	4.26%	74.47%	4.26%						
4	Разбојништво	1224	17.65%	0.08%	0.08%	3.59%	3.59%	17.57%	59.72%	3.51%						
5	Угаја	32	31.25%	40.63%	28.13%	3.13%	3.13%	6.25%	31.25%							
6	Превара	526	58.94%	23.19%	10.46%	5.89%	5.89%	7.41%	22.81%	0.19%						
7	Превара у осигурању	4	50.00%					50.00%								
8	Неосновано добијање и коришћење кредита и друге погодности	1	100.00%													
9	Ситна крађа, угаја и превара	1	100.00%													
10	Уништење и оштећење туђе ствари	3	33.33%	33.33%				33.33%								
11	Неовлашћено коришћење туђе возила	39	20.51%	33.33%	2.56%			58.97%	12.82%							
12	Изнуда	119	47.06%		3.36%	0.84%	0.84%	3.36%	38.66%	7.56%						
13	Уцена	5	40.00%		40.00%			20.00%	40.00%							
14	Злоупотреба поверења	11	27.27%		45.45%		9.09%	18.18%	9.09%							
15	Зеленаштво	7	100.00%													
16	Грађење без грађевинске дозволе	20	15.00%	60.00%	65.00%		10.00%	10.00%	10.00%							
17	Оштећење туђих права	1			100.00%											
18	Прикривање	15	40.00%		26.67%		20.00%	33.33%								

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

Апелациони суд у Београду

КДП ПРИВРЕДЕ

Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОБАЂАЉУГА ИЛИ ОДБИЈАЉУГА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Фалсификовање новца	38	26.32%	52.63%	2.63%		15.79%	13.16%	42.11%	7.89%			
2	Фалсификовање хартија од вредности	1							100.00%				
3	Фалсификовање и злоупотреба платних картица	55	21.82%	50.91%	7.27%		5.45%	14.55%	56.36%	1.82%			
4	Прављење, набављање и давање другом средстава за фалсификовање	2	50.00%					50.00%					
5	Издавање чека и коришћење платних картица без покрића	10	70.00%				30.00%	10.00%	20.00%				
6	Пореска утаја	124	49.19%	33.87%	25.00%	0.81%	4.03%	5.65%	13.71%				
7	Неуплаћивање пореза по одбитку	3	66.67%	33.33%					33.33%				
8	Кријумчарење	22	36.36%	50.00%	13.64%			4.55%	50.00%				
9	Прање новца	19	68.42%	10.53%					31.58%				
10	Неовлашћена употреба туђег пословног имена и друге посебне ознаке робе или услуга	2	100.00%										
11	Злоупотреба положаја одговорног лица	380	59.21%	0.53%	0.53%		10.00%	5.79%	32.11%	1.58%			
12	Злоупотреба у вези са јавном набавком	3			100.00%								
13	Примање мита у обављању привредне делатности	3					33.33%		100.00%				
14	Давање мита у обављању привредне делатности	1					100.00%		100.00%				
15	Проуроковање лажног стечаја	6	83.33%					16.67%					
16	Оштећење повериоца	8	75.00%		12.50%			12.50%					
17	Злоупотреба овлашћења у привреди	36	75.00%	2.78%			8.33%	8.33%	11.11%				
18	Недозвољена трговина	9			11.11%		11.11%	44.44%	33.33%				
19	Проневера у обављању привредне делатности	31	12.90%		67.4%		9.68%	9.68%					
20	Превара у обављању привредне делатности	4	75.00%	25.00%					25.00%				

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП ЗДРАВЉА ЉУДИ		КАЗНА ЗАТВОРА													
Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОВАЂАЊА ИЛИ ОДВИГАЊА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14		
1	Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога	1650	10.55%	0.06%	0.67%		1.27%	1.82%	76.24%	7.88%	1.64%	0.18%	0.06%		
2	Неовлашћено држање опојних дрога	563	5.33%	5.33%	30.91%	0.36%	6.04%	32.86%	24.33%	0.71%					
3	Омогућавање уживања опојних дрога	66	9.09%		10.61%		12.12%	56.06%	21.21%	1.52%					
4	Непоступање по здравственим прописима за време епидемије	5						60.00%	40.00%						
5	Производња и стављање у промет шkodљивих производа	2	50.00%						50.00%						
6	Тешка дела против здравља људи	25	80.00%				4.00%		16.00%						
7	Неовлашћена производња и стављање у промет допинг средстава	4	75.00%						25.00%						

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процентат је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОВЉАЊА ИЛИ ОДБИЈАЊА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЧНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА		
1	Уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја	1	100.00%												

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП ОПШТЕ СИГУРНОСТИ ЉУДИ И ИМОВИНЕ

Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОВНА КАЗНА ИЛИ ОДБИЈАЉУГА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Изазивање опште опасности	43	20.93%	11.63%	2.33%		13.95%	32.56%	44.19%				
2	Уништење и оштећење јавних уређаја	6	50.00%		16.67%			33.33%					
3	Неправилно и неправилно извођење грађевинских радова	3	100.00%										
4	Неотклањање опасности	2			100.00%								
5	Тешка дела против опште сигурности	58	60.34%		17.24%		5.17%	12.07%	6.90%				

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП БЕЗБЕДНОСТИ ЈАВНОГ САОБРАЋАЈА													
Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОБАЂАЈУЋА ИЛИ ОДБИЈАЈУЋА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Угрожавање јавног саобраћаја	4			50.00%			25.00%	25.00%				
2	Угрожавање безбедности ваздушног саобраћаја	2	50.00%		50.00%								
3	Непужање помоћи лицу повређеном у саобраћајној незгоди	19	31.58%	15.79%	10.53%		5.26%	31.58%	10.53%				
4	Тешка дела против безбедности јавног саобраћаја	311	22.51%	0.64%	21.54%		18.65%	6.75%	47.91%	1.61%			

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП БЕЗБЕДНОСТИ РАЧУНАРСКИХ ПОДАТАКА													
Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОБАЂАЉА ИЛИ ОДБИЈАЉА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА
1	2	4	50.00%						50.00%				
1	Рачунарска превара	4	50.00%										
2	Неовлашћени приступ заштићеном рачунару, рачунарској мрежи и електронској обради података	1			100.00%								
3	Неовлашћено коришћење рачунара или рачунарске мреже	1			100.00%								
4	Прављење, набављање и давање другог средстава за извршење кривичних дела против безбедности рачунарских података	2	100.00%										

НАПОМЕНА: Подаци у колоницама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП УСТАВНОГ УРЕЂЕЊА И БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ													
Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОВБАЉАЋА ИЛИ ОДБИЈАЉАЋА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА
1		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Позивање на насилну промену уставног уређења	1			100.00%								
2	Оружана побуна	7	100.00%										
3	Шпијунажа	6	83.33%						16.67%				
4	Изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости	16	12.50%		75.00%			6.25%	6.25%				

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП ДРЖАВНИХ ОРГАНА		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОВЉАЋА ИЛИ ОДБИЈАЋА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА		
1	Спречавање службеног лица у вршењу службене радње	47	14.89%		14.89%		4.26%	31.91%	38.30%						
2	Напад на службено лице у вршењу службене дужности	118	22.88%		25.42%	0.85%	6.78%	13.56%	36.44%	0.85%					
3	Одузимање и уништење службеног печата и службеног списка	1						100.00%							
4	Самовлашће	1													

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП ПРАВОСУЂА		КАЗНА ЗАТВОРА ОД													
Редни број	Дело	Укупан број дела	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
1	Непријављивање кривичног дела и учиниоца	1							100.00%						
2	Помоћ учиниоцу после извршеног кривичног дела	32	62.50%			9.38%			6.25%	18.75%	3.13%				
3	Лажно пријављивање	2													
4	Давање лажног исказа	2	100.00%												
5	Спречавање и ометање доказивања	8	12.50%		75.00%	50.00%				37.50%					
6	Кршење забране утврђене мером безбедности	2			50.00%				50.00%						

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП ЈАВНОГ РЕДА И МИРА

Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОБАЂАЈУЋА ИЛИ ОДБИЈАЈУЋА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУПНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Изазивање панике и нереди	4	100.00%										
2	Насилничко понашање	38	7.89%		36.84%		7.89%	34.21%	21.05%				
3	Насилничко понашање на спорској приредби или јавном скупу	78	73.08%	17.95%	21.79%		1.28%	2.56%	2.56%				
4	Договор за извршење кривичног дела	6	100.00%										
5	Удруживање ради вршења кривичних дела	151	49.67%		1.32%		0.66%	23.84%	23.18%	1.32%	0.66%		
6	Израђивање и набављање оружја и средстава намењених за извршење кривичног дела	8	12.50%					25.00%	62.50%				
7	Недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја	558	12.90%	25.45%	2.87%		10.75%	27.06%	55.20%	1.08%			
8	Учествовање у групи која изврши кривично дело	2						100.00%					
9	Недозвољен прелаз државне границе и криумчарење људи	76	19.74%	1.32%	17.11%		15.79%	1.32%	59.21%				
10	Неовлашћено бављење одређеном делатношћу	2	50.00%				50.00%	50.00%					
11	Неовлашћено извођење археолошких радова	1						100.00%					

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП ПРАВНОГ САОБРАЋАЈА															
Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОБАЂАЉА ИЛИ ОДБИЈАЉА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14		
1	Фалсификовање исправе	48	35.42%	2.08%	2.08%		8.33%	43.75%	14.58%	2.08%					
2	Посебни случајеви фалсификовања исправе	7	57.14%		14.29%			28.57%							
3	Фалсификовање службене исправе	7	28.57%		57.14%			14.29%							
4	Навођење на оверавање неистинитог садржаја	5	80.00%	20.00%	20.00%										

03

НАПОМЕНА: Подаци у колонима од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП СЛУЖБЕНЕ ДУЖНОСТИ		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОВЊАЈУЋА ИЛИ ОДБИЈАЈУЋА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТВОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 20 ДО 25 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 25 ДО 30 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 30 ДО 40 ГОДИНА
1	Злоупотреба службеног положаја	25	72.27%	0.78%	12.50%		1.17%	1.56%	13.67%						
2	Несавестан рад у служби	13	84.62%		15.38%										
3	Ненаменско коришћење буџетских средстава	1													
4	Превара у служби	2		50.00%			50.00%		100.00%						
5	Проневера	55	30.91%		29.09%		21.82%	5.45%	34.55%						
6	Послуга	1			100.00%										
7	Трговина утицајем	9	33.33%		22.22%										
8	Примање мита	84	36.90%				20.24%	17.86%	42.86%	1.19%					
9	Давање мита	11	36.36%		27.27%		27.27%	9.09%	27.27%						
10	Одавање службене тајне	9	100.00%												

НАПОМЕНА: Подаци у колоната од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП ЧОВЕЧНОСТИ И ДРУГИХ ДОБАРА ЗАШТИЋЕНИХ МЕЂУНАРОДНИМ ПРАВОМ

Редни број	Дело	Укупан број дела	ОСЛОВЉАЊА ИЛИ ОДБИЈАЊА	НОВЧАНА КАЗНА	УСЛОВНА ОСУДА	РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ	КУЋНИ ЗАТОР	КАЗНА ЗАТВОРА ДО 1 ГОДИНЕ	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 1 ДО 5 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 5 ДО 10 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ДО 15 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ОД 15 ДО 20 ГОДИНА	КАЗНА ЗАТВОРА ПРЕКО 20 ГОДИНА
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Ратни злочин против цивилног становништва	33	33.33%						21.21%	21.21%	15.15%	9.09%	
2	Ратни злочин против ратних заробљеника	20	45.00%						5.00%	20.00%	5.00%	25.00%	
3	Учествовање у рату или оружаном сукобу у страни држави	1			100.00%								
4	Расна и друга дискриминација	2	100.00%										
5	Трговина људима	53	43.40%						39.62%	11.32%	1.89%	1.89%	
6	Угрожавање лица под међународноправном заштитом	1					100.00%		100.00%				
7	Јавно подстицање на извршење терористичких дела	1							100.00%				
8	Врбовање и обучавање за вршење терористичких дела	6							83.33%	16.67%			
9	Финансирање тероризма	4							100.00%				
10	Терористичко удруживање	7								100.00%			

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процентат је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

КДП ВОЈСКЕ СРБИЈЕ		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Редни број	Дело	Укупан број дела													
1	Напад на војно лице у вршењу војне службе	7					100.00%								
2	Непредузимање мера за обезбеђење војне јединице	2													
3	Непрописно старање о повереном оружју	2	100.00%												
4	Крађа оружја и дела борбеног средства	3	33.33%						66.67%						
5	Одавање војне тајне	2										100.00%			
6	Неовлашћен приступ војном објекту	1													100.00%

НАПОМЕНА: Подаци у колонама од 5 до 17 и од 19 до 28 приказани су у процентима. Процент је однос "врста одлуке" према "укупном броју дела".

III
ПРАВО НА ЖИВОТ
И ПОГРЕШНЕ ПРЕСУДЕ

мр Сретко Јанковић,
судија Апелационог суда у Београду

ПРАВО НА ЖИВОТ И ПОГРЕШНЕ ПРЕСУДЕ¹

Увод

Право на живот је врхунско људско право и без њега није могуће остварење свих других људских права. Као најважније људско право, оно ужива правну заштиту, коју предвиђају бројни међународни акти, као и домаћи прописи. Треба имати да уму да су државе дужне да штите сваки људски живот, али у земљама где постоји смртна казна, право на живот је у највећој мери угрожено, ако дође до изрицања и извршења ове казне.

Без обзира на систем правних лекова у кривичном поступку и двостепеност (или вишестепеност) у одлучивању, из разних разлога долази до доношења погрешних судских одлука. Посебну и највећу тежину имају погрешне судске одлуке којима је изречена смртна казна, а након извршења те казне да се утврди да је осуђени био невин. Због тога противници смртне казне као један од најважнијих аргумената за укидање ове казне истичу могуће судске грешке.

Увођењем ДНК анализе у кривични поступак довело је до тога да се јасније спозна број погрешних судских одлука, укључујући и оне на најтежу казну. Бројни "пројекти невиности", који су се појавили крајем '80-тих година прошлог века у САД, а који су касније настали и у другим земљама, показали су да број погрешних судских одлука није тако мали, а многи невини осуђени, укључујући и осуђене на смртну казну, у поновљеним поступцима су ослобођени.

¹ Овај чланак је излаган као реферат на 34 Сустрету Копачичке школе природног права 2021. године

О праву на живот

Право на живот је прешло дугачак историјски пут док није постало оно што је данас. Многи међународни акти, односно њихове одредбе, као нпр. члан 3 Универзалне декларације о људским правима, члан 6 Међународног пакта о грађанским политичким правима, члан 2 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, и многи други, гарантују право на живот. Устави појединих држава, укључујући и Устав Републике Србије, на првом месту гарантују право на живот. Све државе кроз кривичноправну заштиту штите право на живот, прописивањем већег броја кривичних дела којима се пружа заштита најважнијем људском праву.

Право на живот се може изразити као право човека да не буде самовољно лишен живота или остављен без упоришта, живећи у свету непредвидивости².

Европски суд за људска права у многим предметима бавио се правом на живот, тако да данас располажемо са богатом судском праксом која се односи на најважније људско право.

Смртна казна је неспојива са правом на живот, те је велики број држава у свету смртну казну избрисао из регистра кривичних санкција. У Европи једино Белорусија изриче и извршава смртну казну, а у свету САД, Кина и Јапан и неке арапске земље, али и неке друге земље примењују ову најстрожу казну.

Према подацима Amnesty International, у 2019. години евидентирано је 657 погубљења (извршења смртне казне) у свету и то у 20 земаља³. Међутим, неке земље, као нпр. Лаос и Демократска Република Кореја не дају извештаје о извршењу смртних казни, док се број извршених смртних казни сматра тајном у Белорусији, Вијетнаму и Кини.

² Мирјана Средојевић: "Појам, ограничење и заштита права на живот као врхунског људског права", *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, Нови Сад, 2014, бр. 1, стр. 476

³ Видети: Amnesty International global report: Death sentences and executions 2019, AI 2020, p. 8

Погрешне судске одлуке

Кривични поступак се руководи принципом да нико невин не буде осуђен⁴. Међутим, погрешне судске одлуке, када долази до осуде невиних, су део наше стварности. Проблем погрешних судских одлука има посебан значај у кривичном поступку, јер се тада одлучује о најважнијим људским вредностима као што су живот, слобода, итд... Одлуке доносе људи који су, упркос својој култури, начину образовања и начину одабира подложне незнању, које представља извор грешака... До неправилних и незаконитих судских одлука може доћи и услед свакојаких пропуста и недозвољених радњи странака и других учесника у поступку, као и због преоптерећености судова великим бројем предмета о којима одлучују⁵.

У стручној литератури се подвлачи разлика између чињеничне (стварне) невиности и погрешне осуде (погрешне правде). Нека особа је чињенично невина ако није учинила кривично дело, док погрешна осуда постоји онда када је неко лице осуђено упркос процедуралној грешки због које није требало да буде осуђена⁶. Међутим, ове разлике нису прихваћене без изузетка, јер неки аутори и статистички извештаји узимају као погрешну осуду само осуду када нека особа није учинила кривично дело за које је осуђена⁷.

Погрешне осуде на смртну казну кроз историју

Број погрешних судских одлука, а самим тим и број невинно осуђених на смртну казну немогуће је утврдити. Наиме, увек се сумњало да су каткад осуђени на смрт или чак и погубљени, невини. Са друге стране, стварни постотак невинно осуђених на смрт сматрао не

⁴ Одредба члана 1. Законика о кривичном поступку гласи: "Овај законик утврђује правила чији је циљ да нико невин не буде осуђен, а да се учиниоцу кривичног дела изрекне кривична санкција под условима које прописује кривични закон, на основу законито и правично спроведеног поступка".

⁵ Горан Илић: "Право на жалбу против кривичне пресуде као основно људско право", у *Казнена реакција у Србији* (ВИ део – ур. Ђ. Игњатовић), Београд, 2016, стр. 82

⁶ Тијана Ђурђевић: "Is DNA analysis the key to freeing the wrongfully convicted?", *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, Нови Сад, број 2, 2019, стр.706 - 707

⁷ *Ibidem*

само непознатим, него и неспознатљивим⁸. Однос према праву на живот, врховном и основном праву, али тако често кршеном и релативизованом, сведочи о односу према историји човечанства, али и о његовој будућности. Историја Европе је пуна неславних периода, од инквизиције, колонијализма, фашизма, комунизма, током којих је ово право било негирано.⁹

Многе погрешне осуде на смртну казну донете су у време инквизиције¹⁰. У поступцима које је спроводила инквизиција коришћена је тортура да би се дошло до признања, а огроман број осумњичених је осуђен на смртну казну. Према истраживањима шпанских историчара у периоду од 1480. до 1530. године, када је било највише смртних казни, смртно је страдало око 5.000 људи¹¹. Према неким подацима Римска инквизиција је у периоду од 150 година спалила барем 30.000 вештица¹². Многи градови у Немачкој (нпр. Келн, Диселдорф, и др.) су током 2011. и 2012 године донело одлуке о рехабилитацији спаљених вештица у 16 и 17 веку, а у граду Бамбергу је рехабилитовано 816 спаљених вештица¹³. Такви поступци рехабилитације осуђених у процесима које је водила инквизиција покренути су и у другим земљама.

Многе осуде на смртну казну десиле су се за време Француске буржоаске револуције. Велики терор, као последња фаза терора, започео је 10.06.1794. године законом којим је уведено поједностављење и појачање терора, тако што је укинута одбрана и истражни поступак, а поротници су морали задовољити само моралним дока-

⁸ Иван Шимоновић: "Зашто је важна борба против смртне казне?", *Зборник Правног факултета Загреб*, Загреб, број 70 (2-3), 2020, стр. 218

⁹ Едо Р. Корљан: "Европска конвенција о људским правима и право на живот" (докторка дисертација), Правни факултет у Београду, Београд, 2012, стр. 335

¹⁰ Говорећи 2000 године у базилици Светог Петра у Ватикану, Папа Јован Павле II затражио је опроштај грехова што их је Католичка црква починила у прошлости. Сви ти грехови су сврстани у седам група, а једана се односи на инквизицију – Недељник "Време" број 480 од 18.3.2000.

¹¹ Draženko Tomić: *Inkvizicija: nastanak, razvoj i povjesno značenje*, Zagreb, 2004, str. 58

¹² Michael Baigent, Richard Leigh: *Inkvizicija*, Zagreb, 2002, str. 37

¹³ Видети детаљније: Недељник "Време" од 31.8.2012.

зима. Пресуда је могла бити само ослобађајућа или смртна¹⁴. У овом периоду изрицало се по хиљаду смртних пресуда месечно¹⁵. Смртне пресуде у Паризу у периоду од марта 1793. до маја 1794. године било је 2.639, док је у целој Француској, за време терора изречено 16.594 смртних пресуда¹⁶. С обзиром на то како се тада судило, и како су олако изрицане смртне казне, није тешко претпоставити да је у том периоду било и много погрешних осуда. Након Другог светског рата у многим земљама Европе вођени су кривични поступци због сарадње са окупатором и сл, а велики број је окончан изрицањем смртних казни, које су често извршаване одмах по изрицању, без могућности жалбе. Тако нпр. у Француској, због сарадње са окупатором, и сл. судови су до фебруара 1945. године изrekli 2.853 смртних казни, од којих је извршено 767, док су војни судови донели још 707 смртних казни. У Белгији је до августа 1945. године 2.117 лица осуђено на смрт а казна је извршено само у 242 случаја¹⁷. Овако велики број изречених смртних казни у кратком временском периоду указује да је и међу њима вероватно било и погрешних осуда.

У првој земљи социјализма (комунизма) донете су многе погрешне осуде на смртну казну, а нарочито у периоду стаљинизма. Ад хос судови по земљи (за време Лењина) су утврђивали одговорност за антиреволуционарну делатност по слободним критеријумима, а смртна казна изрицана је олако¹⁸. И измене одређених прописа погодиле су доношењу погрешних осуда, најчешће на смртну казну. Тако нпр. ЦИК-а СССР-а, након убиства Сергеја Кирова 1934. године, донео је одлуку о изменама Закона о истрагама и суђењима у вези терористичких организација и терористичких аката против припадника совјетске власти, па је тако било прописано:

¹⁴ Albert Soboul: *Francuska revolucija*, Zagreb, 1966, str. 300

¹⁵ Enrico Cravetto: *Povijest, 12 - Kolonijalizam i gradjanske revolucije*, Zagreb, 2008, str. 589

¹⁶ Marisa Linton: "Robespierre and the Terror", *History Today*, Vol. 56, 2006, No 8

¹⁷ Julian Jackson: *France, The dark years 1940-1944*, New York, 2003, p.577-579 (цитирано према Срђан Цветковић: "Жртве комунистичког револуционарног терора у Србији после 12.9.1944 – Истраживање Државне комисије за тајне гробнице", *Hereticus*, Београд, број 1-2, 2011, стр. 12)

¹⁸ Владимир Петровић: "Чистка у бољшевичкој теорији и пракси", *Hereticus*, Vol. IX, No 1-2, Београд, 2011, стр.173

- 1) истрага у таквим случајевима ће завршавати у року не дужем од десет дана,
- 2) оптужницу уручити окривљеном 24 сата пре почетка суђења,
- 3) расправљати без учешћа странака,
- 4) улагања жалби и молби за помиловање недозвољавати,
- 5) пресуде на најтежу (смртну казну) извршавати непосредно по доношењу пресуде¹⁹.

Када су у питању тоталитарни режими у Немачкој и СССР-у (Русији), чланови тоталитарне партије нису имали никакве скрупуле приликом успостављања и учвршћивања своје власти, спровођењем пропаганде и пропагандне индоктринације и моралне деградације својих поданика као и приликом прогона и истребљења непријатеља (или само неистомишљеника). У свету грандиозног задатка “регенерације целог света” њима се сваки злочин чинио небитним или чак корисним (а који је служио каквом напредном политичком циљу)²⁰. Вероватно се никада неће утврдити број осуђених на смртну казну у том периоду, а свакако ни број погрешних осуда на најтежу казну²¹.

Многе погрешне пресуде на смртну казну донете су и у нашој земљи, односно у бившој Југославији. Познат је тзв. Солунски процес 1916. и 1917. године, који је био монтирани политички процес у којем су осуђени припадници покрета “Уједињење или смрт”, а 7 лица на челу са Драгутином Димитријевићем Аписом су осуђени на смртну казну, а према тројици је и извршена, док су четворица помилована и смртна казна им је преиначена на затворску казну. У поновљеном поступку 1953. године два кључна сведока су навела да су

¹⁹ Miljenko Cvitanović: "Sudski procesi u SSSR-u od 1936 od 1938: tzv. Čistke kao zlouporaba kaznenog postupka", *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, broj 2, 2004, str. 1032

²⁰ Александар Молнар (2002): Правно савладавање тоталитарне прошлости, *Реч*, број 65, стр. 149-150

²¹ Велики број страдалих у чисткама рехабилитован је у периоду 1957-1963 године, а Пленум Врховног суда је на седници 04.02.1988. године рехабилитовао скоро све осуђене, а у пресуди је стајало да је истрага у тим предметима “...спровођена уз грубо нарушавање социјалистичке законитости, фалсификате и употребу недопуштених метода у изнуђивању признања” - М. Цвитановић, *op. cit.*, 1111

претњама смрћу натерани да лажно сведоче, па су осуђени ослобођени, односно рехабилитовани²².

У јесен 1944. године, упоредно са ослобођењем појединих региона Србије у којима се интензивно одвија процес “чишћење народних непријатеља”, кроз оптужбе за ратне злочине и колаборацију, ... заједно са истинским колаборационистима “прочишћени” су и многи невини људи, или пак они који нису заслужили смртну казну²³. Уобичајени сценарио је био да се народни непријатељи ликвидирају а тек потом за виђеније грађане, сачињавају пресуде²⁴.

Суђење и извршење смртних казни само је један од видова којима је нова власт настајала наметнути свој легитимитет, при чему треба имати у виду и да су се физичке ликвидације обављале и мимо судских одлука. Често се, додуше, у извештајима Среског народноослободилачког одбора наводи да су те ликвидације “окорелих непријатеља” вршене током акције које су власти организовале против “банди”, али је било случајева да се ликвидација врши и над ухапшеним “бандитима”²⁵. Наводи се пример јавног суђења шефу усташке полиције у Мостару 13.05.1945. године, на којем је пресуда изречена у 13,00 часова, а у 18,00 часова истог дана је обешен “уз учествовање 8.000 душа”²⁶.

Погрешне осуде на смртну казну у ближој прошлости

Неуспешно је да погрешних осуда на смртну казну има и данас. На то упућује и податак да су између 2004. и 2014. године утврђени случајеви погрешних пресуда на смрт у више држава: Белизе, Кина, Јапан, Малави, Малезија, Пакистан, Папуа Нова Гвинеја, Филипини и Тринидад и Тобаго²⁷.

²² Видети детаљније: Радосав Гађиновић: "Солунски процес – политички обрачун са српским патриотским покретом", *Наука, безбедност полиција*, број 2, Београд, 2016, стр. 123-138

²³ С. Цветковић, *op. cit.*, 11

²⁴ *Ibidem*, стр. 14

²⁵ Хуснија Камберић: "Смртне пресуде Врховног суда БиХ из 1945 године", *Прилози*, Сарајево, 2011, стр. 160

²⁶ *Ibidem*, стр. 161

²⁷ Carolyn Hoyle, Roger Hood: *The Death Penalty: A Worldwide Perspective*, peto izdanje, Oxford University Press, Oxford, 2015, str. 95

Први невини осуђени на смрт, а затим ослобођен на темељу ДНК анализе био је Kirk Noble Bloodsworth 1993. године (ради се о бившем маринцу који је осуђен за силовање и убиство девојчице на основу лажне дојаве и погрешне идентификације од стране више сведока), а након овог случаја у САД је најмање још 120 на смрт осуђених ослобођено на темељу резултата анализе ДНК²⁸. Познати је и случај Demiana Echolsa, осамнаестогодишњег младића, који је осуђен на смртну казну због бруталног убиства дечака, а поступак је био препун грешака. У поновљеном суђењу, уз квалитетну одбрану ослобођен је од оптужбе, а на извршење смртне казне чекао је 18 година²⁹.

Иако је од почетка тврдио да је невин, тј. да није пуцао у власника продавнице пића у Тексасу 1989. године Claude Jones осуђен је на смртну казну, која је извршена 2000. године. Једини доказ против њега био је прамен косе пронађен на месту злочина, за који је тужилац тврдио да припада окривљеном. Међутим, 10 година касније ДНК анализом је утврђено да је прамен косе припадао убијеном власнику продавнице пића, те је постало јасно да је смртна казна извршена над невином особом³⁰.

Један од најпознатијих случајева погрешне осуде на смртну казну је Iwao Nasamada из Јапана, који је осуђен на смртну казну због убиства двоје деце и њихових родитеља, а ослобођене је од оптужбе 2014. године на основу открића нових ДНК доказа, након што је 47 година чекао извршење смртне казне³¹. Два Кинеза су осуђена на смртне казне због убиства њихових супруга, које су се након неколико година појавиле живе. Међутим, према једном је смртна казна извршена, док је у другом смртна казна замењена казном затвора од 29 година³². Суд у покрајини Inner Mongolia на северу Кине је 1996. године осудио на смрт и погубио осамнаестогодишњег младића због

²⁸ И. Шимоновић, *op. cit.*, 219-220

²⁹ И. Шимоновић, *op. cit.*, 218-219

³⁰ DNA Tests Unermine evidence in Texas Execution (New results show Claude Jones was put to death on flawed evidence), 2010, Dostupno na: <http://www.texasobserver.org/cover-story/texas-observer-exclusive.dn>, Pristup 23.9.2021

³¹ *Death penalty and the victims*, United Nations (2016), str. 96

³² *Ibidem*, стр. 98

силовања и убиства жене у јавном тоалету. Накнадно је 2005. године други криминалац признао да је он починио тај злочин, а суд који је изрекао смртну казну признао је да је први окривљени погрешно осуђен, односно да је био невин. Након овога спроведена је истрага, те је утврђено да је 27 званичника умешано у првобитно суђење а реч је о службеницима који су радили у полицији, тужилаштву и у суду и они су санкционисани. После тога суд је наредио да се породици погрешно осуђеног младића исплати одштета у износу од 2.000.000,00 јена (322.000 долара), а окривљени који је признао убиство осуђен је, такође, на смртну казну³³.

Када је помоћу ДНК анализе је потврђена невиност једног осуђеника на смрт, гувернер државе Илиноис у САД је 2007. године донео одлуку да се све осуде на смртну казну у тој држави преиначе у казне доживотног затвора а медијима је је дао легендарну изјаву: "Нашим правним системом крстари дух судске заблуде"³⁴.

Председник Тајвана се 2011. године извинио мајци војника Chiang Kuo-ching, који је погрешно осуђен на смртну казну 1997. године због силовања и убиства петогодишње девојчице, која казна је извршена, а након што је други човек признао злочин. Он је помиловао невино осуђеног и његовој мајци понудио накнаду штете³⁵.

Погрешне осуде на смртну казну у Србији

Србија је 2002 године укинула смртну казну, па више не постоји могућност погрешних осуда на ову казну. Међутим, сајт "Србија против смртне казне" (СПСК) садржи базу података о лицима осуђеним на смртну казну у Србији од 1804 до 2002 године и Југославији од 1918 до 1991 године, у којој се налазе имена 7.039 лица осуђених на ову казну, од чега је према 4.964 лица казна извршена. Може са само претпоставити да је код оволиког броја осуда на најтежу казну било и погрешних осуда, односно осуда невиних лица, с обзиром на то како су се спроводила суђења у ратним и поратним

³³ "Кина: Санкционисано 27 правосудних званичника због погрешне пресуде", "Независне новине" од 01.02.2016.

³⁴ "Кобне последице судских заблуда", Дневни лист "Политика" од 15.12.2019.

³⁵ *Death penalty and the victims*, op. cit., 97

годинама. Претходно је било речи о неким таквим случајевима (тзв. Солунски процес, и др), а само адекватно истраживање може нам пружити потпунију слику о броју погрешних осуда.

Уроци доношења погрешних судских одлука

Спорадични случајеви успешног доказивања невиности на смрт осуђених упозоравали су да се догађају различите погрешке у погледу полицијског поступања, да сведоци могу грешити, да доушници или форензички налази могу бити непоуздани³⁶.

У литератури се наводе различити узроци који доводе до доношења погрешних судских одлука у кривичном поступку.

Један од узрока је погрешна идентификација учиниоца (осумњиченог) од стране сведока – очевидаца на месту злочина. Чак 70% од 350 неправноснажних пресуда, које су укинуте у поновном поступку након ДНК анализе, донете су на основу погрешне идентификације учиниоца од стране сведока (очевидаца)³⁷. Грешке у идентификације могу бити последица грешака у уској перцепцији и памћењу, али и последица сугестивности надлежних органа³⁸. Узрок погрешних судских одлука често су и лажна признања. Тако је у САД 362 осуђеника на смртну казну или казну доживотног затвора након ДНК анализе успело да докаже своју невиност, а пажњу заслужује чињеница да је од тога броја 40 лица првобитно било осуђено на основу споразума о признању кривичног дела, дакле на основу признања злочина који нису извршили³⁹. Примарни мотив који окривљене наводи да признају кривично дело и закључе споразум иако нису извршили кривично дело је страх од строже казне која им се може изрећи након суђења⁴⁰. Невино лице ће пристати на “добру понуду”,

³⁶ И. Шимоновић, *op. cit.*, 218

³⁷ Eyewitness Misidentification, <https://www.innocenceproject.org/causes/eyewitness-misidentification/>, Приступ 23.9.2021

³⁸ Jon B. Gould, Richard A. Leo: „One Hundred Years Later: Wrongful Convictions after a Century of Research”, *The Journal of Criminal Law and Criminology* 100 (3), 2010, p. 842

³⁹ Вања Бајовић (2019): Тамна страна споразума о признању кривичног дела, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, број 1, стр. 233

⁴⁰ *Ibidem*, стр. 236

посебно ако постоји минимални ризик да на суђењу буде оглашено кривим и осуђено на строжу казну, што је посебно случај код кривичних дела за која се може изрећи смртна казна или казна доживотног затвора⁴¹. Приближно 95% осуђујућих кривичних пресуда у САД се заснива на споразуму о признању кривице, тако да мало њих подлеже било каквој контроли. Стога не чуди то што се у америчкој литератури налази на констатације да је споразум о признању кривичног дела "скоро савршен систем за осуду невиних"⁴². Званични подаци из националног регистра САД показују да је 12% погрешних осуда последица лажног признања.

Узрок погрешних судских одлука могу бити и непоздани или лажни искази сведока. Процењује се да у САД око 4000 људи је годишње криво осуђено због погрешног сведочења очевидаца (Duke, Seun-Enn Lee, Pager, 2002)⁴³.

Један од узрока доношења погрешних одлука у кривичном поступку је и тзв. тунелска визија (тунел визион). Она постоји онда када полицијски службеници скрећу пажњу на наизглед најбољег осумњиченог, занемарујући при том све остале трагове и доказе⁴⁴. Ово је могуће и у каснијим фазама поступка када јавни тужилац и судија могу бити задовољни признањем окривљеног, да занемаре све друге докази који иду у корист окривљеног и оспоравају његову кривицу⁴⁵.

⁴¹ *Ibidem* (Blum i Helm smatraju da će okrivljeni pristati na nagodbu delo ako postoji i najmanji rizik da ga porota oglasi krivim i pošalje na električnu stolicu. John H. Blume, Rebecca K. Helm, „The Unexonerated: Factually Innocent Defendants Who Plead Guilty”, *Cornell Law Review*, 100/2014, 170.)

⁴² Albert W. Alschuler: „A Nearly Perfect System for Convicting the Innocent,” *University of Chicago Public Law & Legal Theory Paper Series*, 612, 2017, p. 918 (Цитирано према: Вања Бајовић: "Тамна страна споразума о признању кривичног дела", *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, број 1, Нови Сад, 2019, стр. 234)

⁴³ Maks Vinšćak, Andrea Vranić: "Utjecaj sugestivnosti pitanja i vrste prikazanog materijala na pojavu lažnih sjećanja", *Savremena psihologija*, Zagreb, broj 16, 2013, str. 220

⁴⁴ Tim Prenzler: *Police Corruption – Preventing Misconduct and Maintaining Integrity*, Васа Ратон 2009, 22, (Цитирано према: Зоран Кесић, Радомир Зекавица, "Слобода или сигурност: избор који намеће актуелни рат против тероризма", *Научно-стручни скуп са међународним учешћем Европске интеграције: правда, слобода и безбедност*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, Мај, 2016, Вол. 3, Тара, стр. 33)

⁴⁵ Jon B. Gould, Richard A. Leo: „One Hundred Years Later: Wrongful Convictions after a Century of Research”, *The Journal of Criminal Law and Criminology* 100 (3), p. 851

До погрешних осуда долази услед несавршених форензичких научних метода. Тако нпр. у 11% случајева две длаке могу бити микроскопски сличне али да ипак потичу од различитих особа⁴⁶. Када се врши идентификација на основу крвних група (АБО типизација) за анализу је потребна већа количина крви него за ДНК анализу, па стога, што је мања количина крви тестирана, резултат ће бити непрецизнији⁴⁷. Такође, и латентни отисци прстију остављени на различитим површинама и даље су изазовни за упоређивање и идентификацију, али неке студије показују да су овде могуће грешке⁴⁸. Тако нпр. групи стручњака (вештака) дато је 10 подударана, од којих је 8 било тачно а 2 нетачна, нико од вештака није приметио нетачне подударности⁴⁹. До погрешних осуда долази и услед неадекватне одбране окривљеног, посебно у случајевима где окривљени није у могућности да плати браниоца, па му се од стране полиције, тужилаштва или суда поставља бранилац по службеној дужности. Тако постављени браниоци понекад нису у могућности да окривљеном пруже адекватну одбрану. У истраживању случајева где су осуђени ослобођени након ДНК анализе, од 255 осуђених, њих 54 (21%) је у жалбама изнело тврдњу о неефикасној помоћи адвоката⁵⁰.

Пројекти невиности

У САД су крајем '90 година прошлог века основана невладин организација "The innocence project" са циљем да помогне лицима осуђеним на смртну казну или казну доживотног затвора до докажу

⁴⁶ Convicted defendants left uninformed of forensic flaws found by Justice Dept, <https://perma.cc/4M2B-LA3X>, Pristup 23.9.2021.

⁴⁷ Mišel Šatrak et al.(2018): „Биолошки трагови на мјесту догађаја”, *Medicina fluminensis*, Rijeka, broj 54(2), str. 132

⁴⁸ Никола Милашиновић: „Полимери у криминалистици – откривање латентних трагова отисака прстију – од идеје до практичне примене”, *Наука, безбедност, полиција*, Београд, број 21(3), 2016, стр. 133

⁴⁹ Anush Sankaran, Mayank Vatsa, Richa Singh: „Latent Fingerprint Matching: A Survey”, *IEEE Access* broj 2, 2014, 988, table 2

⁵⁰ Emily M. West: "Court Findings of Ineffective Assistance of Counsel Claims in Post-Conviction Appeals (Among the First 255 DNA Exoneration Cases)", Innocence Project, 2010, p. 2, Dostupno na: <https://www.innocenceproject.org> , Pristup 23.9.2021.

своју невиност, а у томе је успело 362 осуђених и то углавном захваљујући накнадно ДНК тестирању⁵¹. Пројект невиности (Innocence project) је у периоду од 1989. до 2019. године документовао 365 случајева укидање казни невино осуђених на темељу анализе ДНК, од тога 130 смртних казни⁵². То значи да би над 130 осуђених била извршена смртна казна, да није било поновљеног поступка у којем је утврђена њихова невиност, односно да су били погрешно осуђени. У САД је вршена процена "тамне бројке" невино осуђених на смртну казну, те је на основу софистицираних математичких модела процењено да је тај број најмање 4.1% од свих осуђених на ову казну⁵³.

Како неки истичу, пројекти невиности су нас увели у узбудљиво ново раздобље америчког кривичног правосуђа, да је та трансформација заиста револуционарна, а неки су је огласили "новим покретом за грађанска права XXI века"⁵⁴.

Ослобађајуће пресуде у поновљеним суђењима побуђивале су велику пажњу јавности, а неки случајеви су били основа за снимање више документираних филмова и серија. Због публицитета које су имале ослобађајуће пресуде, пројекти невиности, заједно са причама о посрнулом и корумпираном полицијском послу, погрешним и купљеним сведоцима, изнуђеним лажним признањима, неетичким и некомпетентним адвокатима, довели су до важнијих законодавних промена и неке нове полицијске праксе⁵⁵. Пројекти невиности уздрмали су свет кривичног правосуђа, јер су створили нове увиде у недостатке у систему и потребе за реформу у неким деловима система⁵⁶. С обзиром на велики број ослобађајућих пресуда у поновљеном поступку након ДНК анализе, примећено је и да су пороте у САД биле склоне ређем изрицању смртне казне. Питање осуде невиних све више се намеће код расправа од смртној казни, па су тако они који су раније подржавали смртну казну, почели да изражавају забринутост због погубљења

⁵¹В. Бајовић, оп. цит., 233

⁵² The New York Times od 11.12.2019. (Citirano prema: I. Šimonović, op. cit., 220)

⁵³ И. Шимоновић, оп. цит., 220

⁵⁴ Abbe Smith: "Praise of the guilty project: A criminal defense lawyer's growing anxiety about innocence projects", University of Pennsylvania, *Journal of law and social change*, Vol. 13, 2010, p. 317

⁵⁵ *Ibidem*

⁵⁶ Keith A. Findley: "The Pedagogy of Innocence: Reflection on the Role of Innocence Projects in Clinical Legal Education", *Clinical law review*, Vol. 13:231, 2006, p. 278

невиних особа, а чак су и судије Врховног суда јавно говориле о стварности да су невини људи осуђени на смрт⁵⁷.

Преко 140 ослобођених лица након резултата ДНК анализе покрећу два озбиљна питања о систему кривичног правосуђа у САД, прво, да ли систем прихвата доказе да је погрешно у одређеном случају и друго, да ли та ослобођења значе системске грешке у самом систему⁵⁸.

Према службеним подацима америчког ДНА "Innocence project" у задњих 15 година ... од смртне казне је спасено 385 особа, који су дуготрајно чекали извршење смртне казне, али за које је у поступку утврђено да нису починили казнено дело⁵⁹. Управо овај податак највише говори о значају пројеката невиности у САД.

У систему кривичног правосуђа ниједна страна не побеђује када је невина особа осуђена. Наиме, жртви се ускраћује правда јер прави кривац остаје некажњен, расипају се ресурси полиције и тужилаштва, поверење јавности у систем је нарушено ако се и када се грешка открије. И наравно, највише трпи невино лице које је осуђено⁶⁰.

Застрашујући је, пак, податак да су особе које су ослобођене применом ДНК тестирања након осуђујуће пресуде у просеку провеле 13 година и 2 месеца у затвору за казнена дјела која нису починила⁶¹.

У САД је 2012 године основан Регистар погрешних осуда након 1989 године (List of wrongful convictions in the United States), у коме се налазе подаци о лицима која су била осуђена, а касније у новом поступку ослобођена од оптужбе, а у фебруару 2020 године та

⁵⁷ Ellen Kreitzberg, Linda Carter: "Innocent of a capital crime: Parallels between innocence of a crime and innocence of the death penalty", *Tulsa law review*, Vol. 42, 2006, p. 438

⁵⁸ David Lazer: Introduction: "DNA and the Criminal Justice System", 2012, доступно на: <http://www.davidlazer.com>, Приступ 28.8.2021.

⁵⁹ Davor Derenčinović: "DNK analiza u funkciji zaštite prava osuđenika – američka iskustva i hrvatske perspektive (Prijepis zvučnog zapisa sa znanstvenog skupa, Sveučilište u Zagrebu, 20.4.2015.)", Zagreb, 2015, str. 201-211

⁶⁰ Richard A. Rosen: "Feflection on Innocence", *WIS. L. REV.* 237, 2006, p. 287

⁶¹ Davor Derenčinović, Sunčana Roksandić Vidlička, Marta Dragičević Prtenjača: "Projekti nedužnosti" i naknadna DNK vještačenja u Republici Hrvatskoj – moguća stvarnost ili nedostižna želja, *Zbornik Pravnog fakulteta Zagreb*, broj 3-4, Zagreb, 2017, str. 374

листа је садржавала 2.551 лице. Имајући у виду да САД имају веома развијен систем кривичног правосуђа, а да је број погрешних осуда није тако мали, може се поставити питање каква је ситуација са погрешним осудама, укључујући и оне на смртну казну, у другим државама које немају тако развијен систем кривичног правосуђа.

После САД Пројекти невиности проширили су се и на друге државе, па је тако 1999. године у Пољској основана правна клиника (Innocence), затим у Великој Британији 2015. године основана је мрежа Innocence “ИНУК”, која је тада обухватала 36 пројеката. Прва Европска конференција о Пројектима невиности одржана је 2015. године у Даблину.

Закључна разматрања

Право на живот, без обзира што представља најважније људско право, које ужива највишу заштиту у складу са међународним прописима, угрожено је на различите начине, а један од њих је и угрожавање овог права погрешним судским одлукама у кривичном поступку. Иако у савременим правним системима постоје правни лекови и двостепеност или вишестепеност у одлучивању, долази до доношења погрешних судских одлука. Најдрастичнији облик угрожавања права на живот постоји код осуде на смртну казну, када се након осуде и извршења казне утврди да се радило о невиној особи, односно особи која није извршила кривично дело. Иако је велики број држава укинуо смртну казну, још увек се смртна казна изриче и извршава у одређеном броју држава. Противници смртне казне као један од најважнијих разлога за њено укидање наводе могуће судске грешке. Неправда која је нанета невином човеку може се у свим случајевима донекле ублажити осим у случају изрицања и извршења смртне казне⁶². Кроз историју постоји много случајева погрешних осуда на смртну казну, али таквих погрешних осуда на ову казну има и данас. Примена ДНК анализе у кривичном поступку допринела је спознаји да број погрешних осуда на најтежу казну није тако мали и помогла да одређени број осуђених на најтеже казне буде ослобођен.

⁶² Борко Николић, Ружица Жаревац: *Преживела казна, приручник о смртној казни*, Београдски центар за људска права, Београд, 2002, стр. 8

Многи „пројекти невиности“, који су се прво појавили у САД-у крајем 80-тих година прошлог века, помогли су да многи осуђени, укључујући и осуђене на смртну казну, докажу да су били невини, односно да су погрешно осуђени. Погрешна идентификација осумњиченог од стране сведока-очевидаца, непоуздани искази сведока, грешке органа преткривичног и кривичног поступка, несавршене форензичке методе, само су неки од узрока погрешних судских одлука у кривичном поступку. Примери погрешних судских одлука опомињу, па је нужно стално истрајавати на отклањању узрока који доводе до погрешних судских одлука, а посебно када се ради о најтежој казни. Не треба заборавити, да је једна од највећих трагедија у систему кривичног правосуђа једне земље, осуда особе која није извршила кривично дело (злочин).

Република Србија је укинула смртну казну, па право на живот не може бити угрожено погрешном осудом на смртну казну, али то не значи да у Србији нема погрешних судских одлука. Стога је обавеза полиције, тужилаштва и судова да првенствено прате који су узроци доношења погрешних судских одлука у кривичном поступку, те да се благовремено предузимају мере у оквиру кривичноправног система да би се број погрешних судских одлука свео на најмању могућу меру. Свакако, веома значајну улогу у том процесу мора имати и наука, а многи пројекти невиности су покренути на правним факултетима. Пројекти невиности шире се у многим државама, а недавно је то заживело и у Републици Хрватској, па би требало размислити о оснивању таквих пројеката и у Републици Србији.

Литература:

- Alschuler, A.: "A Nearly Perfect System for Convicting the Innocent," *University of Chicago Public Law & Legal Theory Paper Series*, 612, 2017.
- Amnesty International global report: Death sentences and executions 2019, AI 2020
- Бајовић, В.: Тамна страна споразума о признању кривичног дела, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, број 1, Нови Сад, 2019.
- Vaigent, M., Leigh, R.: *Inkvizicija*, Zagreb, 2002.
- Цветковић, С. Жртве комунистичког револуционарног терора у Србији после 12.9.1944 – Истраживање Државне комисије за тајне гробнице, *Heraticus*, број 1-2, 2011.

- Цвитановић, М.: Судски процеси у СССР-у од 1936 од 1938: тзв. Чистке као злоупотреба казног поступка, *Хрватски љетопис за казнено право и праксу*, број 2, 2004.
- Cravetto, E.: *Povijest, 12- Kolonijalizam i gradjanske revolucije*, Zagreb, 2008.
- Derenčinović, D.: DNK analiza u funkciji zaštite prava osuđenika – američka iskustva i hrvatske perspektive (Prijepis zvučnog zapisa sa znanstvenog skupa, Sveučilište u Zagrebu, 20.4.2015.), Zagreb, 2015.
- Derenčinović, D., Roksandić Vidlička S., Dragičević Prtenjača M. : "Projekti nedužnosti" i naknadna DNK vještačenja u Republici Hrvatskoj – moguća stvarnost ili nedostižna želja, *Zbornik Pravnog fakulteta Zagreb*, broj 3-4, 2017.
- Death penalty and the victims, United Nations, 2016.
- DNA Tests Unermine evidence in Texas Execution (New results show Claude Jones was put to death on flawed evidence), 2010.
- Findley, A. K.: The Pedagogy of Innocence: Reflection on the Role of Innocence Projects in Clinical Legal Education, *Clinical law review*, Vol. 13:231, 2006.
- Гаћиновић, Р.: Солунски процес – политички обрачун са српским патриотским покретом, *Наука, безбедност полиција*, број 2, 2016.
- Gould, B. J., Leo, A. R.: One Hundred Years Later: Wrongful Convictions after a Century of Research, *The Journal of Criminal Law and Criminology* 100 (3), 2010.
- Noyle, C., Hood, R.: *The Death Penalty: A Worldwide Perspective*, peto izdanje, Oxford University Press, Oxford, 2015.
- Ђурђевић, Т.: Ис ДНА анализе тхе кеу то фрееинг тхе вронгфуллу цонвицтед?, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, број 2, 2019.
- Илић, Г.: Право на жалбу против кривичне пресуде као основно људско право, у *Казнена реакција у Србији* (ВИ део – ур. Ђ. Игњатовић), Београд, 2016.
- Jackson, J.: *France, The dark years 1940-1944*, New York, 2003.
- Кесић, З., Зекавица, Р.: “Слобода или сигурност: избор који намеће актуелни рат против тероризма”, *Научно-стручни скуп са међународним учешћем Европске интеграције: правда, слобода и безбедност*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, Мај 2016, Волуме 3, Тара, 2016.
- Корљан, Е.: Европска конвенција о људским правима и право на живот (докторка дисертација), Правни факултет у Београду, 2012.
- Камберовић, Х.: Смртне пресуде Врховног суда БиХ из 1945 године, *Прилози*, Сарајево, 2011.
- Kreitzberg, E. Carter, L.: Innocent of a capital crime: Parallels between innocence of a crime and innocence of the death penalty, *Tulsa law review*, Vol. 42, 2006.
- Linton, M.: Robespierre and the Terror, *History Today*, Vol. 56, 2006.
- Lazer, D.: Introduction: DNA and the Criminal Justice System, 2012.
- Милашиновић, Н.: „Полимери у криминалистици – откривање латентних трагова отисака прстију – од идеје до практичне примене”, *Наука, безбедност, полиција* број 21(3), 2016.
- Молнар, А.: Правно савладавање тоталитарне прошлости, *Реч*, број 65, 2002.
- Николић, Б, Жаревац, Р.: *Преживела казна, приручник о смртној казни*, Београдски центар за људска права, Београд, 2002.
- Петровић, В.: Чистка у большевичкој теорији и пракси, *Hereticus*, Vol. IX, No 1-2, 2011.
- Prenzler, T.: *Police Corruption – Preventing Misconduct and Maintaining Integrity*, Boca Raton, 2009.

Апелациони суд у Београду

- Средојевић, М.: Појам, ограничење и заштита права на живот као врхунског људског права, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 1, 2014.
- Собоул, А.: *Француска револуција*, Загреб, 1966.
- Smith, A.: Praise of the guilty project: A criminal defense lawyer's growing anxiety about innocence projects, University of Pennsylvania, *Journal of law and social change*, Vol. 13, 2010.
- Sankaran, A. Vatsa, M. Singh, R.: Latent Fingerprint Matching: A Survey, *IEEE Access* број 2, 2014.
- Tomić, D.: *Inkvizicija: nastanak, razvoj i povjesno značenje*, Zagreb, 2004.
- Šimonović, I.: Zašto je važna borba protiv smrtne kazne ?, *Zbornik Pravnog fakulteta Zagreb*, број 70(2-3), 2020.
- Šatrak, M. et al.: „Биолошки трагови на мјесту догађаја”, *Medicina fluminensis*, број 54(2), 2018.
- West, M. E.: Court Findings of Ineffective Assistance of Counsel Claims in Post-Conviction Appeals (Among the First 255 DNA Exoneration Cases), Innocence Project, 2010..

IV
ИНФОРМАЦИЈА У МАСМЕДИЈИМА
И ПРАВО НА ОДГОВОР

др Драгица Попеску,
судија Апелационог суда у Београду

ИНФОРМАЦИЈА У МАСМЕДИЈИМА И ПРАВО НА ОДГОВОР

Апстракт: Информација по садржају може бити одређен чињенични или вредносни исказ који се другачије назива и вредносним судом или мишљењем, а може бити и мешовити исказ који је сачињен од чињеничних и вредносних исказа. Информацију могу чинити и стварни судови, као мисаони процеси субјективног вредновања чињеница, попут појава, догађаја, својстава, односа или стања и радњи које се чулима могу осетити и утврдити. Стварни суд стога представља нечији лични став о чињеницама које могу потицати из прошлости, постојати у садашњости или настати у будућности. То су посредни закључци – између чињеничних исказа, који су подложни доказивању у правцу тога да ли су истинити, потпуни или тачно пренети и вредносних исказа - мишљења, која нису подложна доказивању, јер су субјективна. Зато стварни суд може бити неисправан или неистинит. Стварни суд уколико је неисправан, није само неправилан, попут мишљења, већ може бити и неистинит, нетачно пренет и непотпун, због чињеничног садржаја и објективних судова о чињеницама. Тако се стварни суд изједначава са чињеничним исказом, јер је подложен доказивању.

Одговор на информацију омогућује провизорну заштиту подносиоцу захтева за његово објављивање, али се овим средством не постиже мериторно утврђење истинитости чињеничних навода. Закон предвиђа две фазе за остваривање ове заштите. У првој, предсудској, објављивање одговора је у диспозицији одговорног уредника масмедија, који неће, попут суда, утврђивати подесност информације да повреди право подносиоца одговора, нити валидност информације, као по тужби за исправку, већ ће према свом осећају исправ-

ности навода у одговору, у зависности од формалне испуњености услова за објављивање одлучити да ли ће се одговор објавити. У другој, судској фази, у поступку пред судом, расправља се само о чињеницама од којих зависи обавеза туженог одговорног уредника да у форми реплике објави одговор лица погођеног информацијом подесном да доведе до повреде његових права или интереса. У том поступку нема меритивног утврђења истинитости, потпуности и тачности преноса информације, ни утврђења да ли је заиста дошло до повреде права или интереса титулара, што је *de lege lata*, услов за исправку информације.

Кључне речи: чињенични исказ, вредносни исказ, стварни суд, одговор на информацију, деманти, одговорни уредник

Информација у масмедијима и право на одговор

1. Реч "информација" (од лат. *informatio*), у смислу изношења неког садржаја у масмедијима, може да означава обавештавање, обавештење или сазнање стечено претходним распитивањем, тј. обавештеност. Информација се може саопштити *усменим путем* (говором, певањем, рецитовањем и тд.), *писменим путем* (личним или туђим писаним записом), *конклюдентно* (глумом, игром, мимиком, пантомомом и сл), *сликовним путем* (цртежом, сликом, видео записом, фотографским снимком или њиховом монтажом, скулптуром), *инсталацијом* - комбинацијом аудио, видео, писаних и других елемената, помоћу уметничких дела и путем кича, *непосредним и посредним путем* (музиком, предметом и слично), појединцу или групи људи, али и широкој јавности када је непознат број прималаца информације, као у случају информисања путем масмедија.

2. Структура информације Информација по садржају може бити одређени *чињенични или вредносни исказ* (који се другачије назива и вредносни суд или мишљење), а може бити и *мешовити исказ*, ако је сачињена и од чињеничних и од вредносних исказа. Информацију могу чинити и *стварни судови*, који представљају мисаони процес субјективног оцењивања (вредновања) чињеница

(људске радње, појаве, догађаји, својства, односи или стања), које се чулима могу осетити и утврдити и који су настали у садашњости или у прошлости),^{1, 2} Стварни суд стога представља нечији лични став о чињеницама, као посредни закључак – силогизам, између чињеничног исказа, који је подложен доказивању (да ли је истинит, потпун или тачно пренет) и вредносног исказа - мишљења које није подложно доказивању, јер је субјективно, па стварни суд може бити неисправан или неистинит.³ Тако се стварни суд изједначава са чињеничним исказом, јер је подложен доказивању.⁴

Најстарија подела информација према којој се прави разлика између *чињеница*, *мишљења* - вредносних исказа и *стварних судова*, припада *кривичном праву*. Чињенични искази имају проверљив садржај у погледу тога да ли информације одговарају реалности, на основу чега се може доказати да ли су искази истинити или тачни. Међутим, нема чистог чињеничног исказа, без одређеног процењивања, макар садржаног у избору начина саопштавања информације у јавности, као ни чисто вредносног суда, без суштинског садржаја, везаног за стварни појам (одређену чињеницу).

Можемо разликовати *унутрашње чињенице* (психичке особине, стања), *од спољних чињеница*, које су конкретна дешавања и могу

¹ Види: Водинелић, Владимир В. – "Исправка, одговор и допуна информације - систематски приказ основних правних проблема", у - *Наша законитост, број 1*, Загреб, 1977. Каже се да је најстарија подела информација по садржају потекла из кривичноправне литературе, где је чињеница процес или стање било спољног, било унутрашњег света. "То су људске радње, појаве, догађаји, својства, односи или стања, која се могу осетити чулима и утврдити", страна 68.

² Ивошевић, Зоран – у чланку "Узвраћање на информацију правом на одговор и правом на исправку", *Избор судске праксе*, 10, 2004. стр 16.

³ Ивошевић, Зоран - у чланку "Узвраћање на информацију правом на одговор и правом на исправку", *Анали правног факултета, бр. 4*, 1995. Позивајући се на дело В. В. Водинелића, наведено у фусноти 83 овог рада, наводи да се према германском моделу који су прихватиле Немачка, Аустрија, Данска, Финска, Норвешка, Јапан, Грчка; Румунија итд., исправљају само чињенични искази, а према романском моделу, који су прихватиле Француска, Белгија, Италија, Луксембург, Турска, Мексико, Колумбија и друге земље, могу се исправљати чињенични искази, мишљења и стварни судови. Код нас је прихваћен германски модел, будући да се исправљају неистините информације, види стр. 460-474, нарочито стр. 461-462, 468.

⁴ Ивошевић, Зоран – у чланку "Заштита од информације правом на исправку и правом на одговор", *Правни живот, Други том, број 11 – 12/1994*, страна 1734.

се опазити чулима.⁵ Постоје и *будуће чињенице*, као претпоставке за могућа дешавања али то нису чињеничн, проверљиви искази. Под *негативним чињеницама* које такође могу постојати у некој информацији, подразумевамо немогућност реалног садржаја у представи коју други појам изазива ("врбино грожђе", "млада старица", "Куково лето"), што би заправо био неистинит чињенични исказ, пошто таква чињеница није стварна, јер не постоји. Међутим, неки искази који садрже негативне чињенице ипак могу бити истинити чињенични искази (нпр. "Он није ти!", "Црно није бело!"), који се најчешће метафорички користе, некад у подсмешљивом или увредљивом контексту у слободнијем новинарском жаргону (нпр: "Отплатиће кредит Лимбурга месеца!")⁶.

2.1. Чињенични исказ - описује одређен догађај, дешавање, појаву, радњу, предмет, који се може опазити чулима и проверити доказима и представља стварни податак о нечему или конкретну околност.⁷ То су стања која припадају прошлости или садашњости и која могу да се региструју чулима. Будући да се чињенично може говорити о нечему што се збило или чега није било, чињенични исказ је *позитиван или негативан*.⁸ Претпоставка је да се исказ односи на прошлост или на садашње фактичко стање, али не и на будуће, које није чињенично проверљиво. Чињенице се деле на спољне (природни догађаји и радње), како се класификују и правне чињенице и на унутрашње (лична стања). Радње настају вољно и могу бити дозвољене (правни послови) и недозвољене (деликти) који доводе до штетних последица.⁹ Постоје и *неправне* чињенице које не производе правно дејство и ретке су, за разлику од *правних (правно релевантних) чињеница* од којих

⁵ Муха, Мирослав - "Појам чињенице према члан 26. Закона о штампи", у *Мјесечнику* бр. 8. и 9. из 1927. године, стр.ана353 и даље.

⁶ Водинелић, Владимир В., "Исправка, одговор и допуна информације - систематски приказ основних правних проблема", у - *Наша законитост, број 1*, Загреб, 1977., стр. 74, 75.

⁷ Водинелић, Владимир В., *ор. cit.* (фуснота 7), страна 69.

⁸ Ивошевић, Зоран, у чланку "Узвраћање на информацију правом на одговор и правом на исправку", *Избор судске праксе*, 10, 2004., страна 16.

⁹ Бабић, Илија, *Увод у грађанско и стварно право*, ЈП Службени гласник, Београд, 2008, стр. 41-43.

зависи настанак, промена или престанак неког правног односа и које утичу на настанак субјективног грађанског права и изазивају правне последице (правно дејство). Тако правне чињенице изазивају и настанак, промену или престанак личноправних односа, пошто права личности спадају у субјективна грађанска права.¹⁰

Правно релевантне чињенице рођења, пунолетства, смрти, губљења пословне способности, престанка постојања правног лица, настанка осигураног случаја и друге, иако су очигледне, углавном се утврђују од стране надлежност органа (нпр. издавањем извода из матичних књига, доношењем решења о стављању лица под старатељство; о проглашењу несталога лица за умрло итд.). Међутим, неке чињенице, иако правно релевантне (пунолетство, пословна способност), претпостављају се по редовном току ствари па њихово доказивање није неопходно (претпоставка пословне способности, савесности држаоца ствари), али се доказује њихово непостојање, односно изостанак. Друге се чињенице сматрају постојећим иако заправо не постоје и то су фикције (нпр. да се зачето дете сматра већ рођеним, ако је то у његовом интересу, фикција апсолутне тачности земљишних књига).

2.2. Вредносни исказ – представља мишљење, оцену или закључак о неком појму, дешавању, предмету, особи, као резултат личног мисаоног процеса.¹¹ Његову истинитост није могуће објективно утврђивати, пошто не постоји општи критеријум за оцену истинитости нечијег мишљења или закључка. Истинитост мишљења се не може проверавати, односно доказивати, пошто представља нечији лични став који по оцени других може бити *неправилан или правилан*, по њиховом субјективном вредновању. Стога се вредносни суд може само *оцењивати*, али не и доказивати као не/истинит, па се *на њега не може деловати реактивном тужбом* и не може се исправљати путем захтева за исправку информације.¹² Изношење вредносног суда у медијима мора бити примерено, без обзира што представља нечији лични став,

¹⁰ Бабић, Илија *ор. cit.* (фуснота 10), стр. 41-43; *Правна енциклопедија*, ИШКРО Савремена администрација, Београд, 1985, страна 1221.

¹¹ Водинелић, Владимир В., *ор. cit.* (фуснота 7), страна 67; Николић, Милош, "Одговорност новинара за нематеријалну штету", *Правни живот*, број 10/2003, Београд, новинари се служе чињеничним и вредносним исказима у обавештавању јавности, стр. 787, 792.

¹² Водинелић, Владимир В., *ор. cit.* (фуснота 7), страна 69.

па не претпоставља апсолутну дозволу за омаловажавањем, срамоћењем или увредом других. Иако коментари, критике, рецензије, оцене, представљају вредносне судове, има ситуација када није могуће са лакоћом утврдити ради ли се о чињеничном или вредносном исказу (нпр. "Ситуација је погодна за причу" - зависи за кога; "Такмичар се боји ривала"; "Чувар парка је слаб да се одупре хулиганима" и сл). Нит која раздваја ове исказе, некада је тешко уочљива.¹³

Према важећем Закону о јавном информисању и медијима достојанство личности (част, углед, односно пијетет) лица на које се односи информација, правно је заштићено, док се карикатурално, сатирично, колажно и друго слично приказивање лица не сматра повредом достојанства, односно права на аутентичност.¹⁴ Стога, ако се за неког каже да је непоштен, то је вредносни суд, али може представљати и чињеничну тврдњу ако се то мишљење даје у вези са конкретним дешавањем. Зато је код тзв. "граничних случајева", да ли је у питању вредносни или чињенични исказ, потребно ценити све околности. В. Пранчић наводи да би тада требало поћи од оног елемента који је за просечног посматрача – читаоца, гледаоца, слушаоца доминантан. Чак и када се вредносни суд појављује као логичан закључак, потребно је испитати да ли преовлађују чињеничне тврдње или вредносни судови, а истовремено водити рачуна у ком је контек-

¹³ "Граница између чињеничне тврдње и вриједносног суда, међутим, није оштра, односно доста је неодређена, па је у пракси често пута двојбено је ли ријеч у конкретном случају о чињеничној тврдњи или о вриједносном суду. То је особито случај кад је ријеч о исказима који се односе на одређена објективна физичка или психичка стања или својства неке особе: Наиме, чињеничне тврдње могу обухватати не само људске радње или догађаје у вањском свету, него и унутарње чињенице (нпр. намјере, увјерења, мотиве, склоности). У том смислу биће ријеч о вриједносним судовима ако за некога изјавимо да је антипатичан, неспособан, примитиван или надрилијечник, али ако се суд о вриједности износи у повезаности с одређеним догађајем у стварности, онда се може радити о чињеничној тврдњи која може бити приједмет доказивања (на примјер изјава да је неко кривоклетник)...", Пранчић, Вицко; "Право на исправак објављене информације и право на одговор на објављену информацију према Закону о медијима", *Зборник Правног факултета Свеучилишта у Загребу*, бр. 5/2008, УДК 347.781.6/347.426.4:070, www.hrčak.srce, стр. 1231-1279, стр. 1240, 1241.

¹⁴ Види одредбу члана 79. ст 1. и 4. *Закон о јавном информисању и медијима – ЗЛИМ* ("Сл. гласник РС" бр. 83/2014, 58/2015, 12/2016 (Аутентично тумачење)).

сту нешто речено.¹⁵ Иако се може прихватити став да би стандард "просечног" читаоца, гледаоца и слично, био оптималан за процену доминације елемената у информацији, у судском поступку је потребно утврдити да ли преовлађују елементи у квантитативном или квалитативном смислу, тј. они којих је више или они који стварају јачи утисак. Наиме, у опису одређене ситуације могу преовладати вредносни судови који могу бити и увредљиви или представљати исказ који је на граници између вредносног и чињеничног исказа. Инклинираће ка чињеничном, ако се новинар уздржи од сувишних субјективних процена. Осим тога, стандард "просечан посматрач" је прилично неодређен, пошто је од значаја средина у којој се информација пласира. Социјални миље, друштвена дешавања, културолошка, политичка и верска доминација у некој средини су релевантна позадина за разумевање информација пласираних у јавности, при чему је битн коме су намењене, на основу чега се и врши оцена о каквој тврдњи је реч (прим. аутора).

2. 3. Мешовити исказ - Информација је мешовитог карактера, ако садржи чињеничне и вредносне исказе. Мешовити исказ може да садржи оцену тачности (истинитости) чињеничног и правилности вредносног исказа.¹⁶ Мешовити исказ је информација да није тачно да су се у граду борили само војници, те цивили нису били кукавице. За разлику од вредносног исказа, стварни суд је последица закључивања на основу одређених премиса које се тичу чињеница и мишљења. Чињенице из стварног суда се доказују, док се мишљење не доказује. Стварни суд је информација у којој се, примера ради, наводи да је полицајац спасао самоубицу од скакања у реку и јавност мисли да је храбар или да је хулиган ученик који је ударио професора, јер је склон насиљу или да је неспособна да буде старалац детету мајка која је оставила дете на плажи, па га је изгубила и слично.

3. Валидност информације - Обавеза новинарске пажње¹⁷ захтева да новинар, а то својство има и одговорни (или главни) уредник јавног гласила, туђе информације, идеје и мишљења пренесе и објави

¹⁵ Пранчић, Вицко, *op. cit.* (фуснота 14) страна 1241.

¹⁶ Водинелић, Владимир В., *op. cit.* (фуснота 7), страна 69.

¹⁷ Види члан 9. ЗЛИМ РС.

веродостојно и потпуно, тако што ће са пажњом примереном околностима пре објављивања информације која садржи податке о одређеној појави, догађају или личности, да провери њено порекло, истинитост или потпуност. Уколико су информације, идеје и мишљења однекуд преузети, новинари су дужни да их пренесу веродостојно и потпуно, тј. ако су преузети из другог медија, дужни су да наведу извор,^{18, 19}

Истинитост се утврђује с обзиром на околности конкретног случаја, у складу са могућностима новинара који је дужан да поступа с пажњом доброг стручњака своје струке и да даје информације на основу уверљивих доказа. Под тиме се не подразумевају докази о апсолутној тачности, као у судском поступку, већ докази на околност постојања чињеница потребних да се избегне стварање погрешне представе у јавности - провера потпуности пренете информације).

Валидност информације одређују њене особине: истинитост, потпуност и тачност преношења. У време када обавеза новинарске пажње код нас није била прописана законима о јавном информисању, произлазила је из одредбе чл. 16. Закона о облигационим односима, тј. *из начела забране проузроковања штете другоме*, с обзиром на обавезу сваке стране у облигационом односу да се понаша према стандарду пажње која се у правном промету захтева у тој врсти облигационих односа.²⁰ Тачније, одредбом чл. 18. став 1. ЗОО, предвиђен је стандард

¹⁸ Водинелић, Владимир В, у - *Право медија са моделом закона о јавном информисању*, Београд, 1998, стр. 137, 138.

¹⁹ Види решење ВСС Гж. 167/06 од 27.12.2006 године, где се наводи да је суд код оцене истинитости и тачности преношења информације, дужан да утврди истинитост, тачност и потпуност информације, Архива Врховног касационог суда Србије (ВКСС).

²⁰ *Закон о облигационим односима*, 1978. у члан 16. предвиђа да је свако дужан да се уздржи од поступка којим се другом може проузроковати штета, с друге стране, према општим одредбама облигационог права, лице на које се информација односи дужно је да на њу узврати ако би изостанак реаговања био противан *основом начелу савесности и поштења* (члан 12. ЗОО), али не и онда, када би узвраћањем на информацију себи погоршало положај, изазван њеним објављивањем. Оштећени који је допринео да штета настане или буде већа него што би иначе била, има право само на сразмерно смањену накнаду (члан 192. ст. 1. ЗОО); види: Водинелић, Владимир В, у чланку "Заштита личности узвраћањем на информацију", *Заборник радова са саветовања о одговорности у информативној дјелатности*, Загреб, 1978. Наиме, према општем начелу одштетног права, оштећени је дужан да предузме све мере да би спречио увећање или настанак нове штете. Стога је дужан да се користи одговором на информацију,

понашања у правном промету, у извршавању обавеза и остваривању права у облигационом односу, док је ставом 2. регулисан *појам пажње доброг стручњака, као повећана пажња према правилима струке и обичајима*. Истовремено, према одредби става 3. овога члана, свака страна у облигационом односу дужна је да се у остваривању свог права уздржи од поступка којим би се отежало извршење обавезе друге стране. Стога и према наведеним општим одредбама постоји обавеза новинара у извршавању професионалних обавеза поступа са повећаном пажњом, према правилима струке и обичајима, да би се спречило наношење штете другима.

3.1. Истинитост преношења информације - Информација је истинита ако је подударна са стварношћу. Дужност је новинара, поготову информативних медија, да не објављују нетачне информације,²¹ али је допуштено да се објаве информације за које се према околностима случаја, тј. према стандарду обавезе новинарске пажње, могло стећи уверење да су истините (тачне). Међутим, чињенични докази на ту околност, нису исти као у судском поступку, где се по потреби изводе докази вештачењем. У изузетним ситуацијама када постоји нужност објављивања одређених вести, може да се занемари сумња у истинитост неке информације.

исправком информације, опозивом, захтевом да се објави пресуда којом се утврђује повреда права личности. Ако то не учини, примењују се правила о подељеној одговорности, те му суд неће досудити накнаду штете коју је могао да спречи коришћењем тужбе за опозив, исправку информације и др. При узвраћању на неистиниту информацију, ако је њоме нанета повреда правима и интересима титулара, медији би требало да реагују правовремено, односно док постоји интересовање јавности за тај случај. Но, како валидност информације (осим ако се ради о ноторној неистини), као ни чињеницу повреде, није могуће утврдити без суда, титулару права стоји на располагању одговор, као средство провизорне заштите, али и исправка, опозив, односно објављивање утврђујуће пресуде, као средство потпуне, мериторне заштите, која конзумира провизорну, стр. 287-288.

²¹ Водинелић, Владимир В., у - *Право медија са моделом закона о јавном информисању*, Београд, 1998, страна 137; Николић, Милош, "*Одговорност новинара за нематеријалну штету*", *Правни живот*, број 10/2003, Београд - Неистинита информација, као невалидна, погодује повређивању права личности, као и *недопуштена*, која може бити и истинита информација, али чије објављивање је забрањено одредбама ЗЈИ РС (информације из приватног живота и лични записи), осим када није потребан пристанак за објављивање истих, у смислу члана 82. ЗЈИМ, ако у конкретном случају интерес јавности да се упозна са информацијом, односно записом, претеже у односу на интерес да се спречи објављивање). Слично неистинитој, непотпуна информација повређује лична добра, када изостављањем одређених чињеничних навода, о некоме ствара другачију слику од реалне, због чега титулар права може да буде оштећен, страна 137.

Како се објављеном информацијом могу повредити лична добра, али и имовина физичких и правних лица, она може изазвати настанак материјалне и нематеријалне штете за титулара права личности али и за титулара својинског, ауторског и других субјективних права. Иако објављивањем информације наведена добра не морају увек бити повређена, обавеза новинарске пажње налаже објављивање истинитих информација због интереса јавности, пошто је обавеза истинитог информисања уставна категорија²² (право на обавештеност), којим се гарантује да свако има право да истинито, потпуно и благовремено буде обавештаван о питањима од јавног значаја. Наведено право медији су дужни да поштују. Дужност новинарске пажње је установљена како у циљу заштите појединца, тако и у јавном интересу, односно у интересу друштва да се заштити од неистинитих информација, с тим да није потребно доказивати ноторне и неспорне чињенице.

Неистинита информација садржи неистинити исказ о чињеницама, као о стварним догађајима из прошлости или садашњости, који се могу регистровати и проверити чулима.

Информације у медијима којима се нешто додаје или одузима аутентичном догађају, дешавању, стању, личности, нпр. да је наш познати спортиста освојио златну медаљу, а заправо је освојио бронзану, као и сличне тврдње, представљају повреду права на идентитет (аутентичност) личности и могу се демантовати, или исправљати, за коју заштиту права није услов да су изазвале штетну последицу. Наиме, истинитост тврдње опредељује реално стање ствари, што не значи верно преношење неистинитог или нетачног, па стога ни претераног или непотпуног исказа са извора. Наиме, неретко се приликом јавног информисања прибегава наглашавању одређених чињеница. В. В. Водинелић наводи да претеривање у исказу поводом чињеничних навода такође представља неистиниту информацију²³.

²² Види члан 51. став 1. *Устава Републике Србије* ("Службени гласник РС", бр. 98/2006, 16/2022 (Одлука о проглашењу Уставног закона за спровођење Акта о промени Устава Републике Србије - Амандмани I - XXIX - "Службени гласник РС", број 115/2021)

²³ Водинелић, Владимир В., *op. cit.* (фуснота 22), страна 140.

3.2. Потпуност преношења информације - Информација је потпуна ако обухвата све чињенице којим се постиже стварања реалне представе код публике. Новинарска је дужност да се објављују целовите информације, па потпуност њиховог преношења спада у домен обавезе новинарске пажње ради заштите интереса титулара субјективних права и ради интереса јавности у вези са заузимањем става о неком питању. Зато се приликом преношења информација не смеју намерно изостављати чињенице које дају праву слику о конкретном случају. Стога нема оправдања за ублажавање или наруживање реалних чињеница, што може водити повреди права личности и осталих субјективних права, осим у случају алегорије, сатире, карикатуре, као врсти уметничког саопштавања, које може да штити уметничка слобода до одређене мере. Стога је слобода изражавања мишљења у сразмери између интереса јавности за таквим извештавањем и заштитом права личности, без неоправдане прекомерности.

3.3. Тачност преношења информације - Дужност средстава јавног информисања је да информацију тачно пренесе са извора, ради стварања реалне представе у јавности. Међутим, нужно је разликовати нетачно пренету информацију, од нетачне (неистините) информације. Информација је *нетачно пренета* ако је погрешно пренета истинита информација, али је информација *нетачна и онда* када је верно пренета неистинита информација.²⁴ У ранијој пракси Врховног суда Србије коришћен је термин нетачна, за неистиниту информацију, као услов за исправку информације, с обзиром на одредбу члана 59. Закона о јавном информисању СРС из 1990. године²⁵ којим је било прописано да сви заинтересовани субјекти имају право на објављивање *исправке* информације објављене у јавном гласилу, ако се *нетачном* информацијом наноси повреда њиховој личности, угледу, правима или интересима. На тај начин је дошло до *ужег схватања појма нетачности* информације,

²⁴ Водинелић, Владимир В., у чланку "Заштита личности узвраћањем на информацију", *Зборник радова са саветовања о одговорности у информативној дјелатности*, Загреб, 1978, страна 288 и даље.

²⁵ *Закон о јавном информисању Републике Србије* ("Сужбени гласник СР Србије", број 6/90). Истовремено, одредба члана 58. тог закона, прописивала је да је јавно гласило дужно да објави одговор свих заинтересованих субјеката на објављену информацију, уколико се њиме битно допуњују чињенице и подаци из објављене информације у погледу истинитости, објективности и потпуности.

као оне информације која је различито пренета у односу на изворну, независно од њене истинитости (тачности)²⁶. То је значило да се није могла исправљати тачно пренесена, неистинита информација, али да се могла исправљати истинита информација којом је "нетачно пренета" изворна неистинита тврдња, тј. којом је неистинита информација исправљена, а што обесмишљава институт исправке информације.²⁷

Обавеза новинарске пажње, према важећем закону, подразумева и тачност преношења информације. Међутим, важно је знати да није увек истинита свака тачно пренета информација. Како је сврха јавног информисања само у преношењу истинитих и потпуних информација о одређеном догађају, појави, личности итд., ради формирања исправног става јавности о неком питању, обавеза новинарске пажње је садржана у томе да се туђе информације, идеје и мишљења пренесу и објаве веродостојно и потпуно у медијима, уз претходну проверу истинитости с пажњом примереном околностима од стране новинара и уредника масмедија.²⁸

У сва три случаја некоректности (неисправности) информације - неистинитост, непотпуност, нетачни пренос, *одговор* представља *средство реплицирања*, тј. давања привремене заштите титулару права који тврди да одређена информација није валидна. Насупрот одговору,

²⁶ Ивошевић, Зоран, у чланку "Заштита од информације правом на исправку и правом на одговор", *Правни живот, Други том*, број 11 – 12/1994 – одлука ВСС, Гж број 1435/77, страна 1738.

²⁷ До дилеме поводом исправке нетачног преноса информације у буквалном смислу, дошло је због прописа који су претходили Закону о јавном информисању из 1991. године. Према тим прописима, захтев за исправку информације подносио се одговорном уреднику (попут захтева за објављивањем одговора на информацију у вансудској фази. Тадашња исправка представљала је реплику на нетачно пренете наводе у примарној информацији, иако је ЗЈИ РС из 1991. године, исправку условљавао неистинитошћу примарне информације, односно њеном нетачношћу, што је други израз за исти појам, а не нетачношћу преноса навода, без обзира на њихову валидност. Истовремено, према члан 31. ст. 1. ЗЈИ РС из 1991. године, за остваривање права на исправку било је потребно да је информација једновремено неистинита и увредљива. Подвођење појмова неистинитости и увредљивости, под појам нетачности преноса, није суштински одговарајуће. У важећем *Закону о јавном информисању и медијима - ЗЈИМ РС* ("Службени гласник РС", бр. 83/2014, 58/2015, 12/2016 (Аутентично тумачење), нетачност преноса информације представља посебан облик некоректности информације, види чл. 83. и 84.

²⁸ Види члан 9. ЗЈИМ.

исправка је средство кориговања - исправљања информације и давања лицу мериторне заштите у парници у којој се утврђује да ли је исказ садржан у лезионој информацији валидан.²⁹ Речено је да оно што опредељује тачност преношења информације истовремено представља преношење истините и потпуне тврдње, као реалног стања ствари, што истовремено није верно преношење неистинитог или непотпуног садржаја добијеног са извора. Стога у јавном информисању морају бити заступљене све три компоненте валидности информације.

4. Право на одговор - Право на одговор (right of reply, droit de réponse), служи остваривању права лица о коме се јавност извештава да се изјасни по питању које га се тиче, по принципима "audiatur et altera pars", ради "једнакости оружја" и "једнаких шанси". Наиме, то је право друге стране да од одговорног уредника медија захтева објављивање одговора те стране, као реплике на објављену информацију, подобну да том лицу повреди право или интерес, а за коју оно тврди да је неистинита, непотпуна или нетачно пренета. Смисао овог института је у тежњи тангираног лица да јавност стекне свој суд, како о наводима из информације, тако и о наводима из одговора.³⁰

У новинарству се одговор назива демантијем. Ради се о изворном институту медијског, првобитно штампарског, права. Право на одговор је први пут признато у Француској, Законом о сузбијању штампарских деликата из 1822. године, као тековина демократских промена, после буржоаске револуције, одакле се пренело у друге европске земље и даље у свет. Користи се до данашњих дана, као допуштено ограничење слободе масмедија.³¹

²⁹ Види члан 84. став 1. ЗЛИМ, којим је прописано да лице чије су право или интерес повређени неистинитом, непотпуном или нетачно пренетом информацијом може тужбом захтевати да суд одговорном уреднику нареди да, без накнаде, објави исправку те информације, као неистините, непотпуне или нетачно пренете, док је ставом 2. истог члана прописано да се у парници ради објављивања исправке расправља о неистинитости, непотпуности или нетачности пренете информације, као и о томе да ли је информацијом повређено право или интерес тужиоца.

³⁰ Водинелић, Владимир В., *Право масмедија*, Београд, 2003, Одговор је изјашњење лица поводом информације која га се тиче и представља право субјекта лезионо способних чињеничних тврдњи, да захтева од одговорног уредника масмедија да бесплатно и *не иститујући истинитост*, на исти начин објави његово виђење да су објављене тврдње о њему неистините, непотпуне или нетачно пренете, страна 96.

³¹ *Ibid.*

Објављивање информације може довести до повреда права и интереса лица на које се односи, те су Законом о јавном информисању и медијима предвиђени одговарајући институти њихове заштите, а један од њих је и одговор на информацију. Употребљава се као средство привремене или провизорне заштите од објављивања информације у медијима. Да би се демантовала, информација не мора бити нужно неистинита, већ је довољно да се на неистинитост позива лице на кога се она односи. Зато тужба за објављивање одговора не представља тужбу за уклањање, као у случају исправке информације. Одговором се не тражи објављивање мериторно утврђене истинитости информације, па демантовање наводи садржаних у примарној информацији није увек основано, за разлику од објављивања исправке информације, на основу мериторне судске одлуке, која самим тим, исцрпљује право на одговор на информацију³²

Штета, као последица, противправне радње уредника медија који је дозволио да се објави лезиона информација коју је неки новинар саопштио или пренео, није прописани услов за остваривање права на одговор, односно деманти, као провизорну заштиту права личности од повреда у медијима, према нашем законодавству. Стога право на одговор на информацију није условљено повредом права, већ *подобношћу информације да повреди* нечије право или интерес (лезионом потенцијом), која се објективно цени, од случаја до случаја и не зависи искључиво од субјективног суда подносиоца одговора.³³ Зато ово правно средство нема функцију коначне заштите права личности, већ служи остварењу легитимног интереса титулара права да се ограничи слобода масмедија у његовом случају. Слобода изражавања масмедија ограничена је поштовањем права и угледа других лица (али и заштитом државне сигурности, јавног реда, јавног здравља и морала), у члану 19. став 3. Међународног пакта о грађанским и политичким правима. Такође, Европска конвенција за заштиту људ-

³² Попеску, Драгица, *Заштита права личности од повреда у масмедијима*, Београд, 2014, стр. 111-113, 276.

³³ Ивошевић, Зоран, у чланку "Заштита од информације правом на исправку и правом на одговор", *Правни живот, Други том*, број 11 – 12/1994, страна 17.

ских права и основних слобода, у члану 10. став 2. предвиђа заштиту права и угледа других, као разлог за допуштено ограничење слободe изражавања масмедија. Видљиво је стога да и потенцијална повреда права личности (где је посебно истакнуто право на углед), служи оправданом циљу - ограничењу слободe масмедија, ради заштите наведених права личности у случају када њихова важност претеже у односу на слободу масмедија.³⁴

4.1. Примена овог института у различитим правним системима и код нас - Европско право и оне земље које су своје право засновале на европском, познају право на одговор. Насупрот томе, Устав САД који гарантује слободу изражавања, не дозвољава право на одговор, јер би служио ограничењу слободe масмедија, што амерички Врховни суд сматра недопуштеним. Англосаксонско право под одговором, за који је услов повреда части и угледа, заправо подразумева исправку. Одговор стога није типично средство правне заштите у англоамеричком праву.

Наше право познаје и одговор и исправку информације. Право на одговор првобитно је представљало институт права штампе. Са разноврсношћу медија, право на одговор се прилагодило новим облицима информисања јавности, али се и даље најчешће користи у штампи, која сада има и електронски вид објављивања. Судска заштита овог права у новије време била је установљена Законом о јавном информисању РС из 1998. године,³⁵ а пре тога судском праксом, аналогно праву на исправку.³⁶ Исправка, иако познатија у нашој судској пракси и правно регулисана пре одговора, у многим бившим законима о штампи и јавном информисању, заправо је била одговор на информацију у данашњем смислу речи.

4.2. У неким земљама право на одговор остварује се директно тужбом суду, без претходног обраћања одговорном уреднику. У другим

³⁴ Водинелић, Владимир В, *op. cit.* (фуснота 31), стр. 59, 95, 97, види одлуку Врховног суда САД *Miami v. Tomillo*, 418 U.S. 241.94 S. Cr. 2831/1974).

³⁵ *Закон о јавном информисању РС* "Службени гласник РС", број 36/98

³⁶ Вучковић, Владимир, В. у чланку "Заштита права личности путем исправке објављене информације, одговора на објављену информацију и опозива изјаве", *Избор судске праксе*, година XII, 2004, број 2, страна 8; види одлуку Врховног суда Србије, Гж број 46/95 од 05. 06. 1995. године, Архива ВКСС.

земљама нема судске заштите правом на одговор, а суд нема овлашћење ни да нареди уреднику да објави исправку информације. Такође, постоје земље где се право на одговор остварује и преко одговорног уредника, а ако одбије да објави одговор, може се поднети тужба суду, што је случај и код нас. Право на одговор, према нашим прописима, следи германски модел, за разлику од романског, где се поред чињеничних и мешовитих, одговара и на вредносне судове.

4.3. Модел одговора на информацију према нашим прописима - Наш модел права на одговор представља реплику титулара права на чињенични исказ и/или на стварни суд садржан у информацији, ради њене допуне или исправке. На тај начин публика може да процени да ли је истинита, односно тачно пренета и потпуна информација на коју се одговара.³⁷ У упоредном праву одговор на информацију је заступљенији у односу на сродни институт - исправку информације, док су у нашем праву присутна оба института као средства ограничења слободе масмедија. Наиме, одговор је настао из потребе да се укаже хитна правна заштита лицу на које се односи информација подобна да му повреди лична добра и интересе. Због информације која може да повреди неко лично или неко друго добро или интерес лица, титулару се даје право да је демантује, да би могао да предупреди или ублажи негативне последице које могу настати.

После савезног Закона о штампи и другим видовима информација из 1960. године,³⁸ све до Закона о јавном информисању РС из 1998. године, право на одговор постојало је, према нашем праву, само у вансудској фази, као право на обраћање одговорном уреднику, ради објављивања одговора, који у том периоду није био утуживо средство за заштиту личних добара. Као самостални институт, одговор на информацију настао је из потребе да постоји уз исправку, као независно правно средство. Некада су ови институти имали међусобно суспензивно дејство, па није било могуће остварити потпуну правну заштиту путем

³⁷ Водинелић, Владимир В., *op. cit.* (фуснота 22), стр. 176, 177.

³⁸ Закон о изменама и допунама Закона о штампи и другим видовима информација ("Службени лист ФНРЈ", број 45/1960); Закон о изменама и допунама Закона о штампи и другим видовима информација ("Службени лист СФРЈ", број 15/1965).

исправке, ако је био објављен одговор. Није постојала директна тужба за остваривање права на исправку, већ се, као и код одговора, прво обраћало одговорном уреднику, од чије процене је зависило објављивање исправке. Објављени одговор је суспендовао објављивање исправке, а објављена исправка у предсудској фази је суспендовала утврђење неистинитости примарне информације, односно, могућност вођења спора, те је фактички имала улогу реплике.

По нашем праву, *повреда добара*, односно права и интереса путем информације, *није услов за коришћење одговора* на исту, већ је потребно да подносилац одговора *истиче да је реч о неистинитим, непотпуним или нетачно пренетим тврдњама, тј. да оспорава њихову валидност*. Истовремено, подносилац одговора *не мора доказивати, већ само указивати на неистинитост, непотпуност или нетачност преноса примарне информације. Зато се не доказује истинитост, потпуност или тачност пренете информације садржане у одговору*, ни уреднику гласила, ни на суду, пошто ни јавно гласило приликом објављивања примарне информације није проверавало њену валидност. Тиме се поштује принцип "једнакости шанси и оружја", како за медије који пласирају информацију, тако и за подносиоца који даје одговор. Одговор нема значај мериторно утврђене истине, пошто његов садржај одговара личном виђењу подносиоца. Међутим, публика одлучује, зависно од уверљивости примарне информације и демантија, којој тврдњи ће поклонити веру. Зато је неопходно брзо реаговање подносиоца одговора и одговорног уредника, али и суда, уколико дође до спора због необјављивања одговора, јер је важно да се одговор објави док је аудиторијум заинтересован да чује и другу стану. Како се по правилу прва информација најдуже памти, закаснили деманти често је бескористан, чак и штетан по титулара права, због подсећања јавности на по њега неповољне тврдње.

Према садашњим прописима право на одговор има лице које сматра да је неистинита, непотпуна или нетачно пренета информација која се односи на њега, подесна да му повреди неко право или интерес. То је разлог због чега тражи од одговорног уредника да му дозволи да се објављеним одговором о њој изјасни, тј. да је оспори или допуни. Остваривање права на одговор пред судом, није условљено доказано-

шћу, тј. мериторним утврђењем неистинитости, непотпуности или нетачног преноса примарне информације, односно њене противправности. Наиме, према чл. 83. важећег ЗЈИМ РС, лице на које се односи информација која може да повреди његово право или интерес, може од одговорног уредника захтевати да, без накнаде, објави одговор на њу у коме оно тврди да је информација неистинита, непотпуна или нетачно пренета. Ако одговорни уредник не објави одговор, а за то не постоји неки од законских разлога за необјављивање или ако одговор не објави на законом прописан начин (аутентичан текст подносиоца одговора, без измена и коментара), ималац права на одговор може против одговорног уредника да поднесе тужбу за објављивање одговора. У парници ради објављивања одговора расправља се само о чињеницама одређеним законом од којих зависи обавеза одговорног уредника да га објави³⁹. Насупрот томе, ако је информација нетачно пренесена, а повредила је нечије право или интерес, то лице може да захтева тужбом да суд нареди одговорном уреднику да без накнаде објави њену исправку. Међутим, институтом исправке информације опширније ћемо се бавити другом приликом.⁴⁰

4.4. Својства одговора у нашем праву - Према важећем Закону о јавном информисању и медијима РС из 2014. године (и према претходном ЗЈИ и 2003. године), право на подношење захтева за објављивањем одговора на информацију, која може бити *чињенични или мешовити суд*, условљено је односом подносиоца захтева према тој информацији. Наиме, то лице мора бити *учињено препознатљивим путем информације која мора бити подесна да му повреди* неко право или интерес. Стога информација мора да садржи такве тврдње које су својом уверљивошћу, увредљивошћу, провокативношћу и сл., у стању да му повреди права и интересе. Неопходно је да се оно може препознати у информацији било именом, надимком, иницијалима, ознаком места становања или рада, путем записа лика, гласа или на неки други начин, а да претходно није дало сагласност за њеним објављивањем. Истовремено, таква сагласност се не тражи када претеже интерес јавности да инфор-

³⁹ Види чл. 83. ЗЈИМ.

⁴⁰ Види чл. 84. ЗЈИМ.

мација буде објављена. Међутим, дужност новинарске етике налаже да се јавност обавештава без непотребног, односно прекомерног задирања у нечију приватност, да не би дошло до повреде тог права, или права на достојанство личности, идентитет (аутентичност), част, углед и других права личности.

4.5. Право на одговор, има за циљ да се сваком лицу на које се односи информација изнета у масмедијима, ако је подесна да му повреди право или интерес, омогући да порекне њену истинитост, или да је допуни својим тврдњама, односно, да према свом виђењу изнесе чињенице пред истом публиком која је претходно добила првобитну информацију. Тиме му се даје прилика да се оправда у јавности износећи своју "истину", све према начелу "*audiatur et altera pars*" и да се на тај начин провизорно (привремено) одбрани од потенцијалне повреде својих права и интереса. Одговором се заправо подносиоцу омогућује да у јавности објави информацију коју жели, чиме добија привремену одбрану потенцијално повређеног права, али и личну сатисфакцију.⁴¹ На јавности је да процени да ли је истинита тврдња садржана у примарној информацији или у одговору титулара права, која истовремено није мериторно утврђена истина. Стога ни тужба за објављивање одговора није средство заштите права, уколико дође до њихове повреде, насупротив тужбама за исправку информације, за накнаду штете, за опозив информације, за пропуштање објављивања информације, за накнаду због стицања без основа или за утврђење, већ је *одговор одбрана од могућег повређивања неког права* (претежно из домена права личности) *и интереса*.

4.6. Однос са исправком информације - Одговор је сличан институту исправке информације по томе што је подносилац у оба случаја лице на кога се тврдња односи или неко од овлашћених или заинтересованих лица.⁴² Ако је лице неспособно за самостално заступање, одговор, као и исправку, уместо њега може поднети законски заступник, а када је лице на које се односи објављена информација, умрло, право на објављивање одговора и исправке, прелази на брачног друга, децу, родитеље или на правно лице чији је био учесник, као и на сва лица која штите

⁴¹ Види члан 199. ЗОО.

⁴² Види члан 85. ЗЛИМ.

своје право на пијетет у односу на умрлог. Одговор и исправку у име правног лица подноси његов орган, али ако је оно престало да постоји, одговор и исправку могу поднети учесници у правном лицу - члан, орган запослени, који, док правно лице постоји, могу поднети и самосталан одговор и исправку, ако се објављена информација, осим на правно лице, односи и на њих, лично. Одговорни уредник, односно главни уредник медија, који има својство одговорног уредника тог јавног гласила,⁴³ субјекти су обавезе објављивања одговора и исправке информације. Међутим, заштита права код одговора је условна, пошто публика процењује валидност како информације на коју се одговара, тако и садржине одговора, за разлику од валидности информације у исправци која је коначна, судски утврђена, па делује на објављену примарну информацију *ex tunc*, утврђујући њену оригинарну неистинитост или непотпуност, односно нетачност преноса валидне информације.⁴⁴

Одговором се реагује на информацију која је подесна да повреди нечије право или интерес (потенцијална лезија), те се пружа привремена (провизорна) заштита лицу на које се информација односи. Међутим, ако је поводом исте информације, тј. истог исказа, тврдње, дозвољена исправка која пружа реактивну заштиту, није потребно објављивати одговор.⁴⁵ У поступку по тужби за објављивање одговора заступљено је начело једнаке делотворности информације и одговора, односно исправке (члан 96. ЗЈИМ), начело забране преиначења и коментарисања одговора и исправке (члан 97. ЗЈИМ), поред начела хитности (члан 122. ЗЈИМ).

Закључак

Током свог историјскоправног развоја институт одговора на информацију достигао је највиши степен регулисаности у одредбама Закона о јавном информисању из 2003. године и важећег Закона о јавном информисању и медијима из 2014. године. Најближи наведе-

⁴³ Види члан 48. став 2. ЗЈИМ.

⁴⁴ Види судску праксу - Архив Врховног касационог суда у Београду, Рев. 224/2020; Архив Вишег суда у Београду ПЗ бр. 230/11.

⁴⁵ Види чл 58. ст. 1 тачка. 15. ЗЈИ РС из 2003. год.

ном био је институт одговора из савезног Закона о штампи и другим видовима информација из 1960. године, који је дао подлогу за настајак садашњег модела одговора на информацију и исправке информације који представљају различите начине правне заштите нечијих права или интереса. Одговор је средство привремене заштите од повреда у медијима, за разлику од исправке, као института трајне, корективне заштите. Одговор је стога, институт привременог реаговања, без утврђења истине у меритуму. Закон предвиђа две фазе за остваривање ове заштите. У првој, предсудској фази, објављивање одговора је у диспозицији одговорног уредника јавног гласила, који неће, попут суда утврђивати подесност информације да повреди право подносиоца одговора, већ ће се равнати према свом осећају валидности и релевантности навода у одговору, у зависности од формалне испуњености услова да буде објављен⁴⁶. У другој фази, у поступку пред судом, расправља се само о чињеницама од којих зависи обавеза туженог одговорног уредника да у форми реплике објави одговор лица погођеног информацијом која је подесна да доведе до повреде његових права или интереса. У том поступку нема меритивног утврђења истинитости, потпуности и тачности преноса информације, нити утврђења да ли је заиста дошло до повреде права или интереса титулара, што је *de lege lata*, услов за исправку информације.

Приликом изношења и тумачења одредаба које регулишу поступак остваривања права на одговор, нека правила су посебна, а нека заједничка и за поступак објављивања одговора и за поступак исправке информације. Важећим законом се омогућава титулару права да одговором у кратком року, али само привремено, заштити своја нападнута лична добра од информација које су подесне да их повреде и евентуално титулару права нанесу и штетне последице.

⁴⁶ Види члан 98. ЗЛИМ.

V
СУДСКА ПРАКСА

КРИВИЧНО ОДЕЉЕЊЕ

Кривично процесно право

НЕДОЗВОЉЕНА ЖАЛБА ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

Против решења у коме је одлучено да се оптужени привореник упути у установу за издржавање казне пре правноснажности пресуде, јавни тужилац није овлашћен да изјави жалбу.

Из образложења:

Имајући у виду одредбу става 3 члана 430 ЗКП, према којој ће председник већа, уколико усвоји захтев из става 1 наведеног члана, решење доставити оптуженом заједно са овереним преписом изречене пресуде, то се наведено решење и не доставља јавном тужиоцу, па самим тим јавни тужилац није ни овлашћен да изјављује жалбу на наведено решење.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж2 219/22 од 28. септембра 2022. године и решење Основног суда у Панчеву К 328/22 од 31. августа 2022. године)

*аутор сентенце: Небојша Павловић,
виши саветник Апелационог суда у Београду*

НЕДОЗВОЉЕНА ЖАЛБА У ДРУГОСТЕПЕНОМ ПОСТУПКУ

Против решења другостепеног суда у коме је на претресу одлучено да се извоје одређени докази и да се на тим доказима не може заснивати пресуда, жалба није дозвољена.

Из образложења:

Одредбом члана 465 став 4 ЗКП, прописано је да против решења другостепеног суда жалба није дозвољена, осим ако овим законом није другачије одређено.

Дакле, одредба става 4 члана 465 ЗКП искључује могућност изјављивања жалбе против решења које је донео другостепени суд, с тим да постоје изузеци који су законом изричито прописани, али се ти изузеци не односе на конкретан случај.

Имајући у виду да је побијану одлуку донело другостепено веће, а полазећи од одредбе члана 445 став 2 ЗКП, према којој није дозвољена жалба против решења судије известиоца другостепеног суда о издвајању записника или обавештења из члана 237 став 1 и 3 ЗКП, то и у конкретном случају, жалба против решења садржаног на записнику Апелационог суда у Београду Посебно одељења за организовани криминал Кж1-По1 бр.15/21 од 4. марта 202. године, није дозвољена, из ког разлога између осталог, није ни израђен писани отправак истог, те је стога и донета одлука као у изреци у складу са одредбама члана 467 став 4 у вези са чланом 456 став 2 ЗКП.

(Решење Апелационог суда у Београду, Посебно одељење Кж1-По1 15/21 од 26. априла 2022. године и пресуда Вишег суда у Београду, Посебно одељење К По1 82/16 од 10. децембра 2018. године)

*аутор сентенце: Небојша Павловић,
виши саветник Апелационог суда у Београду*

**ОДУЗИМАЊЕ ИМОВИНЕ ПРОИСТЕКЛЕ
ИЗ КРИВИЧНОГ ДЕЛА**

Власник возила у поступку за привремено или трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела је и лице које је на основу одређеног правног посла стекло моторно возило, чак иако исто није регистровао на своје име.

Из образложења:

Наиме, и по оцени овога суда, у конкретном случају из свих изведених доказа и исказа сведока неспорно произлази да су он и окривљени закључили усмени уговор о продаји путничког возила, да је уговорена обавеза купца, при чему је продавац (сведок) након постигнутог уговора о купопродаји предао возило купцу окривљеном, тако што је исто шлеп службом превезао и истоварио код окривљеног, од кога је возило и одузето по потврди о привремено одузетим предметима, те да је на горе наведени начин окривљени стекао право својине на предметном возилу када му је исто предао у државину сведок, те је окривљени стварни и фактички власник истог, без обзира што возило није на његово име регистровано.

(Решење Апелационог суда у Београду Посебно одељење Кж2-По1 167/15 од 5. маја 2015. године и решење Вишег суда у Београду, Посебно одељење Пои По1 1/14 – Кв По1 465/14 од 3. марта 2015. године)

*аутор сентенце: Небојша Павловић,
виши саветник Апелационог суда у Београду*

Кривично материјално право

ИЗАЗИВАЊЕ НАЦИОНАЛНЕ, РАСНЕ И ВЕРСКЕ МРЖЊЕ И НЕТРПЕЉИВОСТИ

За постојање овог кривичног дела, битно је да умишљај окривљеног обухвата свест да својим радњама може изазвати националну, расну или верску мржњу и нетрпељивост, с тим да није неопходно да она буде и изазвана, већ да се ради о радњама које објективно могу изазвати такву последицу.

Из образложења:

Правилно је првостепени суд полазећи од чињенице да је за постојање кривичног дела изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости из члана 317 став 2 у вези става 1 КЗ битно да умишљај окривљеног обухвата свест да својим радњама може изазвати националну, расну или верску мржњу и нетрпељивост, с тим да није неопходно да она буде и изазвана, већ да се ради о радњама које објективно могу изазвати такву последицу, нашао да се у радњама окривљеног СС стичу обележја наведеног кривичног дела. Ово стога што у конкретном случају радња коју је предузео окривљени, којом се кроз вид доношења материјалне штете на објекту у којем је оштећени организовао своје пословање као извором сопствене егзистенције и егзистенције чланова породице, у оквиру ког објекта постоје просторије у којима се одвија и њихов приватни живот, а не само пословни, оставља јасну поруку да се изазове мржња или нетрпељивост према припадницима албанске националности.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1 978/22 од 10. октобра 2022. године и пресуда Вишег суда у Панчеву К 6/22 од 10. августа 2022. године)

*аутор сентенце: Небојша Павловић,
виши саветник Апелационог суда у Београду*

КВАЛИФИКОВАНИ ОБЛИК КРИВИЧНОГ ДЕЛА ИЗНУДЕ

Кривично дело изнуда из члана 214 став 2 и став 3 КЗ може бити учињено само ако је прибављена прописана имовинска корист, а уколико је покушано да се таква имовинска корист прибави, а до прибављања није дошло, онда постоји кривично дело изнуда у покушају из члана 214 став 1 у вези члана 30 КЗ.

Из образложења:

Насупрот изнетим жалбеним наводима, правилно је првостепени суд, имајући у виду новчане износе који су окривљени тражили од оштећених 250.000 ДЕМ (7.670.700,00 динара) од оштећеног МС; 300.000 ДЕМ (9.204.840,00 динара), а касније 400.000 ДЕМ (12.273.120,00 динара) од оштећеног ЦП и 2.500 марака (76.707,00 динара) од оштећеног ПВ, који у збиру прелазе износ од 300.000,00 динара, а које је као квалификаторна околност прописан чланом 180 став 2 КЗ РС, нашао да противправна имовинска корист у овом износу, у конкретним ситуацијама није остварена, већ само тражена, па се не може радити о извршењу кривичног дела из члана 180 став 2 КЗ РС, јер не може постојати покушај овог облика кривичног дела, с обзиром да постигнута имовинска корист не представља последицу, већ квалификаторну околност дела, из ког разлога уколико иста није постигнута, нема ни покушаја извршења кривичног дела из члана 180 став 2 у вези става 1 КЗ РС.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1 493/22 од 4. октобра 2022. године и пресуда Вишег суда у Београду К 690/17 од 9. децембра 2021. године)

*аутор сентенце: Небојша Павловић,
виши саветник Апелационог суда у Београду*

Ратни злочини

НАРЕДБА

(као радња кривичног дела из члана 142 став 1 КЗ СРЈ)

Закључак о постојању наредбе за извршење кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 142 став 1 КЗ СРЈ, могуће је извести и из других утврђених околности конкретног случаја, али само ако из ових произлази несумњиви закључак у том правцу.

Из образложења:

Окривљеном је стављено на терет да је наредио припадницима своје оружане групе да отварају ватру из пешадијског наоружања, бацају бомбе и друге експлозивне направе на куће мештана хрватске националности, те оптужба, из околности критичног догађаја, односно да је запаљено више кућа и лишено живота седморо цивила, при градњу за тврдњу о постојању наведене наредбе окривљеног. Према ставу Апелационог суда у Београду Одељење за ратне злочине, могуће је на наведени начин конципирати оптужбу за кривично дело ратни злочин против цивилног становништва из члана 142 став 1 КЗ СРЈ, извршено наредбом, али само у ситуацији у којој из других утврђених околности несумњиво произилази да је реч о наредби за вршење предметног кривичног дела. Међутим, према оцени овог суда, у конкретном случају, доказима изведеним током кривичног поступка, није се могло несумњиво закључити да је окривљени наведену наредбу издао.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1 По2 2/20 од 20. новембра 2020. године – пресуда Вишег суда у Београду К По2 1/14 од 20. јуна 2019. године - “Ловас”)

*коаутори: др Миодраг Мајић,
судија Апелационог суда у Београду и
Росанда Цевердановић Савковић,
виши саветник Апелационог суда у Београду*

НЕЧОВЕЧНО ПОСТУПАЊЕ
(члан 142 став 1 КЗ СРЈ)

Нечовечно поступање представља кршење међународног хуманитарног права које се испољава кроз наношење, како телесних патњи или повреда тако и великих душевних патњи и озбиљне насртаје на људско достојанство цивила.

Из образложења:

Апелациони суд у Београду, Одељење за ратне злочине, налази да се радња нечовечног поступања, коју је окривљени предузео, огледа у чињеници да затвореним цивилима није обезбедио елементарне хигијенске и санитарне услове, смештањем притвореника у потпуно неусловне затворске просторе, без вентилације, икаквог инвентара и са прекомерним бројем затворених лица на малом простору, са минималном количином хране и воде, једва довољно за преживљавање, те без основне здравствене заштите, што све скупно чини озбиљну повреду личног достојанства и тиме тешку повреду IV Женевске конвенције, односно њеног члана 3. заједничког свим Женевским конвенцијама.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1 По2 3/22 од 22. децембра 2022. године – пресуда Вишег суда у Београду К По2 3/21 од 9. маја 2022. године - "Храсница")

*коаутори: др Миодраг Мајић,
судија Апелационог суда у Београду*

и

*Росанда Цевердановић Савковић,
виши саветник Апелационог суда у Београду*

ГРАЂАНСКО ОДЕЉЕЊЕ

Парнични поступак

НЕПОСТОЈАЊЕ НУЖНОГ СУПАРНИЧАРСТВА КОРИСНИКА КРЕДИТА И ЗАЛОЖНИХ ДУЖНИКА

Заложни дужници, који су означени као уговорна страна у уговору о кредиту, нису нужни супарничари са корисницима кредита, те не морају бити обухваћени тужбом ради утврђења ништавости уговора о кредиту.

Из образложења:

На основу спроведеног доказног поступка, првостепени суд је утврдио да је тужилац АА као корисник кредита са правним претходником тужене као банком закључио 1. марта 2007.године уговор о хипотекарном кредиту за куповину непокретности, да су наведени уговор потписали солидарни дужник ББ и заложни дужник ВВ, да је предмет уговора стамбени кредит у износу од 166.390,33 ЦХФ у динарској противвредности по званичном средњем курсу НБС на дан пуштања кредита у течај (члан 1.1.)...

На правилност побијане одлуке у овом делу није од утицаја жалбени навод тужене којима се указује на непотпуну пасивну легитимацију на страни тужене, јер тужбом нису обухваћене све уговорне стране.

Ово стога, што је првостепени суд правилно применио одредбу члана 194 и 211 Закона о парничном поступку када је ценио да су обухваћене све уговорне стране нужне за утврђење ништавости цитираних одредби уговора. Наиме, с обзиром на различите уговоре на основу обавезивања корисник кредита и солидарни дужник као јемац-платац не морају бити обухваћени истом тужбом ради утврђење ништавости уговора о кредиту као нужни супарничари.

Према утврђеном чињеничном стању између тужилаца као корисника кредита и тужене банке са друге стране, закључен је уговор о стамбеном кредиту, при чему се одредбама члана 5 уговора о стамбеном кредиту за куповину непокретности који се односи на обезбеђење кредита, поред корисника кредита, као уговорне странке, и заложни дужник обавезао да на описаним непокретностима успостави заложно право – хипотеку првог реда и то уговором закљученим између тужене банке и тужиоца у коме је заложни дужник ВВ, као и одредбом члана 7 уговора о кредиту закљученог са тужиоцем у коме су ББ солидарни дужник, а ГГ заложни дужник.

Из циља и сврхе закључених уговора не произилази да су корисници кредита и заложни дужници нужни супарничари у овој правној ствари и да сагласно одредби члана 211 ЗПП-а, морају бити обухваћени истом тужбом ради утврђења ништавости уговора о кредиту, како се то неосновано жалбом тужене указује.

Ово стога, што се уговором о кредиту банка обавезује да кориснику кредита стави на располагање одређени износ новчаних средстава на одређено или неодређено време за неку намену или без утврђене намене, а корисник се обавезује да банци плаћа уговорену камату и добијени износ новца врати у време и на начин како је утврђено уговором, док се уговором о залози односно јемству заложни дужник односно јемац обавезује према повериоцу да ће испунити пуноважну и доспелу обавезу дужника, ако то овај не учини.

Уговор о кредиту и уговор о залози односно хипотеци су два засебна именована уговора и производе различита правна дејства према различитим уговорачима без обзира што су закључени у једној исправи, као што је то овде случај. Ово посебно јер се тужбеним захтевима тражи утврђење ништавости само оних уговорних одредби

које се тичу уговора о кредиту, те је правилно првостепени суд оценио да је пасивна легитимација потпуна.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж бр. 464/21 од 23. марта 2022. године - пресуда Вишег суда у Београду П бр. 975/17 од 30. септембра 2020. године)

*аутор сентенце: Јелена Стевановић,
судија Апелационог суда у Београду*

ПРАВНА ЗАШТИТА ПУТЕМ БРИСОВНЕ ПАРНИЦЕ

Када се захтев тужиоца односи на промене на стварним правима на непокретностима, чије се стицање, пренос, ограничење и престанак уписују у катастар непокретности, а под уписом се сматра и брисање права непокретности, није дозвољена правна заштита путем брисовне парнице пред судом опште надлежности.

Из образложења:

Правилно је поступио првостепени суд одлучио када се огласио стварно ненадлежним и одбацио тужбу тужиоца у делу којим је захтевао утврђење да није правно ваљана и да је без правног дејства укњижба по решењу Другог општинског суда у Београду Дн 5784/86. Наиме, послови државне управе који се односе на катастар непокретности се уређују Законом о државном премеру и катастру ("Службени гласник РС" бр. 72/09 и 18/10), који је ступио на снагу 11. септембра 2009. године (измене и допуне 03.04.2010. године). Тако је одредбама члана 2 тачка 17, члана 8 став 1, члана 10 тачка 3, члана 11, члана 60 став 1, члана 73 тачка 2, члана 75, 108, члана 114 став 1 тачка 10, члана 128 став 2, члана 129 став 1 и члана 180 став 1 истог закона прописано да је лист непокретности основни документ о непокретностима и стварним правима на њима, да се поједина питања о упису стварних права која нису уређена законом примењују одредбе закона којим се уређује својина и друга стварна права, а на поједина питања поступка која нису уређена ни законом, сходно се примењују одредбе закона којима се уређује општи

управни поступак, док је за поједине послове државне управе из одредбе члана 1 тог закона надлежан Републички геодетски завод, а делокруг завода обухвата и послове државне управе који се односе на оснивање, обнову и одржавање катастра непокретности о којима решава у првом степену завод, а у другом степену министарство надлежно за послове просторног планирања и урбанизма, да се својина и друга стварна права на непокретностима стичу и преносе и увећавају уписом у катастар непокретности, а престају брисањем уписа, док је упис стварних права врста уписа у катастар непокретности којим се стичу, преносе, ограничавају или престају права својине или друга стварна права на непокретностима, да се у катастар непокретности уписују права коришћења, право закупа, право службености, хипотеке и друга стварна права на непокретностима прописана законом, те да у поступку одржавања катастра непокретности у смислу закона јесу промене на стварним правима и непокретностима која се односе на стицање, пренос, ограничење и престанак стварних права и да се под уписом сматра и брисање права непокретности.

Дакле, како се захтев тужиоца у наведеном делу односи на промене на стварним правима на непокретностима, чије се стицање, пренос, ограничење и престанак уписују у катастар непокретности, да се под уписом сматра и брисање права непокретности, то је за одлучивање о предметном захтеву тужиоца у првом степену надлежан Републички геодетски завод, а у другом степену је надлежно министарство које је надлежно за послове планирања и урбанизма, у поступку који је уређен законом, уз примену одредаба Закона о општем управном поступку. Против коначног другостепеног решења у управном поступку остварује се управна судска заштита у управном спору, те из наведеног произлази да, у конкретном случају, није дозвољена правна заштита путем брисовне парнице пред судом опште надлежности.

(Решење Вишег суда у Београду П 401/21 од 27. децембра 2021. године - решење Апелационог суда у Београду Гж 814/22 од 13. априла 2021. године)

*аутор сентенце: Весна Сретенковић,
виши саветник Апелационог суда у Београду*

**СТВАРНА НАДЛЕЖНОСТ ЗА ПОСТУПАЊЕ ПО ЗАХТЕВУ
ЗА УТВРЂЕЊЕ НИШТАВОСТИ УГОВОРА
ЧИЈИ ЈЕ ПРЕДМЕТ НЕПОКРЕТНОСТ**

У споровима ради утврђења ништавости уговора о купопродаји који за предмет има непокретност, стварна надлежност суда се има одредити према тржишној вредности непокретности.

Из образложења:

Други основни суд у Београду, након што утврдио вредност предмета спора на износ од 14.487.318,00 динара (123.108 евра) огласио се стварно ненадлежним за поступање у овој правној ствари и списе предмета доставио Вишем суду у Београду, као стварно надлежном за даље поступање.

Виши суд у Београду је изазвао сукоб надлежности, указујући на то да је купопродајна цена парцеле која је предмет уговора чије утврђење ништавости се тражи, означена у вредности од 10.000 евра, па се у овој фази поступка не може сумњати у изражену вредност у уговору, односно да се надлежност мора установити у односу на цену тј. вредност наведену уговору.

Апелациони суд у Београду је решавајући настали сукоб стварне надлежности оценио да је за суђење у овој правној ствари стварно надлежан Виши суд у Београду.

Одредбом члана 22 став 2 Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС", бр. 116/2008 са изменама и допунама) прописано је да основни суд у првом степену суди у грађанскоправним споровима, ако за поједине од њих није надлежан други суд и води извршне и ванпарничне поступке за које није надлежан други суд. Одредбом члана 23 истог закона је у тачки 7 прописано да виши суд у првом степену суди у грађанскоправним споровима кад вредност предмета спора омогућује изјављивање ревизије.

Члан 403 став 3 Закона о парничном поступку (Службени гласник РС", бр. 72/2011 са изменама и допунама) прописује да ревизија није дозвољена у имовинскоправним споровима ако вредност предмета спора побијаног дела не прелази динарску противвредност од

40.000 евра по средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе.

Сагласно члану 33 став 2 Закона о парничном поступку, ако се тужбени захтев не односи на новчани износ, меродавна је вредност предмета спора коју је тужилац означио у тужби, док је у ставу трећем истога члана прописано да ако је у случају из става два овог члана тужилац очигледно сувише високо или сувише ниско означио вредност предмета спора, суд ће, најкасније на припремном рочишту, а ако припремно рочиште није одржано онда на главној расправи, пре почетка расправљања о главној ствари, брзо и на погодан начин да провери тачност означене вредности и утврди вредност предмета спора.

Према члану 31 Закона о парничном поступку ако се тужбеним захтевом тражи утврђење права својине или других стварних права на непокретности, утврђење ништавости, поништај или раскид уговора који има за предмет непокретност, вредност предмета спора се одређује према тржишној вредности непокретности или њеног дела (став 1).

Полазећи од садржине тужбеног захтева којим се тражи утврђење ништавости уговора о купопродаји који за предмет има непокретност, ценећи овлашћење првостепеног суда да у ситуацији када је вредност предмета спора неадекватно одређена сагласно члану 33 став 3 ЗПП, на погодан начин ту вредност сам утврди пре започињања расправљања и да утврђена тржишна вредност предметне непокретности од 14.487.318,00 динара, прелази динарску противвредност износа од 40.000 евра по средњем курсу НБС на дан подношења тужбе 28.09.2022. године (1 евро је по средњем курсу на дан подношења тужбе одговарао износу од 117,655 динара), за шта је према цитираној одредби члана 23 став 1 тачка 7 Закона о уређењу судова у првом степену надлежан виши суд, а у овом случају Виши суд у Београду, применом члана 22 став 1 Закона о парничном поступку, донета је одлука као у изреци.

(Решење Апелационог суда у Београду Гж Р 93/22 од 13. октобра 2022.године - решење Другог основног суда у Београду П 1476/22 од 1. јула 2022. године)

*аутор сентенце: Ирена Трифуновић Радуловић,
судија Апелационог суда у Београду*

Стварно право

ЈАЧЕ ПРАВО СВОЈИНЕ КАДА НИ ЈЕДНА ПАРНИЧНА СТРАНКА НИЈЕ УПИСАНА КАО ВЛАСНИК НЕПОКРЕТНОСТИ

У ситуацији у којој су два лица закључила посебне правне послове ради стицања права својине на истој непокретности, о јачем праву суд одлучује применом одредаба члана 41. Закона о основама својинскоправних односа и начела савесности и поштења и забране злоупотребе права из чл. 12. и 13. Закона о облигационим односима. Када непокретност није била уписана у јавној књизи у време закључења уговора о промету непокретности, није било основа за примену одредбе члана 33. ЗОСПО, већ је у том случају од одлучног значаја да ли су купци стана били савесни, као и коме је од њих стан предат у посед.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, тужилац је на основу уговора о купопродаји непокретности овереног код Четвртог општинског суда у Београду 07.07.2006. године закљученог са С. В. као продавцем, купио стан број 1, површине 35 м², у приземљу стамбене зграде у улици С.на Новом Београду, за купопродајну цену од 22.000 евра коју је продавцу исплатио у целости и ступио у посед непокретности након што му је продавац предала кључеве од стана, што је констатовано у уговору који садржи и овлашћење купца да може извршити укњижбу права својине у јавним књигама када се за то буду стекли услови, без присуства продавца и без његове сагласности. Предметни стан продавац С. В. стекла је на основу уговора о поклону непокретности овереног код Првог општинског суда у Бео-

граду 12.07.2004. године, који је као поклонопримац закључила са својом рођаком М. З., као поклонодавцем која је задржала право доживотног плодуживања на стану који је предмет уговора, с тим да се поклонопримац може уписати као власник без даљег присуства и одобрења поклонодавца. На основу уговора о откупу стана овереног код Првог општинског суда у Београду од 24. августа 1994. године закљученог са Градом Београдом као носиоцем права располагања, М. З. је као носилац станарског права на спорном стану стекла право својине, а потом је 3. децембра 1997. године исти стан отуђила уговором о купопродаји овереним пред Првим општинским судом у Београду туженој В. Т. за купопродајну цену од 17.500 ДЕМ, и на стану задржала право доживотног уживања. Тим уговором је констатовано да је тужена исплатила купопродајну цену стана приликом закључења уговора о купопродаји, али јој није предат примерак кључа од предметне непокретности. М. З. је преминула 21. августа 2005. године, а након њене смрти у посед је ступила С. В. и исту 2006. године продала тужиоцу и увела га у посед спорног стана. Тужилац је потом предметну непокретност адаптирао и у периоду од 2007. до 2013. године исту је користио син тужиоца, након чега се иселио, а непокретност је повремено обилазила тужиочева ћерка која је 5. јула 2015. године приметила да је непокретност обијена. Тужена је у наведеном периоду уочивши запуштену непокретност и по сазнању да је М. З. преминула, ступила у посед предметне непокретности тако што је у исту ушла кроз прозор, а у поседу спорног стана налази се и данас. Тужена је 22. априла 2015. године поднела захтев за упис права својине на предметном стану као посебном делу помоћне зграде, која је у катастру непокретности евидентирана (29. јула 2009. године) као објекат изграђен без одобрења за градњу, док је тужилац захтев за упис права својине на истом стану поднео 16.10.2015. године, о којим захтевима није одлучено. Помоћна зграда у улици С. у Београду у којој се налази спорни стан је 23. децембра 2016. године уписана као јавна својина Републике Србије, са правом коришћења Дирекције за изградњу Новог Београда.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања првостепени суд је закључио да тужилац има јачи правни основ јер је као савестан стицалац на основу теретног правног посла закљученог са својим

правним претходником коме је предметна непокретност такође предата у посед од стране преносиоца М. З., први на законит начин ступио у посед предметне непокретности, док тужена која је са М. З. раније закључила уговор о купопродаји по закључењу уговора, ни након смрти пок. М. З. није ступила у посед, нити су јој предати кључеви од стана, већ је у посед непокретности ступила уласком кроз прозор након што је тужилац привремено престао са коришћењем исте. Међутим, у ситуацији када тужилац тражи утврђење права својине на непокретности због конкуренције два правна основа за стицање својине на непокретности, при чему је у јавним књигама као носилац права својине на спорном стану уписана Република Србија као власник, а Дирекција за изградњу Новог Београда као корисник, по ставу првостепеног суда тужилац је тужбом на страни туженог поред тужене морао обухватити и лица која су у јавним књигама уписана као власник, односно корисник непокретности, што није учинио, па је применом члана 211. ЗПП одбио тужбени захтев тужиоца.

Међутим, приликом доношења побијане пресуде у делу којим је одбио захтев тужиоца за утврђење права својине на предметном стану, првостепени суд је на чињенично стање које је потпуно и правилно утврдио, погрешно применио материјално право. Иако је правилно закључио да тужилац тражи утврђење права својине на непокретности због конкуренције два правна основа и да тужилац има јачи правни основ за стицање права својине на предметној вишеструко отуђеној непокретности као савестан стицалац на основу теретног правног посла коме је непокретност на законит начин предата у посед, првостепени суд је погрешном применом члана 211. ЗПП сматрајући да не постоји потпуна пасивна легитимација, одбио тужбени захтев тужиоца. По оцени Апелационог суда у Београду, парничне странке као купци предметне непокретности и конкуренти за упис права својине у јавну евиденцију права на непокретностима, у конкретној парници разрешавају међусобни однос по основу јачег права на непокретности, због чега Република Србија као носилац права јавне својине и Дирекција за изградњу Новог Београда као корисник који су на предметној непокретности изграђеној без одо-

брења за градњу уписани 2016. године, нису нужни јединствени супарничари у овој парници. Тужилац има правни интерес да у односу на тужену као купца предметне непокретности по уговору о купопродаји од 03.12.1997. године која није ступила у посед непокретности након смрти продавца, као потоњи савестан купац истог стана који је на законит начин ступио у посед истог, утврди своје јаче право, односно право својине, да је то тужена дужна да призна и трпи и да дозволи тужиоцу да то своје право упише у јавним књигама. Оваква утврђујућа пресуда сагласно одредби члана 360. ЗПП, има дејство између парничних странака које због конкуренције два права основа за стицање права својине на непокретности разрешавају свој правни однос. Притом, парничне странке претендују код надлежне Службе за катастар непокретности на упис права својине на предметном стану који је евидентиран и уписан 29. јула 2009. године, о којим захтевима до закључења главне расправе није донета одлука. У тој ситуацији, о захтевима за упис права својине странака на спорном стану одлучиће наведена служба, сагласно члану 85. став 2. Закона о државном премеру и катастру и чл. 33.-41. Закона о поступку уписа у катастар непокретности и водова, на коју одлуку странке, односно лице уписано у катастар на тој непокретности, имају право жалбе, односно вођења управног спора. Стога, Република Србија као носилац права јавне својине и Дирекција за изградњу Новог Београда као носилац права коришћења на предметној непокретности, супротно становишту првостепеног суда, не представљају нужне јединствене супарничаре у смислу члана 211. ЗПП.

У ситуацији у којој су два лица (тужилац и тужена) закључила посебне правне послове ради стицања права својине на истој непокретности, о јачем праву суд одлучује применом одредаба члана 41. Закона о основама својинскоправних односа и начела савесности и поштења и забране злоупотребе права (чл. 12. и 13. у вези са чланом 23. Закона о облигационим односима).

Код чињенице да предметни стан није био уписан у јавној књизи у време закључења наведених уговора о купопродаји (1997. године и 2006. године) није било основа за примену одредбе члана 33. ЗОСПО, којим је прописано да се на основу правног посла право

својине на непокретности стиче уписом у јавну књигу или на други одговарајући начин одређен законом. Код таквог стања ствари, од одлучног је значаја да ли су купци стана били савесни, као и коме је од њих стан предат у посед.

На основу наведеног по оцени апелационог суда, првостепени суд је правилно закључио да тужилац има јачи правни основ као савестан купац коме је непокретност на законит начин предата у посед и који није имао сазнање да је спорна непокретност раније отуђена туженој која је по сазнању да је М. З. преминула (након 10 година), ступила у посед непокретности тако што је ушла кроз прозор и у поседу спорног стана се налази до данас. Имајући у виду правилно утврђене битне чињенице и напред цитиране одредбе материјалног права, Апелациони суд у Београду је преиначио побијану пресуду у делу става првог изреке и утврдио да је тужилац стекао право својине на предметној непокретности и да је то тужена дужна да призна и трпи, будући да тужилац има јаче право јер је прибавио спорни стан по пуноважном правном основу као савестан купац и на законит начин први ушао у посед стана.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж 7255/20 од 16. новембра 2021. године – пресуда Трећег основног суда у Београду П 4664/15 од 5. новембра 2019. године)

*аутор сентенце: Снежана Живковић,
судија Апелационог суда у Београду*

ЈАЧИ ПРАВНИ ОСНОВ И СТИЦАЊЕ ПРАВА СВОЈИНЕ (члан 12 и 13 Закона о облигационим односима)

Када је више лица закључило посебне правне послове ради стицања права својине на исту непокретност, реч је о сукобу правних основа и у тој ситуацији суд одлучује о јачем праву на основу чланова 12 и 13 Закона о облигационим односима којима је прописано начело савесности и поштења и начело забране злоупотребе права. Основно питање је савесност прибавилаца, па

ранији савесни прибавилац увек има јаче право у односу на каснијег несавесног прибавиоца, без обзира на чињеницу што је каснији прибавилац у међувремену стекао државину непокретности и исходовао упис на тој непокретности у јавном регистру.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, дана 14. децембра 1976. године судски је оверен уговор о купопродаји закључен између тужила, као купаца и Д.Н., као продавца. Уговором је констатовано да су купци исплатили купопродајну цену продавцу, те да су уведени у посед парцела. Продавац је право својине на овим парцелама стекла на основу уговора о поклону закљученим са земљишно-књижним власником Д.М. 6. јануара 1964. године. По смрти земљишно-књижног власника Д. М., на његовој заоставштини коју су чиниле и предметне парцеле, за законског наследника оглашена је ћерка Р.М., против које је правни претходник тужила, продавац водила парнични поступак који је окончан доношењем правноснажне пресуде од 6.октобра 1972. године којом је утврђено да је по основу уговора о поклону Ов бр. 25/64 од 06.јануара 1964. године стекла право својине на кат. парцелама које су претедмет спора. По смрти Р.М., правноснажним решењем од 20.септембра 2001. године на њеној заоставштини и то на спорним кат. парцелама као наследник оглашен је њен син тужени В. М., који је потом са туженим Д. Ј. закључио уговор о купопродаји предметних парцела судски оверен 13. фебруара 2002. године . Купац је на основу уговора уписао право својине на предметним парцелама. Своју савесност тужени Д.Ј. заснива само на поверењу у земљишне књиге, а не и на увиду у фактично стање државине, иако му је пре куповине парцела било познато да је те парцеле по налогу и за рачун тужила обрађивао његов стриц .

Полазећи од правилно и потпуно утврђеног чињеничног стања, правилно је првостепени суд закључио да тужиле имају јаче право у односу на туженог и да су стекле право својине на спорним парцелама.

Наиме, тужиле су савесни купци, будући да је у тренутку закључења уговора о купопродаји са правним претходником, иако правни претходник није била уписана као власник продатих парцела у земљишној књизи, постојала је правноснажна пресуда којом је утврђено право својине правног претходника на тим парцелама, а

која пресуда је тужиљама предочена. С друге стране, тужени Д.Ј. није савестан стицалац, како то правилно закључује и првостепени суд, будући да је туженом било познато да су тужиле држале предметне парцеле. Стога у овом случају није довољно поуздање туженог у упис у јавним књигама. Следствено наведеном, тужиле као ранији савесни купци имају јачи правни основ у односу на туженог као каснијег несавесног купца, без обзира што је у међувремену тужени стекао државину спорних парцела и исходило упис права својине на тим парцелама у јавном регистру непокретности.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж 1568722 од 28. септембра 2022 године - пресуда Основног суда у Младеновцу - Судска јединица у Сопоту П 804/21 од 9. јуна 2021. године)

*аутор сентенце: Марија Терзић,
судија Апелационог суда у Београду*

**НАДЛЕЖНОСТ СУДА ПО ТУЖБИ ЗА УТВРЂЕЊЕ ПРАВА
ПРВЕНСТВА НАМИРЕЊА ИЗВРШНЕ
ВАНСУДСКЕ ХИПОТЕКЕ**

Тужба ради утврђења права првенства намирења извршне вансудске хипотеке представља правно средство, којим тужилац, као савесни стицалац, у парничном поступку може издејствовати право првенства намирења извршне вансудске хипотеке.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, 21. априла 2008. године закључен је уговор о кредиту између правног претходника тужиоца означеног Фонда и М.К, којим је М.К. одобрен кредит. Потраживање правног претходника тужиоца из наведеног уговора обезбеђено је хипотеком на катастарској парцели број “ХХ”, уписаној у ЗКУЛ ... КО Панчево, у сувласништву Д.К. (супруга М.К.) на основу заложне изјаве, оверене пред Општинским судом у Панчеву од 16.6.2008. године. Општински суд у Панчеву је 16.6.2008. године донео решење

којим се дозвољава упис наведене хипотеке, када је иста и уписана у земљишне књиге, у корист правног претходника тужиоца. Наведеним решењем одређено је да се у ЗКУЛ ... КО Панчево (нови премер) на једној половини дела катастарске парцеле број “ХХ” укњижује заложно право-извршна вансудска хипотека првог реда за означену главницу са каматом и другим евентуалним трошковима, а према уговору и заложној изјави у корист правног претходника тужиоца. У време уписа наведене хипотеке у ЗКУЛ ... КО Панчево није било уписаних никаквих терета на означеној катастарској парцели, те је као једини терет под редним бројем 1 уписана хипотека у корист правног претходника тужиоца.

Дана 23. маја 2008. године закључен је уговор о зајму између правног претходника туженог-означеног јавног предузећа и Д.К. (супруга М.К.) којим је Д.К. дат зајам. Означеним уговором предвиђено је да се за обезбеђење враћања означеног новчаног износа на објекту и земљишту зајмопримца уписује хипотека првенственог реда у корист зајмодавца. Дана 5. јуна 2008. године закључен је анекс означеног уговора, између уговорних страна и Р.Ш. којим је предвиђено да ће се обезбеђење зајма Д.К. у означеном износу, са каматом и трошковима уписати хипотека код Општинског суда у Панчеву на парцели број “УУ”... њива, уписаној у ЗКУЛ ... КО Панчево на терет Р.Ш. са чиме је исти сагласан, док све остале одредбе основног уговора остају на снази. Анексом означеног уговора од 5. јуна 2008. године, уговорне стране и Р.Ш. су предвиделе обезбеђење потраживања хипотеком на катастарској парцели, власништво Р.Ш.

Правни претходник туженог јавног предузећа је поднео Општинском суду у Панчеву захтев за упис хипотеке 13. јуна 2008. године, у ком захтеву је тражио успостављање хипотеке на две катастарске парцеле, на терет непокретности Р.Ш. и М.З. уписане у ЗКУЛ ... КО Панчево и ЗКУЛ ... КО Панчево и као прилог су достављени означени уговор о зајму и анекс уговора. Д.К. је заложну изјаву, којом обезбеђује предметно потраживање на терет свог сувласничког удела на катастарској парцели број “ХХ” уписане у ЗКУЛ ... КО Панчево, чији је сувласник са 1/2 идеална дела, дао 17. јула 2008. године. Општински суд у Панчеву је 8. августа 2008. године донео решење Дн 3021/08, којим се на основу уговора о зајму и заложне изјаве од 17. јула

2008. године, у земљишној књизи на земљишту и згради Д.К. у 1/2 дела у ЗКУЛ ... КО Панчево катастарска парцела број "ХХ" врши упис заложног права, и то за главницу са 6% камате годишње и трошковима у корист правног претходника туженог. У време уписивања наведене хипотеке у земљишним књигама у нацрту новог земљишнокњижног улошка на предметној катастарској парцели број "ХХ" је под редним бројем 1 већ био уписан терет-хипотека у корист правног претходника тужиоца, са датумом 16. јуна 2008. године, те је под редним бројем 2 са датумом 13. јуна 2008. године уписана хипотека у корист правног претходника туженог.

У ЛН ... КО Панчево уписана је предметна катастарска парцела број "ХХ" у приватној својини са 1/2 удела Д. К, те је у Г листу са датумом 13. јуна 2008. године уписано да се преузима из ЗКУЛ ... Дн 3021/08 и на основу исправе о зајму од 21. маја 2008. године и изјаве Ов 15631/08 укњижује заложно право за означену суму са 6% годишње камате на део Д.К, у корист правног претходника туженог, док је потом, са датумом уписа 16. јуна 2008. године уписано да се преузима из ЗКУЛ ... Дн 3041/08 и на основу уговора о кредиту од 21. априла 2008. године и заложне изјаве од 16. јуна 2008. године укњижује извршна вансудска хипотека првог реда за главницу са каматном стопом 3% на део Д.К. у корист тужиоца.

Дана 23. јуна 2017. године тужилац је поднео захтев Служби за катастар непокретности Панчево за исправку грешке у одржавању катастра непокретности, који је 16. јануара 2018. године одбијен, као неоснован. Против наведеног решења тужилац је изјавио жалбу 24. јануара 2018. године, која је одбијена решењем Републичког геодетског завода од 24. јула 2019. године.

Предметна катастарска парцела налази се у КО Панчево, део 7 у коме је катастар непокретности ступио на снагу 9. јуна 2010. године. Служба је преузела стање из земљишне књиге са теретом уписане хипотеке са датумом 13. јуна 2008. године и 16. јуна 2008. године.

Правилно је првостепени суд оценио да тужба ради утврђења хипотеке првог реда, те права првенственог намирења из вредности непокретности, представља правно средство којим се може издеј-

ствовати измена стања уписаног у земљишним књигама, те да је, у конкретном случају, право тужиоца повређено уписом права првенства у корист туженог на хипотекованој непокретности.

У конкретном случају, правни претходник туженог је поднео захтев за упис хипотеке 13. јуна 2008. године, пре тужиоца, који је поднео захтев 16. јуна 2008. године, али се захтев правног претходника туженог односио на успостављање хипотеке на катастарској парцели власништво Р.Ш. и на катастарској парцели, власништво М.З, дакле, захтев поднет 13. јуна 2008. године се није односио на успостављање хипотеке на предметној катастарској парцели број “ХХ” уписаној у ЗКУЛ ... КО Панчево, чији је сувласник Д.К. због чега се као датум настанка хипотеке на предметној катастарској парцели у односу на правног претходника туженог не може сматрати 13. јуна 2008. године, иако је исти означен као датум уписа означене хипотеке у јавним књигама, а имајући у виду и да у тренутку подношења означеног захтева од стране правног претходника туженог за упис хипотеке није ни постојала заложна изјава у корист правног претходника туженог, која се односила на предметну катастарску парцелу и иста је сачињена и оверена тек накнадно - 17. јула 2008. године и накнадно достављена ради уписа, након чега је 8. августа 2008. године донето решење о упису хипотеке, док је хипотека тужиоца на основу комплетне документације, те приложене заложне изјаве, која се односила на предметну непокретност, уписана 16. јуна 2008. године, као хипотека првог реда и у тренутку уписа није постојао никакав упис о постојању терета на предметној непокретности, у смислу члана 58г Закона о државном премеру и катастру и уписима права на непокретностима (“Сл. гласник РС” број 83/92...101/05), због чега је правилан закључак првостепеног суда да је предметна извршна вансудска хипотека, на основу заложне изјаве од 16. јуна 2008. године, у корист тужиоца прва настала, те да је тужилац ималац хипотеке првог реда и да има право првенственог намирања из вредности непокретности предметне парцеле, што је тужени дужан признати и трпети.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж 3748/21 од 26. јануара 2022. године – пресуда Основног суда у Панчеву П 1676/19 од 21. априла 2021. године)

*аутор сентенце: Сања Коматина,
виши саветник у Апелационом суду у Београду*

Облигационо право

ЗАСТАРЕЛОСТ ПОТРАЖИВАЊА НАПЛАТЕ СУДСКЕ ТАКСЕ - ПРЕКИД ЗАСТАРЕВАЊА -

Наплата таксе у складу са чланом 8 Закона о судским таксама застарева у року од 3 године по истеку календарске године у којој је настала таксена обавеза а застаревање се прекида сходно одредби члана 388 Закона о облигационим односима подизањем тужбе и сваком другом повериочевом радњом предузетом против дужника пред судом или другим надлежним органом, у циљу утврђивања, обезбеђења или остварења потраживања.

Из образложења:

Према чињеничном стању, решењем о извршењу наплате судске таксе Вишег суда у Београду П. бр.8739/17 од 23. новембра 2020. године обавезан је таксени обвезник да у року од 5 дана од дана пријема решења плати судску таксу на тужбу у износу од 81.300,00 динара, казнену таксу у износу од 40.650,00 динара и судску таксу за опомену у износу од 390,00 динара, односно укупно износ од 122.340,00 динара. Закључком јавног извршитеља посл. бр. ИНТ 19/21 од 4. јуна 2021. године одређено је спровођење извршења по решењу о извршењу које је донео Виши суд у Београду П. бр. 8739/2017 од 23. новембра 2000. године те је наложено извршном дужнику као таксеном обвезнику да у року од 5 дана од дана пријема закључка и решења о извршењу плати износ од 122.340,00 динара, на име дуговане судске таксе и казнене таксе као и износ од 21.123,70 динара који су одмерени закључком те уколико извршни дужник не поступи у складу са овим закључком извршење ће се спровести на целокупној имовини извршног дужника. Одлучујући о жалби таксеног обвезника изјављеној против решења Вишег суда у Београду

П.бр.8739/17 од 23. новембра 2020. године, Апелациони суд у Београду решењем од 10. септембра 2021. године потврдио је решење Вишег суда у Београду 23. новембра 2020. године а жалбу таксеног обвезника одбио као неосновану, налазећи да је неоснован приговор застарелости наплате судске таксе.

Полазећи од наведеног, јавни извршитељ је закључио да је сагласно начелу формалног легалитета јавни извршитељ везан одлукама суда и није овлашћен да испитује законитост и правилност судских одлука, већ је овлашћен да спроводи извршење у границама које су одређене решењем о извршењу сходно члану 134 Закона о извршењу и обезбеђењу. Како је у конкретном случају другостепеном одлуком суда одбијена жалба извршног дужника и потврђено решење о извршењу ради наплате судске таксе, односно како је другостепеном судском одлуком утврђено да није наступила застарелост наплате судске таксе, те како у конкретном случају нису испуњени законски услови за обуставу извршног поступка, то је применом члана 129 Закона о извршењу и обезбеђењу одбијен захтев извршног дужника за обуставу извршног поступка, као неоснован.

Неосновани су жалбени наводи таксеног обвезника да је право на наплату судске таксе апсолутно застарело дана 1. јануара 2021. године с обзиром да је застарелост наплате предметне таксе почела да тече 1. јануара 2018. године, те да се сходно томе сви започети поступци морају обуставити.

Законом о извршењу и обезбеђењу (“Сл. гл. РС”, бр. 106/2015, 106/2016-аутентично тумачење, 113/2017-аутентично тумачење и 54/2019) у члану 129 прописује да јавни извршитељ по службеној дужности решењем обуставља извршни поступак: 1) ако је извршна исправа на основу које је донето решење о извршењу правноснажно или коначно укинута, преиначена или стављена ван снаге; 2) ако је потврда о извршности одлуке правноснажно укинута; 3) ако странка премине, а потраживање није наследно; 4) ако странка која је правно лице престане да постоји, а нема правног следбеника; 5) ако потраживање престане да постоји; 6) ако је извршење постало немогуће или не може да се спроведе из других разлога (пропао је предмет извршења, извршни дужник

нема имовину и слично); 7) из других разлога одређених овим или другим законом.

Наплата таксе у складу са чланом 8 Закона о судским таксама (“Службени гласник РС”, бр. 28/94, 53/95, 16/97, 34/2001-други закон, 9/2002, 29/2004, 61/2005, 116/2008-други закон, 31/2009, 101/2011, 93/2012, 93/2014 и 106/2015) застарева у року од 3 године по истеку календарске године у којој је настала таксена обавеза. Овде се ради о застарелости која спречава принудну наплату таксе, што одговара садржини одредбе члана 360 Закона о облигационим односима да застарелошћу престаје право захтевати испуњење обавезе. Међутим, застаревање се прекида сходно одредби члана 388 Закона о облигационим односима подизањем тужбе и сваком другом повериоцем радњом предузетом против дужника пред судом или другим надлежним органом, у циљу утврђивања, обезбеђења или остварења потраживања. Када наступи прекид, застаревање почиње тећи изнова, а време које је протекло пре прекида не рачуна се у законом одређени рок за застарелост (члан 392 став 1 Закона о облигационим односима).

Како је потраживање судске таксе на тужбу, казнену таксу и судску таксу за опомену утврђено на основу правноснажног решења о извршењу наплате судске таксе Вишег суда у Београду П.бр.8739/17 од 23. новембра 2020. године а на основу ког је покренут поступак извршења то је потврђено решење јавног извршитеља Посл. бр. ИНТ-19/21 од 23. новембра 2021. године којим је одбијен је захтев извршног дужника за обуставу извршног поступка.

(Решење Апелационог суда у Београду Гж 6829/21 од 30. марта 2022. године – решење јавног извршитеља Инт 19/21 од 23. новембра 2021. године)

*аутор сентенце: Татјана Лемајић,
судија Апелационог суда у Београду*

ЗАСТАРЕЛОСТ РЕГРЕСНОГ ПОТРАЖИВАЊА ПОВОДОМ КОГ ЈЕ ЗАКЉУЧЕНО ВАНСУДСКО ПОРАВНАЊЕ

У ситуацији када странке поводом регресног потраживања закључе вансудско поравнање, приликом одлучивања о истакнутом приговору застарелости треба применити рок из члана 371 ЗОО, с обзиром на то да тужилац од туженог потражује износ по основу закљученог уговора о поравнању.

Из образложења:

Према образложењу побијане пресуде дана 19. јануара 2016. године у Београду, догодила се саобраћајна незгода коју је проузроковао тужени управљајући путничким возилом које је било осигурано код тужиоца по полиси осигурања за период од 28. марта 2015. године до 28. марта 2016. године. Тужени је управљао возилом под дејством алкохола. Као последица саобраћајне незгоде дошло је до материјалне штете на возилу и до нематеријалне штете коју су претрпели возач ДС и сувозач ЗС, коју је тужилац оштећенима у исплатио у мирном поступку дана. Тужилац је туженом послао обавештење о регресном потраживању дана 21. јула 2017. године. Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је закључио да је истакнути приговор застарелости потраживања основан, због чега је одбио тужбени захтев тужиоца јер се на регресно потраживање тужиоца као осигуравача, према туженом, као одговорном лицу примењује рок застарелости прописан одредбом члана 380 став 3 ЗОО, односно рок од 3 године од дана доспелости потраживања. Регресно потраживање тужиоца доспева првог дана након дана када је тужилац исплатио оштећенима накнаду штете, с обзиром да је даном исплате за тужиоца настала штета у висини исплаћене накнаде.

Међутим, овакав закључак првостепеног суда за сада се не може прихватити као правилан, јер због погрешне примене материјалног права чињенично стање није потпуно утврђено, из ког разлога је побијана пресуда морала бити укинута.

Првостепени суд приликом доношења одлуке није имао у виду да је између парничних странака закључено вансудско поравнање, према коме је тужени преузео обавезу да тужиоцу на име регреса исплати потраживани износ. Тужилац потражује од туженог спорни износ на

основу вансудског поравнања тј.уговора, на шта је указано како у тужби, тако и у жалби. Према члану 1093 став 1 Закона о облигационим односима за уговор о поравнању важе опште одредбе о двостраним уговорима, ако за њега није што друго предвиђено. Према томе, рок застарелости тужиоачевог потраживања, када је између странака закључено поравнање је општи рок застарелости из одредбе чл. 371 ЗОО а не рок застарелости за накнаду штете, јер тужилац потражује износ од туженог по основу уговора о поравнању.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж 3510/22 од 14. септембра 2022 године -пресуда Трећег основног суда у Београду П 42631/20 од 14. октобра 2021. године)

*аутор сентенце: Душанка Милаш -Марковић,
самостални саветник Апелационог суда у Београду*

ПРОДАЈА ТУЂЕ СТВАРИ И ЗАШТИТА ОД ЕВИКЦИЈЕ

У случају одузимања ствари од купца, односно код постојања права трећег који искључује купчево право (потпуна евикција) уговор о купопродаји раскида се по самом закону због чега се одредбе Закона о облигационим односима о губитку права по основу правних недостатака не примењују на заштиту од потпуне евикције (када се због постојања права трећег искључује купчево право на ствари која је предмет уговора о купопродаји).

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању тужиља је као купац са туженим као продавцем закључила уговор о купопродаји непокретности којим је као предмет купопродаје опредељено ванкњижно право својине непокретности стана бр. 10, пројектне ознаке А2, површине 58,14 м2 на другом спрату који се налази у Блоку ... у улици К. у изградњи на парцелама ближе наведеним у уговору. Купопродајна цена је уговорена у износу од 66.000,00 евра у динарској противвредности по средњем курсу НБС на дан исплате коју цену је тужиља као купац исплатила након што јој је продавац, тужени испоставио рачун

на износ од 7.938.680,00 динара што представља динарску противвредност 66.000,00 евра на дан исплате. Овако утврђену цену тужиља је платила тако што је 6.9.2015. године платила део цене од 3.367.280,00 динара и 16.9.2015. године преостали део купопродајне цене у износу од 4.571.400,00 динара након чега је продавац купцу издао потврду о исплати купопродајне цене.

Након тога у парници која је вођена пред Привредним судом у Београду под бројем П 4044/16 и у којој је овде тужиља учествовала као тужена пресудом од 19.12.2017. године (која је постала правноснажна 13.06.2019. године) утврђено је да треће лице, у тој парници тужилац В.Ђ. има ванкњижно право својине на стану који је предмет купопродаје између парничних странака и обавезани тужени у тој парници "D.L.", ПС "СМ", "Б.Г." и овде тужиља да ово право признају и трпе, а овде тужиља је и обавезана да тужиоцу В.Ђ. преда стан у посед. Истовремено је утврђено да је ништав уговор о купопродаји закључен између овде парничних странака и да не производи правно дејство. У тој парници тужиља је учествовала као један од тужених и ангажовала је пуномоћника из реда адвоката да је заступа те је имала трошкове заступања адвоката у том спору које је ближе определила у овој парници.

На основу овако утврђеног чињеничног стања правилно је првостепени суд закључио да су испуњени услови из члана 210, 214 и 277 Закона о облигационим односима за обавезивање туженог као продавца да тужилци као купцу врати примљену купопродајну цену за стан који је био предмет уговора о купопродаји.

Наиме, у парници која је вођена пред Привредним судом у Београду утврђено је да право својине на стану који је предмет уговора о купопродаји који су закључиле овде парничне странке има треће лице, непарничар В.Ђ.. Тиме је уговору који су 8.9.2015. године закључиле парничне странке дато својство уговора о продаји туђе ствари који је регулисаним чланом 460 Закона о облигационим односима. Овом одредбом прописано је да продаја туђе ствари обавезује уговараче, али купац који није знао или није морао знати да је ствар туђа може, ако се због тога не може остварити циљ уговора раскинути уговор и тражити накнаду штете. Из ове законске одредбе произилази да уговор о продаји туђе ствари производи правно дејство само између уговарача, али не и у односу на власника ствари. Стога се о праву тужиље на повраћај

исплаћене купопродајне цене има ценити применом правила одговорности за правне недостатке (заштита од евикције) која у члану 510 Закона о облигационим односима прописују да ако продавац не поступи по захтеву купца, у случају одузимања ствари од купца уговор се раскида по самом закону, а у случају умањења или ограничења купчег права купац може по свом избору раскинути уговор или захтевати сразмерно снижење цене али у сваком случају купац има право на накнаду претрпљене штете. То даље значи да се у случају одузимања ствари од купца, односно код постојања права трећег који искључује купчево право (потпуна евикција) уговор о купопродаји раскида по самом закону због чега се одредба члана 515 истог закона не примењује на заштиту од потпуне евикције када се због постојање права трећег искључује купчево право на ствари која је предмет уговора о купопродаји.

Како је у парници Привредног суда у Београду П 4044/16 пресудом од 19.12.2017. године тужили одузета купљена ствар то је правноснажношћу ове пресуде по самом закону, у смислу члана 510 став 1 Закона о облигационим односима, наступио раскид уговора о купопродаји одузете ствари који су странке закључиле. То даље значи да купац нема право избора да ли ће раскинути уговор или задржати ствар и тражити накнаду штете, већ се на правне последице раскида уговора о продаји туђе ствари имају применити одредбе члана 132 Закона о облигационим односима које регулишу последице раскида уговора, а тиме и обавезу враћања датог по раскинутом уговору које се врши применом правила о стицању без основа.

Стога је тужени као продавац у обавези да тужили као купцу врати примљену купопродајну цену са законском затезном каматом од дана када је извршена исплата сходно члану 210, 214 и 277 Закона о облигационим односима.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж 7011/21 од 25. маја 2022. године – пресуда Вишег суда у Београду П 2402/20 од 19. октобра 2021. године)

*аутор сентенце: Зорица Булајић,
судија Апелационог суда у Београду*

Накнада штете

БУДУЋА НЕМАТЕРИЈАЛНА ШТЕТА

Оштећени који није тражио да се са интернет портала медија уклони чланак са неистинитим и увредљивим информацијама нема право на накнаду будуће нематеријалне штете за душевне болове због повреде части и угледа.

Из образложења:

Дана 29. марта 2019. године, у штампаном издању недељних новина АА и на интернет порталу тог медија, чији је издавач првотужени, а друготужени одговорни уредник објављен је текст под насловом “У возилу ББ пронађено 1,1 тона марихуане”, уз који је објављена фотографија тужиоца са навођењем његовог имена испод фотографије, следеће садржине: “Припадници Министарства МУП-а, УКП Службе за борбу организованог криминала, у сарадњи са припадницима БИА и Управом царина, а уз координацију Тужилаштва за организовани криминал, запленили су 1,1 тону марихуане и ухапсили петочлану организовану криминалну групу. Приликом претреса два камиона у близини граничног прелаза у посебно израђеним шупљинама тзв. ”бункерима” у приколицама теретних возила пронађено је укупно 1,1 тона марихуане спаковане у 706 пакета, упакованих у велике путне торбе. Теретна возила за кријумчарење, како се сумња, обезбеђивао је организатор групе З.Р. тако што је узимао у закуп од транспортних предузећа, а затим и са другим припадницима групе вршио преправке израђујући скривене шупљине за транспорт марихуане. Након утовара, камиони су кретали пут Бугарске и даље ка Турској, где је дрога предавана купцима. Како незванично сазнајемо транспортно предузеће које је возила давало у закуп је ББ у власништву тужиоца”. Из исказа тужиоца је утврђено да је предметни камион продао, да није власништво његове фирме, да се уз текст налази његова фотографија из које произлази да је дрога пронађена у

тужиочевом камиону, из чега би се могло закључити да је тужилац главни организатор криминалне групе која се бави шверцом дроге, због чега је имао великих пословних проблема са пословним партнерима, којима је морао да објашњава да су информације нетачне и да он није криминалац и дилер. Првостепени суд је утврдио да је тужилац примио позив из редакције туженог, али је био заузет, због чега је тражио да се новинар јави касније до ког позива није дошло. Предметни чланак се и даље налази на интерном порталу првотуженог.

Првостепени суд је примењујући одредбе чланова 5, 9, 112 и 114 Закона о јавном информисању и медијима - ЗЈИМ закључио да су у наведеном тексту изнете неистините и увредљиве информације које се односе на личност тужиоца и то да је транспортно предузеће ББ у власништву тужиоца издавало у закуп возила за потребе организоване криминалне групе ради шверца марихуане, чиме је повређена част и углед тужиоца. Спорне информације су подобне да повреду част и углед тужиоца, јер је изнета инсинуација да је транспортно предузеће тужиоца, чије је име наведено у тексту, у вези са запленом 1,1 тоне марихуане, због чега је ухапшена петочлана организована криминална група, што је код просечне особе могла да створи уверење да је тужилац тај који је у вези са организованим криминалом који се односи на шверц дроге. Примењујући одредбе чланова 80 и 82 ЗЈИМ првостепени суд утврђује да је тужиоцу повређено право на приватан живот, односно право на лични запис, јер уз текст који се односи између осталих и на тужиоца је објављена и фотографија тужиоца, која је преузета са приватног профила на вајберу, а пре објављивања фотографије запослени туженог нису тражили дозволу од тужиоца за објављивање, чиме нису испуњени услови законских изузетака прописани одредбом члана 82 став 1 и 2 ЗЈИМ, којима је дозвољено објављивање личног записа без пристанка лица на које се односи у ситуацији када интерес јавности да се упозна са записима претеже у односу на интерес да се спречи његово објављивање. Првотужени, као издавач медија, је у складу са одредбом члана 114 ЗЈИМ одговоран за штету причињену тужиоцу објављивањем информација из члана 112 ЗЈИМ, којима су повређени част и и углед тужиоца, као и његово право на приватност

и друготужени, као одговорни уредник, па је првостепени суд применом члана 200 став 1 ЗОО тужиоцу досудио правичну новчану накнаду нематеријалне штете у износу од по 50.000,00 динара, због повреде части и угледа и повреде права на приватност са законском затезном каматом од пресуђења до исплате. Првостепени суд је одбио тужбени захтев тужиоца по истом основу за износе веће од досуђених, а до тражених, и одбио је захтев за исплату износа од 120.000,00 динара на име накнаде “будуће нематеријалне штете”, за претрпљене душевне болове због повреде части и угледа.

Одредбом члана 203 Закона о облигационим односима прописано је да ће суд на захтев оштећеног досудити накнаду и за будућу нематеријалну штету ако је по редовном току извесно да ће она трајати и у будућности.

Одредбом члана 199 Закона о облигационим односима прописано је да у случају повреде права личности суд може наредити, на трошак штетника, објављивање пресуде, односно исправке, или наредити да штетник повуче изјаву којом је повреда учињена, или што друго чиме се може остварити сврха која се постиже накнадом.

Одредбом члана 101 Закон о јавном информисању и медијима прописана је садржина тужбених захтева, између осталог да ако се објављивањем информације, односно записа повређује право на достојанство личности, односно право на приватност, тужбом се може захтевати: утврђивање да је објављивањем информације, односно записа повређено право, односно интерес; пропуштање објављивања, као и забрана поновног објављивања информације, односно записа; предаја записа, уклањање или уништење објављеног записа (брисање видео записа, брисање аудио записа, уништење негатива, одстрањење из публикација и слично).

На утврђено чињенично стање које апелациони суд прихвата као правилно и потпуно, првостепени суд је правилно применио материјално право, када је одбио тужбени захтев тужиоца за исплату накнаде будуће нематеријалне штете за душевне болове због повреде части и угледа.

Наиме, иако се предметни чланак и даље налази на интерном порталу првотуженог, тужилац није доказао извесност, дужину и

интензитет трпљења нематеријалне штете у будућности, што је био дужан према одредби чл. 203 ЗОО. Тужилац је могао да захтева уклањање са интернет портала медија предметног текста, у смислу члана 101 ЗЈИМ, у вези члана 199 ЗОО, чиме је имао могућност да штету смањи, односно отклони, а што није учинио, чиме је допринео да штета настане у смислу члана 192 ЗОО, то је правилно тужбени захтев за накнаду нематеријалне будуће штете одбијен као неоснован.

(Пресуда Апелационог суда у Београду ГжЗ 308/22 од 30. марта 2023. године - пресуда Вишег суда у Београду ПЗ 353/19 од 20. априла 2022. године)

*аутор сентенце: Сања Драговић,
виши саветник Апелационог суда у Београду*

МЕРА ЗАБРАНЕ НАПУШТАЊА СТАНА, КАО ОСНОВ ЗА НАКНАДУ ШТЕТЕ

Лице коме је изречена мера забране напуштања стана а касније је ослобођено од оптужбе, има се сматрати лицем које је неосновано лишено слободе, с тим што ће суд природу изречене мере ценити сагласно критеријумима из члана 200 Закона о облигационим односима као и остале околности случаја, приликом одмеравања висине накнаде.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању дана 30. марта 2020. године одређено је задржавање тужиоца у трајању од 48 сати, након чега је Основни суд у Ивањици решењем Кпп 4/20 од 31. марта 2020. године према тужиоцу одредио меру забране напуштања стана без електронског надзора, коју меру је укинуо решењем К 74/20 од 22.04.2020. године. Пресудом Вишег суда у Чачку Кж1 од 1. фебруара 2021. године, преиначена је пресуда Основног суда у Ивањици К 109/20 од 21.09.2020. године, па је тужилац на основу члана 423 тачка 2 и члана 455 став 1 тачка 3 ЗКП ослобођен оптужбе да је учинио кри-

вично дело непоступања по здравственим прописима за време епидемије из члана 248 став 1 КЗ. Према наводима тужиоца осећао се понижено, као бедник, као криминалац иако ништа лоше није учинио, а укупно је био изолован 24 дана с тим што је првих 14 дана била самоизолација. У кући је био сам, комшије су му преко оgrade додавале храну, имао је здравствене проблеме и лечио се тако што је добијао савете лекара телефонским путем, а јако се бринуо за своју породицу, предузеће и запослене којима је требало исплатити плату, као што је бринуо око последицама евентуалне казне затвора.

Полазећи од тога да тужилац представља лице из члана 584 став 1 тачка 1 ЗКП, при чему није својим незаконитим поступцима проузроковао лишење слободе у смислу члана 584 став 2 ЗКП, првостепени суд је закључио да тужиоцу сагласно члану 200 и 72 ЗОО, припада накнада за штету коју је претрпео. Приликом одлучивања о висини тужбеног захтева, суд је имао у виду време трајања лишења слободе од 24 дана, да тужилац у том периоду није имао људски контакт, да је био изолован од основаних цивилизацијских тековина у смислу приступа лекару и могућности самосталног задовољења основане потребе прехране, да је имао могућност неограничене електронске комуникације, да је бринуо о породици, предузећу и запосленима и закључио да адекватну накнаду за претрпљене патње тужиоца, чини износ од 240.000,00 динара.

Правилна је и у свему на закону заснована одлука првостепеног суда у делу којим је тужиоцу на име претрпљених душевних болова због неоснованог лишења слободе, досуђена накнада у износу од 120.000,00 динара. Таква одлука је резултат правилно утврђеног чињеничног стања заснованог на правилној оцени доказа, док је на правилно утврђено чињенично стање првостепени суд правилно применио члан 200 ЗОО, налазећи да степен повређеног добра оправдава досуђивање накнаде у износу од 120.000,00 динара, док се правилност одлуке у том делу жалбеним наводима тужене не доводи у сумњу.

Међутим, приликом одмеравања правичног износа накнаде који би тужиоцу припао за претрпљену повреду личног права, преко износа од 120.000,00 динара првостепени суд је на правилно утврђено чињенично стање, погрешно применио материјално право, на шта

се у жалби тужене основано указује утолико да је правична новчана накнада превисоко одмерена.

Ценећи све субјективне и објективне околности које утичу на природу, тежину и трајање душевних болова изазваних лишењем слободе, као што су дужина трајања лишења слободе, неизвесност у трајању лишења слободе и остале патње које је тужилац у вези са тим трпео, узевши у обзир природу кривичног дела које је тужиоцу стављено на терет и његов ранији живот и животну доб у време лишења слободе, као и све друге околности из члана 200 став 2 Закона о облигационим односима, овај суд је као другостепени, становишта да у делу у коме је накнада штете тужиоцу досуђена у износу преко 120.000,00 динара до 240.000,00 динара, тужбени захтев није основан, због чега је првостепена пресуда преиначена у том делу.

(Решење Апелационог суда у Београду Гж 3765/22 од 15. септембра 2022. године - пресуда Првог основног суда у Београду П 55251/21 од 15. марта 2022. године)

*аутор сентенце: Ирена Трифуновић Радуловић,
судија Апелационог суда у Београду*

**НАКНАДА НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ
НЕОСНОВАНОГ ЛИШЕЊА СЛОБОДЕ
И САСЛУШАЊЕ ТУЖИОЦА**

У ситуацији када је утврђено да је тужилац неосновано лишен слободе, а није изведен доказ његовим саслушањем, одлука о тужбеном захтеву се доноси применом члана 584 ЗКП, у вези са чланом 8 ЗПП, при чему је суд дужан да цени све околности конкретног случаја.

Из образложења:

Одредбом члана 584 став 1 тачка 1 ЗКП-а је прописано да право на накнаду штете припада и лицу које је било лишено слободе, а није дошло до покретања кривичног поступка, или је поступак обустављен

правноснажним решењем, или је оптужба одбијена, али је поступак правноснажно окончан одбијајућом пресудом. Одредбом става 2 истог члана је предвиђено да накнада штете не припада лицу које својим недозвољеним поступцима проузрокује лишење слободе.

Душевни болови због неоправдане осуде, односно неоснованог лишења слободе представљају јединствен вид штете који обухвата све штетне последице везано за личност оштећеног проистекле из неоправдане осуде, односно неоснованог лишења слободе. Критеријуми који су од значаја за одмеравање накнаде су објективни (дужина боравка у притвору, услови боравка у притвору, врста кривичног дела која је оштећеном стављена на терет, натписи у штампи и вести објављене у други медијима, опште интересовање јавности за ток кривичног поступка и др.) као и субјективни (животна доб оштећеног, његово породично стање, занимање, однос социјалне, породичне и радне средине у којој оштећени живи према њему пре и после лишења слободе и сл.).

У ситуацији утврђења да је лице неосновано лишено слободе, неизвођења доказа саслушањем тужиоца у својству парничне странке из разлога што је тужилац неодазивањем на позив суда ради извођења доказа његовим саслушањем лишио суд могућности да на тај начин утврди чињенице које се тичу личне погођености њега као субјекта оштећеног, неутврђивање интензитета претрпљених душевних болова не може аутоматски водити закључку о неоснованости тужбеног захтева, а без оцене свих осталих изведених доказа по питању основаности тужбеног захтева.

Првостепени суд је у обавези да цени све изведене доказе, те да ли је из свих изведених доказа по предлогу обе парничне странке на основу савесне и брижљиве оцене сваког доказа засебно и свих доказа заједно и на основу резултата целокупног поступка (члан 8 ЗПП), био у могућности да утврди све чињенице од којих зависи одлука о основаности захтева тужбе. У том смислу, неизвођењем доказа саслушањем тужиоца као парничне странке које се може ставити на терет тужиоцу, тужилац јесте пропустио да у смислу члана 231 ЗПП-а докаже битне чињенице за одлучивање односно утврђивање свих субјективних околности конкретног случаја које утичу на оцену јачине и трајања претрпљених душевних болова насталих услед неоснованог лишења слободе, а које тужилац у тужби тврди да је трпео, али је у датој ситуацији првостепени суд дужан да цени

остале објективне и субјективне околности као што су: дужина боравка тужиоца у притвору, тежина кривичних дела која су му стављена на терет, његове године живота у тренутку лишења слободе, те оцени да ли на основу тако утврђеног чињеничног стања, тужиоцу припада накнада нематеријалне штете због неоснованог лишења слободе у минималном износу или не.

Такође, у случају да првостепени суд утврди да су испуњени услови из чл. 584 ЗКП те да је тужилац неосновано лишен слободе, битна чињеница која се има ценити је и временски период (број дана) који је тужилац у притвору провео по питању основаности захтева за накнаду штете. Оправдано задржавање окривљеног у притвору се мора проценити према конкретним околностима случаја, док продужавање притвора може бити оправдано само ако постоје посебне назнаке сталног захтева и јавног интереса који без обзира на претпоставку невиности, превагне над правилом поштовања слободе појединца. На националним органима је да обезбеде да у датом предмету притвор оптуженог лица до суђења не пређе разумну дужину, па се у том смислу морају размотрити све чињенице за и против постојања стварног захтева јавног интереса које оправдава, уз дужно поштовање претпоставке невиности, одступање од правила поштовања слободе појединца и образложити их у одлукама којима се одбијају молбе за пуштање на слободу. Стално постојање оправдане сумње да је ухапшено лице починило кривично дело је услов *sine qua non* за законитост продуженог притвора, али то после одређеног протеча времена није дозвољено, већ суд мора да утврди са посебном марљивошћу у вођењу поступка, да ли су и даље постојали разлози који су оправдавали лишење слободе.

(Решење Апелационог суда у Београду Гж 1524/22 од 15. априла 2022. године – пресуда Вишег суда у Београду П 7337/19 од од 12. јануара 2022. године)

*аутор сентенце: Весна Филиповћ,
судија Апелационог суда у Београду*

НАКНАДА ШТЕТЕ ЗБОГ НЕПРАВИЛНОГ И НЕЗАКОНИТОГ РАДА ДРЖАВНОГ ОРГАНА

Да би држава била обавезна да надокнади штету коју је треће лице – физичко или правно, претрпело због неправилног или незаконитог рада државног органа морају бити испуњени услови – да је штета проузрокована грађанима или правним лицима, да је штета проузрокована од стране државног органа или организације која врши јавна овлашћења, да постоји узрочна веза између вршења дужности службеног лица и проузроковања штете, да је штета наступила због незаконитог или неправилног рада државног органа. За постојање одговорности за проузроковану штету претпоставка је алтернативно, а не кумулативно постојање незаконитог или неправилног рада у обављању службе или делатности.

Из образложења:

Неосновани су жалбени наводи о погрешној примени материјалног права – одредбе члана 172 Закона о облигационим односима и чланова 152, 153, 154, 155, 156 и 157 Законика о кривичном поступку указивањем да у радњама органа тужене – полицијских службеника нема незаконитог и неправилног рада приликом претреса стана пошто су поступили по наредби судије за претходни поступак.

Да би држава била обавезна да надокнади штету коју је треће лице – физичко или правно, претрпело због неправилног или незаконитог рада државног органа морају бити испуњени услови – да је штета проузрокована грађанима или правним лицима, да је штета проузрокована од стране државног органа или организације која врши јавна овлашћења, да постоји узрочна веза између вршења дужности службеног лица и проузроковања штете, да је штета наступила због незаконитог или неправилног рада државног органа. За постојање одговорности за проузроковану штету претпоставка је алтернативно, а не кумулативно постојање незаконитог или неправилног рада у обављању службе или делатности.

Према утврђеном чињеничном стању полицијски службеници извршили су претрес стана у коме живе тужиље без присуства тужиља и без претходног обавештења тужиље Ј.М. како би иста омогућила преглед стана, а нису је поучили о праву да узме адвоката,

односно браниоца који може присуствовати претресању и претресању нису присуствовала два пунолетна грађанина, већ су исти позвани када и тужиља, након што су полицијски службеници поломили улазна врата и браву и избили штокове и извршили претрес стана, па је правилно првостепени суд закључио да у радњама органа тужене постоји незаконит и неправилан рад, јер нису били испуњени услови из члана 156 став 3 Законика о кривичном поступку, а наредба за претресање стана не садржи тачан број стана који је требало претрести, већ само адресу зграде у којој се стан налази.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж 1345/22 од 23. марта 2022. године – пресуда Првог основног суда у Београду П 14823/18 од 8. септембра 2021. године)

*аутор сентенце: Сања Агатоновић,
судија Апелационог суда у Београду*

НЕОСНОВАНО ЛИШЕЊЕ СЛОБОДЕ И НАКНАДА ШТЕТЕ КОД ЗАСТАРЕЛОСТИ ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ

Право на накнаду нематеријалне штете за претрпљене душевне болове услед повреде части и угледа, слободе и права личности припада лицу лишеном слободе у ситуацији када је релативна застарелост извршења изречене казне затвора наступила пре почетка издржавања казне, јер нису предузимане радње у циљу извршења предметне кривичне санкције, због чега након наступања релативне застарелости извршења изречена казна није ни могла бити извршена.

Из образложења:

"По оцени Апелационог суда, правилно је првостепени суд на утврђено чињенично стање применио одредбу члана 584 став 1 тачка 4 Закона о кривичном поступку, када је оценио да је тужена у обавези да тужиоцу накнади штету претрпљену због неоснованог лишења слободе у трајању од 262 дана у периоду од 17. октобра 2017. године до 5. јула 2018. године, имајући у виду да је пре почетка издржавања казне

затвора наступила релативна застарелост извршења кривичне санкције, што је утврђено решењем Апелационог суда у Београду Кж2 338/19 од 19. фебруара 2019. године, с обзиром да је од последње предузете радње у циљу извршења казне дана 29. априла 2015. године, када је прекинута застарелост извршења казне, па до 5. октобра 2017. године, нема доказа да је предузета нека радња у циљу извршења казне, па како у наведеном периоду није било радњи које би прекинуле релативан рок застарелости извршења наведене казне, иста је наступила, па је правилан закључак првостепеног суда да тужилац на основу члана 200 Закона о облигационим односима има право на накнаду нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због неоснованог лишења слободe и да је тужена одговорна за штету коју је тужилац претрпео услед неоснованог лишења слободe... "

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж 1021/23 од 1. марта 2023. године – пресуда Првог основног суда у Београду П 4275/21 од 7. јуна 2022. године)

*аутор сентенце: Даница Косовац,
судија Апелационог суда у Београду*

**ПРАВНО ДЕЈСТВО ОБАВЕЗЕ ОБРАЋАЊА
МИНИСТАРСТВУ ПРАВДЕ РАДИ ПОСТИЗАЊА
СПОРАЗУМА О НАКНАДИ ШТЕТЕ ПРОИСТЕКЛЕ
ИЗ НЕОСНОВАНОГ ЛИШЕЊА СЛОБОДЕ**

Оштећени има могућност да у судском поступку остварује право на накнаду штете због неоснованог лишења слободe, ако се претходно није обратио Министарству правде ради постизања споразума о постојању штете и врсти и висини накнаде у смислу члана 588 Законика о кривичном поступку.

Из образложења:

Тужила Т.К. је решењем ПУ за Град Београд Одељење за контролу законитости у раду задржана у трајању до 48 сати, које задржавање јој се рачуна од када је ухапшена. Решењем Првог основног јавног тужилаштва у Београду укинута је задржавање тужиле и пуштена је на слободу. Како је тужила Т.К. правноснажном пресудом ослобођена од

оптужбе да је извршила једно продужено кривично дело злоупотреба службеног положаја из члана 359 став 1 КЗ, а све у вези члана 61 КЗ, то је према оцени првостепеног суда, тужиља била неосновано лишена слободе. Првостепени суд је закључио да је тужбени захтев тужиље Т.К. којим је тражила накнаду нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због повреде части и угледа због неоснованог лишења слободе, неоснован, с обзиром да тужиља није, сагласно одредби члана 588 став 1 Законика о кривичном поступку, поднела захтев министарству надлежном за послове правосуђа за постизање споразума о постојању штете и врсти и висини накнаде, те је тужба преурањена.

У наведеном делу донета пресуда је резултат погрешне примене материјалног права, због чега одлучне чињенице нису правилно и потпуно утврђене.

Одредбом члана 584, став 1 тачка 1 Законика о кривичном поступку прописано је да се неосновано лишеним слободе сматра лице које је било лишено слободе, а није дошло до покретања поступка, или је правноснажним решењем поступак обустављен или је оптужба одбијена, или је поступак правноснажно окончан одбијајућом или ослобађајућом пресудом, док је чланом 584 став 2 прописано да накнада штете не припада лицу које је својим недозвољеним поступцима проузроковало лишење слободе.

Одредбом члана 588 истог закона прописано је да пре подношења суду тужбе за накнаду штете, оштећени је дужан да поднесе захтев министарству надлежном за послове правосуђа ради постизања споразума о постојању штете и врсти и висини накнаде. О захтеву за накнаду штете одлучује комисија за накнаду штете чији се састав и начин рада уређује актом министарства надлежног за послове правосуђа. Одредбом члана 589 став 1 истог закона прописано је да ако захтев за накнаду штете не буде усвојен или Комисија не одлучи о захтеву у року од 3 месеца од дана када је поднет, оштећени може надлежном суду поднети тужбу за накнаду штете.

Чињеница да је првостепени суд одбио тужбени захтев из разлога преурањености, указује да суд сматра да потраживање није доспело на наплату о чему у конкретном случају не може бити речи,

с обзиром да и подношење тужбе суду има карактер обраћања Републици Србији, а тиме и Министарству правде, као органу надлежном за постизање споразума са оштећеним. Дакле, од момента подношења тужбе дана 26. фебруара 2020. године па до дана закључења расправе 31. марта 2022. године, тромесечни рок из члана 589 став 1 Законика о кривичном поступку је вишеструко протекао, па не може бити речи о преурањености тужбеног захтева.

Уколико би пак, претходно обраћање комисији Министарства правде представљало процесну претпоставку за подношење тужбе ради накнаде штете услед неоснованог лишења слободе, то би за последицу имало одбацивање тужбе. Међутим, како остварење права на правично суђење према члану 6 став 1 Европске конвенције о људским правима подразумева и право на покретање судског поступка у стварима на које се примењује члан 6 Европске конвенције, законска ограничења у погледу остварења права на покретање поступка требало би тумачити на начин да се тим ограничењима суштина самог права на приступ суду не угрожава. Члан 588 Законика о кривичном поступку, према становишту жалбеног суда, садржи легитиман и оправдан циљ да се кроз извесно органичење, какво представља обавеза претходног обраћања комисији Министарства правде, оштећеном и Републици Србији применом механизма за алтернативно решавање спорова, омогући релаксација у погледу одлуке о међусобном попуштању и избегавање штетних последица вођења судског поступка (у погледу трајања поступка, висине трошкова и слично). Међутим, за случај да оштећени по обавези из члана 588 Законика о кривичном поступку не поступи, одбачај тужбе наведеном одредбом није прописан као санкција за такво пропуштање, што значи да законодавац није имао намеру да претходном обраћању комисији Министарства правде, ради постизања споразума о накнади штете, да карактер процесне претпоставке за подношење тужбе суду. Наведено би и према становишту овога суда, представљало несразмеру циљу који се таквим обраћањем жели постићи.

(Решење Апелационог суда у Београду Гж 5003/22 од 9. новембра 2022. године - пресуда Првог основног суда у Београду П 8740/20 од 31. марта 2022. године)

*аутор сентенце: Ирена Трифуновић Радуловић,
судија Апелационог суда у Београду*

**ПРАВО НА НАКНАДУ ШТЕТЕ ЗБОГ ПРЕТРИЉЕНОГ
СТРАХА И УМАЊЕЊА ОПШТЕ ЖИВОТНЕ АКТИВНОСТИ
НАСТАЛИХ УСЛЕД НЕОСНОВАНОГ ЛИШЕЊА СЛОБОДЕ**

Тужилац поред права на накнаду нематеријалне штете због повреде части и угледа има право и на накнаду штете због страха који је претрпео током неоснованог лишења слободе, као и због умањење опште животне активности до које је дошло услед обољења која су код тужиоца наступила и у директној су узрочно-последичној вези са боравком у притвору.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, решењем истражног судије Окружног суда у Нишу од 1. октобра 2007. године, одређено је спровођење истраге против тужиоца, као и окривљених Г.Ш. и Д.К, због основане сумње да су као саизвршиоци извршили кривично дело злоупотреба службеног положаја из члана 359. став 3. у вези са ставом 1. КЗ у стицају са кривичним делом фалсификовања службене исправе из члана 357. став 1. КЗ у вези са чланом 33. КЗ, као и да је тужилац извршио кривично дело злоупотребе службеног положаја у продуженом трајању из члана 359. став 3. у вези са ставом 1. КЗ и чланом 61. КЗ, док је ставом другим изреке тужиоцу одређен притвор у трајању од месец дана, који се рачуна од 1. октобра 2007. године у 15,10 часова, када је лишен слободе. Тужиоцу је притвор више пута продужаван, тако да је у њему провео укупно 418 дана - од 1.10.2007. године, када је лишен слободе, до 12. новембра 2008. године, када му је притвор укинут. Правноснажном пресудом Вишег суда у Нишу од 9. априла 2015. године, тужилац и окривљене Г.Ш. и Д.К, ослобођени су оптужби да су учинили означена кривична дела.

Оценом налаза и мишљења судског вештака психијатра, његовог исказа, као и допунског изјашњења, утврђено је да је тужилац пре боравка у притвору био потпуно психички здрав, да је боравак у притвору оставио трајне психичке последице на његово душевно здравље у виду менталних поремећаја који су у директној узрочно-последичној вези са боравком у притвору, с тим што се вештак

изјаснио да је специфична реакција на боравак у притвору уобичајена, опште присутна и јавља се у сваком случају, али њено клиничко испољавање, интензитет и трајање није исто код свих притвореника, што зависи од структуре личности, природе и тежине дела које им се ставља на терет, дужине боравка у притвору, као и претходног живота, а тужилац је пореклом из патријархалне, угледне и честите породице и никада није имао проблема са законом, нити је кривично кажњаван. Вештак се даље изјаснио да код тужиоца постоји реакција на тежак стрес и поремећај прилагођавања (Ф.43) и психосоматски поремећај (Ф.45) услед неосноване оптужбе, хапшења и задржавања у притвору, због чега је код њега по том основу, односно као последица неоснованог притвора, дошло до умањења опште животне активности у проценту од 30%, уз подробно објашњење како се то умањење испољава. Из налаза вештака, његовог исказа и допуне налаза, такође произлази да је тужилац током притвора претрпео страх јаког интензитета у трајању од месец дана од дана хапшења, а након тога трпео је страх средњег интензитета, који је трајао до момента пуштања из притвора. Осим тога, из налаза вештака произлази да је тужилац страх мањег интензитета трпео у трајању од још 7 година након пуштања из притвора, а током трајања кривичног поступка, те да је услед претрпљених душевних болова због повреде части, угледа, достојанства, слободе и права личности претрпео посебно умањење опште животне активности, у висини од 30%. Претходном донетом пресудом тужиоцу је досуђена накнада нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због повреде угледа, части, слободе и права личности услед неоснованог лишења слободе од 3.344.000.00 динара са каматом.

Полазећи од овако правилно и потпуно утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је правилном применом одредаба члана 35. став 1. Устава Републике Србије, члана 3. Опште декларације о правима човека, члана 5. Европске конвенције о заштити љулских права и основних слобода, члана 584. став 1. тачка 1. и 2. и члана 588. Законика о кривичном поступку оценио да тужилац има право иа накнаду штете за страх који је претпрео током неоснованог лишења слободе, односно током боравка у притвору као посебан вид нематеријалне штете, а узевши у обзир да је он био већег интензитета и

дужег трајања, што оправдава досуђење новчане накнаде за тај вид штете, те је правилно накнаду за ову штету одмерио у износу од 400.000.00 динара. Првостепени суд је правилно закључио и да тужилац има право и на накнаду нематеријалне штете због умањења опште животне активности до кога је дошло услед обољења која су код тужиоца наступила и у директној су узрочно-последичној вези са боравком у притвору, а чије манифестације су детаљно наведене у налазу вештака, те је правилно висину накнаде ове штете одмерио у износу од 600.000.00 динара, дајући за своју одлуку разлоге које у свему прихвата и Апелациони суд.

Неосновано се жалбом тужене указује да је суд побијаном пресудом тужиоцу досудио накнаду штете и за страх који је осећао после изласка из притвора, у наредних 7 година до окончања кривичног поступка, како је то наведено у налазу вештака, као и за умањење опште животне активности до које је дошло услед душевних болова које је тужилац трпео услед повреде права личности и слободе. Иако је судски вештак у свом допунском изјашњењу проценио не само дужину трајања и интензитет страха који је тужилац трпео током притвора и умањење опште животне активности до кога је дошло услед психичких поремећаја који су у директној узрочно-последичној вези са притвором, већ је проценио и страх који је тужилац трпео после изласка из притвора до окончања кривичног поступка против њега и умањење опште животне активности до кога је дошло услед претрпљених душевних болова због повреде части, угледа, достојанства, слободе и права личности, а за који вид накнаде штете му је у претходном поступку накнада досуђена, вештак је у свом допунском изјашњењу раздвојио ове две штете и подробно се изјаснио о страху и умањењу опште животне активности који су директна последица боравка у притвору, од оних који су последица трпљења током трајања кривичног поступка. Првостепени суд је у побијаној пресуди накнаду штете тужиоцу досудио само за страх који је трпео током притвора и умањење опште животне активности које је последица притвора, образложивши критеријуме које је применио за утврђење висине накнаде, док накнаду тужиоцу није досудио за страх и ума-

њење опште животне активности насталих током трајања кривичног поступка, што сасвим јасно произлази из побијане пресуде.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж 1043/22 од 31. марта 2022. године - пресуда Вишег суда у Београду П 915/21 од 23. децембра 2021. године)

*аутор сентенце: Весна Мاستиловић,
судија Апелационог суда у Београду*

САСЛУШАЊЕ ТУЖИОЦА КОД НАКНАДЕ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ НЕОСНОВАНОГ ЛИШЕЊА СЛОБОДЕ

Код повреде права на слободу као права личности за накнаду нематеријалне штете довољан је настанак повреде, па одсуство саслушања тужиоца као парничне странке ради утврђења постојања и интензитета претрпљених душевних болова због неоснованог лишења слободе не може бити разлог за одбијање тужбеног захтева.

Из образложења:

...правила је закључак првостепеног суда да постоји одговорност тужене за штету коју је тужилац као лице које је било у притвору, а против кога је вођена истрага која је наредбом Вишег јавног тужилаштва у Београду од 15. јануара 2020. године обустављена из разлога што није било довољно доказа за оптужење, претрпео и која се манифестовала у душевним боловима услед повреде слободе и части и угледа тужиоца. Правилно је становиште првостепеног суда да тужиоцу припада накнада нематеријалне штете за период боравка у притвору, у складу са чланом 583. и 584. Законика о кривичном поступку, у вези члана 200. Закона о облигационим односима, с обзиром да овакву меру тужилац није скривио својим недозвољеним поступцима, у смислу члана 584. став 2. Законика о кривичном поступку, док је истрага против њега обустављена.

Наиме, приликом одмеравања висине нематеријалне штете првостепени суд је исправно ценио чињеницу да је тужилац био неосновано лишен слободе од 28. новембра 2019. године до 22. јануара 2020. године (54 дана), а да при том није својим понашањем односно недозвољеним поступцима допринео лишењу слободе односно одређивању и продужењу притвора, није бежао, није се скривао, његову младост (20 година) и утицај према редовном току ствари неоснованог притвора на његов даљи живот (отежаност наложена посла, епитет “криминалца”).

Неосновани су жалбени наводи да је нејасно како је првостепени суд утврдио постојање и обим душевних болова код тужиоца односно да ли је уопште претпео штету, када у току поступка није изведен доказ саслушањем тужиоца. Прихватајући у потпуности изложене разлоге првостепеног суда овај суд налази да одсуство саслушања тужиоца као парничне странке не може бити разлог за одбијање тужбеног захтева (у целисти). Ово из разлога што код повреде права на слободу као једног од права личности, која се ноторно догодила у овом случају неоправданог лишења слободе, довољан је сам настанак повреде права личности, па није потребна претпоставка штете настала постојањем душевног бола.

Специфичности које постоје код ове накнаде нематеријалне штете, оправдане су чланом 5. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода, која се односи на право на слободу и безбедност, који предвиђа да свако ко је био ухапшен или лишен слободе у супротности са одредбама тог члана Конвенције има утуживо право на накнаду. Устав Србије је у члану 35. предвидео право на рехабилитацију и накнаду штете под законским условима.

(Пресуда Апелационог суда Гж 3502/22 од 22. јуна 2020. године – пресуда Првог основног суда у Београду П 31700/20 од 6. априла 2022. године)

*аутор сентенце: Јелена Стевановић,
судија Апелационог суда у Београду*

Стамбено право

СТАТУС ЧЛАНА ПОРОДИЧНОГ ДОМАЋИНСТВА И СТИЦАЊЕ ПРАВА ЗАКУПА НА НЕОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ НА СТАНУ У ПРИВАТНОЈ СВОЈИНИ И ПРАВО НА ДОМ

Статус члана породичног домаћинства и корисника стана од кога зависи касније стицање права закупа на неодређено време процењује се према моменту када станарско право ранијег носиоца престаје, према одредбама стамбеног закона важећег у моменту смрти закупца, када настаје спорни однос између носиоца права располагања, односно власника стана и лица које претендује на стицање права закупа на стану.

Право на дом подразумева право на поштовање постојећег дома неког лица као места где је заснован приватни породични живот (што је у конкретном случају предметни стан).

Из образложења:

Неосновано је жалбено указивање на погрешну примену материјалног права – одредбе члана 9 Закона о становању који је престао да важи и да је првостепени суд требало да примени одредбе Закона о становању и одржавању зграда (“Службени гласник РС”, бр. 104/2016 и 9 /2020 -др. Закон), јер је првостепени суд правилно закључио да се у конкретном случају примењују одредбе Закона о становању важећег у време смрти претходног носиоца права закупа на предметном стану, пошто се статус члана породичног домаћинства и корисника стана од кога зависи касније стицање права закупа на неодређено време процењује према моменту када станарско право ранијег носиоца престаје, према одредбама стамбеног закона важећег у моменту смрти закупца, када настаје спорни однос између носиоца права располагања, односно власника стана и лица које претендује на стицање права закупа на стану.

Према утврђеном чињеничном стању тужилац је од рођења континуирано живео у предметном стану као члан породичног домаћинства својих родитеља, а после смрти оца са мајком као носиоцем права закупа на неодређено време и наставио је непрекидно да стан користи и после њене смрти за своје стамбене потребе, уз плаћање закупнине, при чему нема на други начин решену стамбену потребу. Тужилац није био само фактички корисник стана и члан породичног домаћинства своје мајке, већ законити корисник стана и члан породичног домаћинства закупца стана на неодређено време по основу решења ванпарничног суда које замењује уговор о закупу стана пошто тужена није желела да закључи уговор. С обзиром на статус члана породичног домаћинства носиоца права закупа на стану у приватној својини, као и на чињеницу непрекидног фактичког коришћења стана у домаћинству родитеља и до смрти мајке као носиоца права закупа, тужилац има право да као преостали члан породичног домаћинства преминулог закупца стана настави да исти користи у својству закупца стана на неодређено време на основу члана 34 став 1 у вези са чланом 40 Закона о становању. Како је тужилац живео непрекидно у предметном стану и није се иселавао и мењао пребивалиште, те је стекао трајне и чврсте везе исти се може сматрати његовим домом у смислу члана 8 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода. те му то право не може престати на основу накнадне једностране изјаве воље тужене – новог власника стана, која је стекла својину по основу уговора о поклону неусељивог стана.

У оваквој чињеничној и правној ситуацији стечено право на дом тужиоца зајамчено чланом 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода има превагу над правом тужене на мирно уживање имовине у смислу члана 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију, због чега је тужиоцу основано пружена заштита од иселења из предметног стана.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж 444/23 од 1. фебруара 2023. године – пресуда Другог основног суда у Београду П 1244/16 од 21. септембра 2022. године)

*аутор сентенце: Сања Агатоновић,
судија Апелационог суда у Београду*

Породично право

ВАНТЕЛЕСНА ОПЛОДЊА ИЗВРШЕНА ГЕНЕТСКИМ МАТЕРИЈАЛОМ И УТВРЂИВАЊЕ ОЧИНСТАВА

**Статус брачног или ванбрачног партнера мајке представља неопходан услов за утврђивање очинства мушкарца у односу на дете зачето уз биомедицинску помоћ, уз писмени приста-
нак.**

Из образложења:

Имајући у виду да је у поступку пред првостепеним судом несумњиво утврђено да тужилац и тужена нису били у браку ни у ванбрачној заједници у тренутку зачећа малолетне Б.Б, правилно је првостепени суд закључио да је основан приговор недостатка активне легитимације, јер статус брачног или ванбрачног партнера мајке представља неопходан услов за утврђивање очинства мушкарца у односу на дете зачето уз биомедицинску помоћ, уз писмени приста-
нак. Чланом 58 став 5 Породичног закона прописано је да ако је дете зачето уз биомедицинску помоћ даровним семеним ћелијама, очинство мушкарца који је даровао семене ћелије се не може утврђивати. По оцени Апелационог суда тужилац не може да тражи промену у предметном материјалноправном односу, јер никада није био у браку ни у ванбрачној заједници са туженом, а ни у тренутку зачећа малолетне Б.Б. није био ни брачни ни ванбрачни партнер тужене.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж2 155/23 од 23. марта 2023. године – пресуда Вишег суда у Београду П 58/15 од 16. октобра 2022. године)

*аутор сентенце: Сања Агатовић,
судија Апелационог суда у Београду*

**ВРАЋАЊЕ ПОКЛОНА КОЈЕ СУ СУПРУЖНИЦИ УЧИНИЛИ
ЈЕДАН ДРУГОМ У ТОКУ ТРАЈАЊА ЗАЈЕДНИЧКОГ
ЖИВОТА У БРАКУ**

Право сусвојине са уделом од 1/2 на стану, на страни оба супружника (бивших супружника) стечено уговором о купопродаји, новцем који представља посебну имовину тужиоца, не представља заједничку имовину супружника у смислу одредбе чл. 171 Породичног закона и зато се, приликом оцене испуњења услова за враћање поклона кад брак престане разводом, у смислу одредбе чл. 190 став 2 Породичног закона, у односу на вредност тако стечене имовине не може одмеравати сразмера вредности поклона.

Из образложења:

“За пресуђење по захтеву за раскид и враћање поклона релевантне су само чињенице да ли су парничне странке сада бивши супружници чији је брак престао разводом, затим, да ли је поклон учињен у току трајања заједничког живота, да ли је вредност поклона несразмерно велика у односу на вредност заједничке имовине, те да ли би враћање поклона за тужену представљало очигледну неправду. У том контексту, првостепени суд је утврдио да су парничне странке бивши супружници и да је за време трајања брака тужилац туженој поклонио износ од 50.000 евра на име куповине 1/2 непокретности, која је претходно ближе описана. Сходно жалбеним наводима, ове чињенице нису спорне.

Наиме, побијана одлука заснована је на закључку да поклон у новцу од 50.000 евра, који је тужилац учинио туженој, како би тим новцем стекла право сусвојине на стану, којег су заједно купили, тако да је куповином тог стана свако стекао удео у праву својине на половини стана предмета купопродаје, не представља несразмерно велику вредност у односу на вредност заједничке имовине супружника, третирајући тај исти стан - предмет купопродаје - као заједничку имовину супружника, погрешном применом одредбе чл.171 Породичног закона. Наведеном одредбом предвиђено је да заједничку имовину представља имовина коју су супружници стекли радом у току трајања

заједнице живота у браку. Како је овај стан, односно право сусвојине на стану на страни оба супружника (бивших супружника), стечен куповином новцем који представља посебну имовину тужиоца, којег је употребио за куповину половине стана у своје име, а половину пренео уговором о поклону на тужену, ради куповине половине стана у име тужене и стицања сусвојине, не може се применити одредба чл.171 Породичног закона о стеченој заједничкој имовини радом у току трајања заједнице живота у браку.

Супротно наведеном закључку првостепеног суда, парничне странке, бивши супружници, немају заједничку имовину, односно немају имовину стечену радом у току трајања заједнице живота, па је стога погрешном применом цитиране законске одредбе првостепени суд извео закључак да овај поклон у висини вредности од 50.000 евра не представља несразмерно велику вредност у односу на заједничку имовину парничних странака. Овај износ представља несразмерно велику вредност у односу на заједничку имовину која заправо не постоји. Стога је испуњен овај услов из одредбе чл.190 Породичног закона ("Службени гласник РС" бр.18/2005, 72/2011 и 6/2015) за враћање поклона супротно ставу првостепеног суда, који је последица погрешне примене материјалног права."

(Пресуда Апелационог суда у Београду 4007/22 од 15. септембра 2022. године – пресуда Вишег суда у Београду П 1180/21 од 25. маја 2022. године)

*аутор сентенце: Ивана Марковић Радојевић,
судија Апелационог суда у Београду*

ИЗГРАДЊА ПОРОДИЧНЕ СТАМБЕНЕ ЗГРАДЕ НА ОСНОВУ УГОВОРА О ОРТАКЛУКУ ЗАКЉУЧЕНОГ ИЗМЕЂУ БРАЧНИХ ДРУГОВА

Породична стамбена зграда која је изграђена на основу уговора о ортаклуку закљученог између брачних другова у време трајања брачне заједнице не представља њихову заједничку имовину, па као таква не може бити предмет деобе.

Из образложења:

Имајући у виду налоге садржане у одлуци Окружног суда у Београду Гж 5506/04 од 16. јуна 2004. године и одредбе чланова 26 и 28 Закона о облигационим односима, као и правна правила Српског грађанског законика параграфа 723, 725-730, а све у смислу одредбе члана 4 Закона о неважности правних прописа донетих пре 06.04.1941. године и у току непријатељске окупације, која прописује да се на уговор о ортаклуку примењују правна правила садржана у Српском грађанском законнику Краљевине Србије из 1844. године и то параграфи 723, 725-730 Српског грађанског законика, који регулишу уговор о ортаклуку, првостепени суд је одбио тужбени захтев, као неоснован. Ово зато што су приликом закључења уговора о ортачкој заједничкој изградњи из 1968. године тим споразумом парничне странке, тужила и пок. тужени, у потпуности разрешили својинске уделе на кући која је предмет спора, а који споразум је закључен пре завршетка куће, која је завршена 1970. године, а за време трајања брака између тужиле и туженог. Приликом закључења Уговора о ортачкој заједничкој изградњи, парничне странке су имале у виду допринос сваког од њих у изградњи куће, било новчаним средствима, било на други начин, и сагласно томе утврдили величину сувласничких удела, при чему веће улагање уговарача у стицању није од значаја за величину удела, када је сувласнички удео на ствари унапред уговором одређен.

У конкретној правној ствари, за време трајања брака тужила и сада пок. АА, чији су правни следбеници овде тужени ББ и ВВ, сопственом вољом су закључили са оцем тужиле уговор о ортачкој заједничкој изградњи, и изразили своју уговорну вољу тако да по окончању исте тужила постане сувласник 1/2 непокретности која представља предмет уговора, овде спорна непокретност, а АА власник друге половине непокретности која чини предмет овог уговора, која је спорна непокретност у овој правној ствари.

Предметни уговор је двостраначки правни посао који није раскинут, поништен, нити је утврђена његова ништавост, већ је чак правноснажном пресудом Првог општинског суда у Београду П 3964/93 од

4. октобра 1993. године одбијен захтев за утврђење његове ништавости, те правноснажно утврђено да је АА сувласник 1/2 идеалних делова куће подигнуте на кат. парц. КО ГГ, овде спорне непокретности. Одатле, и по мишљењу Апелационог суда, тужиља не може тражити 1/2 тужиоцевог дела на спорној кући по основу стицања у брачној заједници, имајући у виду њену уговорну вољу, као и вољу њеног оца, манифестовану у Уговору о ортачкој заједничкој изградњи.

Стога је првостепени суд правилно поступио када је закључио да спорна непокретност, која је представљала предмет уговора о ортачкој заједничкој изградњи, не улази у режим имовине стечене у браку, а сходно одредби члана 171 став 1 Породичног закона, којим је прописано да имовина коју су супружници стекли радом у току трајања заједнице живота у браку представља њихову заједничку имовину, те се као таква не може делити, сходно члану 177 Породичног закона, којим је наведено да се деобом заједничке имовине, у смислу овог закона, сматра утврђивање сувласничког, односно суповерилачког удела сваког супружника у заједничкој имовини. Правилан је закључак првостепеног суда да спорна непокретност, која је у сувласничком уделу припадала сада пок. АА, не представља брачну тековину, те је стога и правилна одлука када је одбио тужбени захтев као неоснован.

(Пресуда Првог основног суда у Београду П 10734/18 од 17. јануара 2020. године – пресуда Апелационог суда у Београду Гж 6012/21 од 9. децембра 2021. године)

*аутор сентенце: Ивана Љубеновић,
виши саветник Апелационог суда у Београду*

ОДРЖАВАЊЕ ЛИЧНИХ ОДНОСА ДЕТЕТА СА СРОДНИЦИМА И ДРУГИМ ЛИЦИМА СА КОЈИМА ГА ВЕЗУЈЕ ПОСЕБНА БЛИСКОСТ

Руководећи се заштитом права деце, у које у конкретном случају спада и одржавање личних односа са сродницима у најбољем интересу малолетне деце је да буду у контакту са својим

блиским крвним сродницима по преминулом оцу, бабом и тетком и то на начин како је одређено првостепеном одлуком.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању малолетни Л.С. рођен је 2013. године, а малолетна Н.С. рођена је 2015. године током емотивне везе мајке, тужене Т.З. са З.С., сином и братом тужиља. Тужиле су своје унуче и братанце последњи пут виделе марта 2017. године када су се они заједно са мајком одселили из породичне куће. После смрти З.С, оца малолетне деце тужена је са децом још десет месеци живела у породичној кући у Рушњу, након чега је самоиницијативно донела одлуку да напусти породичну кућу и одвела децу са собом. Након тога тужена је спречавала сваки контакт тужиља са малолетном децом. Између тужиља и мајке деце постоје поремећени односи које посебно карактерише одсуство јасне и адекватне комуникације и постојање конфликтних реакција.

Регулисање односа тужиља са унуцима и братанцима психолошки је оправдано и у најбољем је интересу малолетне деце да се успоставе и одржавају контакти са бабом и тетком по покојном оцу, као и да се дефинише модел виђања са бабом и тетком са којима деца не живе у домаћинству. Тужиле су мотивисане за виђање са малолетном децом и испољавају капацитете да препознају и испуњавају базичне и развојне емоцијалне потребе деце. Не нарушавају спокој малолетних Л. и Н., не узнемиравају их и не утичу негативно на њихово психичко стање.

Поремећени породични односи између одраслих рефлектују се и на малолетну децу, те је потребно и неопходно да одрасли своје односе ставе иза интереса малолетне деце и да успоставе минималну комуникацију уз обострани напор. Мајка опструише конкатке малолетне деце са бабом и тетком по оцу па је потребно да мајка, као одгајајући родитељ и родитељ коме су деца привржена, позитивно утиче на децу да контактирају са очевим сродницима.

На основу овако правилно утврђеног чињеничног стања правилно је првостепени суд закључио да је најбољи интерес малолетне

деце да успоставе и одржавају контакт са тужиљама као блиским сродницима на начин како је то предложио стручни орган старатељства па је правилном применом члана 61 став 5 и члана 266 став 1 Породичног закона одлучио као у изреци.

Чланом 61 став 5 Породичног закона прописано је да дете има право да одржава личне односе и са сродницима и другим лицима са којима га везује посебна блискост ако ово право није ограничено судском одлуком. Чланом 266 став 1 истог закона прописано је да у спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права суд је увек дужан да се руководи најбољим интересом детета. Чланом 270 Породичног закона прописана је обавеза суда да пре него што донесе одлуку о заштити права детета или о вршењу односно лишењу родитељског права затражи налаз и стручно мишљење од органа старатељства, породичног саветовалишта или друге установе специјализоване за посредовање у породичним односима.

У конкретном, првостепени суд је приликом доношења побијане одлуке поступио ускладу са цитираним законским одредбама и одлуку донео руководећи се најбољим интересом малолетне деце. Одлука је заснована на стручном мишљењу органа старатељства, Градског центра са социјални рад, Одељење Раковица и налазу и мишљењу комисије вештака Института за ментално здравље, а који су дати на основу обављених разговора и опсервације породице и деце. Наведени налази органа старатељства и института указују да постоји потреба да се омогуће и убудуће одржавају лични односи тужиља као бабе и тетке са малолетном децом. У таквој ситуацији руководећи се заштитом права деце, у које у конкретном случају спада и одржавање личних односа са сродницима, супротно жалбеним наводима, у најбољем интересу малолетне деце Л. и Н. је да буду у контакту са својим блиским крвним сродницима по преминулом оцу, бабом и тетком и то на начин како је одређено првостепеном одлуком.

Наиме, постоје два супротстављена права о поштовању приватног живота. На једној страни постоји захтев сродника – бабе и тетке за заштиту права на поштовање породичног живота кроз одржавање личних односа са децом њиховог покојног сина, односно брата. На другој страни такав захтев задире у сферу поштовања права на поро-

дични живот лица према коме је захтев усмерен. Овај сукоб два права о поштовању породичног живота је могуће једино решити проценом најбољег интереса деце. Најбољи интерес детета је правни стандард који се цени према околностима сваког конкретног случаја и он се мора сагледати према околностима које су присутне у тренутку када се о неком праву детета одлучује, а у сагледавању тог интереса суд треба да прибави мишљења стручних установа. У том смислу, налаз и мишљење стручне комисије је дат на основу обављених разговора, опсервације породице и деце, односно оцена најбољег интереса малолетне деце донета је у конкретном случају на основу стручног и темељног рада и правилно утврђеног чињеничног поступка.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж2 214/22 од 31. маја 2022. године – пресуда Вишег суда у Београду П 3385/19 од 10. фебруара 2021. године)

*аутор сентенце: Зорица Булајић,
судија Апелационог суда у Београду*

ПРАВО НАСЛЕДНИКА ДА НАСТАВЕ ПОСТУПАК РАДИ УТВРЂИВАЊА ДА ЈЕ ПОСТОЈАО ОСНОВ ЗА РАЗВОД БРАКА (ЧЛАН 220, СТАВ 2 ПОРОДИЧНОГ ЗАКОНА)

Суд ће на захтев наследника преминулог тужиоца утврдити да је постојао основ за развод брака ако оцени да су се за живота првобитног тужиоца стекли услови из члана 41 ПЗ да се брак разведе због озбиљно и трајно поремећених односа супружника. Основ за развод брака је остварен ако је тужени супружник оставио болесног супружника неколико месеци пре смрти без оправданог разлога, а заједница живота после тога није успостављена.

Из образложења:

Тужиље законски наследници сада пок. Д преминулог2013 године. Пок. Д и тужена су закључили брак у Р2004. године и по

закључењу брака су живели у супруговом домаћинству. Д је са тужиљама 2008. године закључио уговор о доживотном издржавању са којим је супруга била упозната.

Пок. Д је специјалним пуномоћјем у форми предвиђеној одредбом из чл. 221 ПЗ овластио адвоката да у његово име и за његов рачун поднесе тужбу за развод брака и да га заступа у брачном спору. Тужба је поднета 12. јула 2013. године, а као бракоразводни разлог су наведени поремећени брачни односи и напуштање брачне заједнице од стране супруге. Д је преминуо ...10.2013. године па је решењем Првог основног суда у Београду П2. .../13 од 10. октобра 2013. године обустављен поступак на основу члана 228 ПЗ. Законски наследници тужиоца су поднеском предложили да се на основу члана 220 став 2 ПЗ настави поступак покренут тужбом од 12. јула 2013. године и да се утврди да је постојао основ за развод брака.

Из исказа странака је утврђено да је пок. Д 2011. године имао акутни ихемијски мождани удар од чега је лечен у болници и Институту за рехабилитацију након чега се опоравио и могао је да се креће уз помоћ штапа. Од другог можданог удара је лечен у болници од 25. марта 2013. године до 10. априла 2013. године, а последњи пут од 27. августа 2013. године до 13. септембра 2013. године када је упућен у Институт за рехабилитацију где је према приложеној отпусној листи преминуо 4. октобра 2013. године тако што му је за време доручка у трпезарији установе изненада позлило. Из налаза лекара неуропсихијатра др. М је утврђено да је пок. Д у време издавања пуномоћја био способан за расуђивање и да је према свом здравственом стању могао да схвати значај и последице тужбе за развод брака.

Тужена је долазила у посету пок. супругу у периоду од 25. марта 2013. до 10. априла 2013. године када је лечен у болници, а из њеног исказа произлази да је отишла у Р 21. маја 2013. године, да се од тада није враћала, али да је са супругом разговарала преко телефона и да је од њега 2. августа 2013. године чула да је поднета тужба за развод брака. После тога нису комуницирали, за смрт је касно сазнала од комшија и није могла да стигне на сахрану. Из исказа сведока је утврђено да је Д по изласку из болнице био разочаран што тужена није била у кући, надао се у њен повратак, али како се она

Апелациони суд у Београду

није враћала сматрао је да га је напустила, био је нервозан и одлучио је да се разведе. О њему се за то време бринуо унук.

Суд је оценом исказа странака и сведока правилно закључио да је пок. Д, одлуку тужене да остане у Р схватио као напуштање и да јој је због тога опозвао пуномоћје за располагање пензијом и одлучио да покрене поступак за развод брака. Заједнички живот није успостављен до његове смрти па су се стекли услови из члана 41 ПЗ да се брак разведе због озбиљно нарушених односа супружника за живота пок. тужиоца и правилно је на захтев његових законских наследника утврдио да је постојао основ за развод брака.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж2 463/22 од 16. септембра 2022. године – пресуда Првог основног суда у Београду П2 113/20 од 22. марта 2022. године)

*аутор сентенце: Марина Јакић,
судија Апелационог суда у Београду*

Наследно право

ПУНОВАЖНОСТ ПИСМЕНОГ ЗАВЕШТАЊА ПРЕД СВЕДОЦИМА - ПОТПИС ЗАВЕШТАОЦА И ОТИСАК ПРСТА

У ситуацији када писмено завештање пред сведоцима, чија је пуноважност сходно одредби члана 85 став 1 Закона о наслеђивању условљена својеручним потписом, завешталац који зна да чита исто није потписао, већ је на њега ставио отисак кажипрста, такво завештање не испуњава услов за пуноважност, јер потпис завештаоца не може бити надомештен отиском кажипрста.

Из образложења:

"Наиме, пуноважност писменог завештања пред сведоцима условљена је, између осталог, завештаочевим својеручним потписом. У конкретном случају првостепени суд је утврдио да завешталац није својеручно потписао завештање због тога што су јој руке дрхтале, већ да је на њега стављен отисак кажипрста који није подобан за упоређивање и идентификацију. С обзиром на напред цитирану одредбу Закона о наслеђивању, оспорено завештање не испуњава услов за пуноважност. Потпис завештаоца не може бити надомештен отиском кажипрста, будући да је законом прописана строга форма за овај облик завештања, без постојања било каквих изузетака. У ситуацији када завешталац није у стању да сачини писмено завештање пред сведоцима у свему како то закон прописује, може да се користи другим облицима завештања ради располагања својом имовином за случај смрти. Стога, Апелациони суд сматра да је првостепени суд правилно применио материјално право кад је одбио тужбени захтев и утврдио да је завештање ништаво.. "

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж 5001/20 од 23. марта 2020. године – пресуда Другог основног суда у Београду П 3715/16 од 4. јуна 2020. године)

*аутор сентенце: Даница Косовац,
судија Апелационог суда у Београду*

Медијско право

ПОВРЕДА ПРАВА НА ПОСЛОВНИ УГЛЕД ПРАВНОГ ЛИЦА

Не постоји повреда права на пословни углед правног лица услед објављивања информација уколико није доказано да је као последица објављивања информација дошло до умањења вредности жига тужиоца, континуираног губитка послова тужиоца, те и до отказивања пословне сарадње од стране партнера са којима је он у уговорном односу.

Из образложења:

Правна лица се појављују као пуноправни носиоци права и обавеза и у привредном систему опстају захваљујући добром пословном угледу који граде кроз квалитет својих односа са другим учесницима на тржишту, а посебно са корисницима својих услуга и добара. Управо из тог разлога је очување добре репутације привредног субјекта кључно за његов даљи пословни успех. Пословни углед одређеног правног лица може се одредити као начин на који се оно доживљава у пословним круговима или на одређеном тржишту унутар кога делује. Као релевантне околности за процену постојања угледа препознаје се целокупно пословање правног лица, укључујући углед који на тржишту који уживају његови производи, као и очекиване перспективе будућег пословања. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода изричито не препознаје репутацију као посебно заштићено право, али у одређеним случајевим Европски суд за људска права налази да се њеном повредом крше одредбе члана 8 наведене Конвенције, подвођењем репутације под аутономни концепт приватног живота гарантован овим чланом. Такође, Европска конвенција помиње репутацију као један од фактора ограничавања слободе гово-

ра. Наиме, полази се од тога да је слобода медија и говора правило, а да је ограничење слободе само изузетак који се може примењивати под јасно одређеним претпоставкама.

Дакле, са једне стране се налази потреба да се оствари отворена дебата о пословној пракси компаније, посебно у контексту информисања и заштите потрошача, а са друге стране признаје се легитимна потреба компаније да очува своју равноправност, због чега је потребно успоставити адекватну равнотежу између два подједнако значајна права.

Имајући у виду наведено, те и чињенице да се спорни текст бави питањем корупције и злоупотребе државне имовине, а што представља тему од општег интереса о којој јавност има право да буде информисана и да медији о томе обавештавају сходно одредби члана 5 Закона о јавном информисању и медијима, те да утужени текст у потпуности представља пренете изјаве са конференције за медије функционера једне политичке странке, то општи интерес у овом случају и значај јавне расправе о теми од јавног интереса претеже над захтевом за заштитом угледа тужиоца у смислу одредбе члана 79 Закона о јавном информисању и медијима, због чега је неоснован захтев тужиоца којим је тражено да се утврди да му је пренетим информацијама повређено право на пословни углед.

С друге стране, према чињеничним наводима тужбе повреда пословног угледа тужиоца се огледа у чињеници да је тужилац Компанија препознатљива великом броју лица и то посебно преко заштићеног жига, који је регистрован при Заводу за интелектуалну својину, те да је кроз жиг обухваћено цело пословање компаније, његова репутација, квалитет услуга, као и однос са клијентима и пословним партнерима, а да се изношењем ових информација умањује вредност жиога.

Наиме, неспорно је да жиг поседује своју вредност која је изразива, односно процењива. Та вредност заправо представља вредновање субјекта, носиоца жига у пословном окружењу у коме делује и од изразитог је значаја за позиционирање субјекта пословања у земљи и региону. Кроз жиг је изражен његов квалитет, као и поверење корисника његове робе, односно услуга. Тужилац је у тужби истакао да изјавама туженог који садрже неистините информације о

њему, његов жиг континуирано губи своју вредност на тржишту и свака објава оваквих информација утиче на вредност самог жига, те да му се оваквим поступањем туженог повређује право на пословни углед. Међутим, тужилац током поступка није доказао да је као последица објављивања ових информација дошло до континуираног губитка послова тужиоца, затим да је дошло до отказивања пословне сарадње од стране партнера са којима је у уговорном односу и друго. Дакле, из чињеничних навода тужбе произлази да се повреда пословног угледа тужиоца управо изражава у умањеној вредности жига, због чега је тужилац током првостепеног поступка морао да објасни и одреди критеријуме како је дошло до пада вредности жига, а тиме и пада пословног угледа компаније, како је он сазнао за то умањење, да ли се то и на који начин манифестовало на његово пословање и слично и да о наведеном предложи адекватне доказе, што у овом случају није учињено.

(Пресуда Апелационог суда у Београду ГжЗ 67/23 године од 1. марта 2023. године – пресуда Вишег суда у Београду ПЗ 141/21 од 7. новембра 2022. године)

*аутор сентенце: Ива Мицић,
виши саветник Апелационог суда у Београду*

ПРАВО НА ЗАШТИТУ ПОСЛОВНОГ УГЛЕДА ПРАВНОГ ЛИЦА ПОДНОШЕЊЕМ ТУЖБЕ ЗА УТВРЂЕЊЕ ПОВРЕДЕ УГЛЕДА

Углед правног лица представља правно заштићено добро, те иако повреда пословног угледа правног лица не даје основа за досуду накнаде нематеријалне штете, правно лице има право да тужбом тражи утврђење да му је објављивањем информације од стране туженог повређен углед, забрану поновног објављивања информације односно записа и уклањање објављеног записа, односно активно је легитимисано за подношење тужбе за утврђење повреде угледа.

Из образложења:

Према стању у списима, тужилац као правно лице је поднео тужбу против туженог, као одговорног уредника медија на чијем интернет порталу је објављен текст који се односи на тужиоца, сматрајући да му је објављивањем спорног текста повређен пословни углед. Тужбом је тражено утврђење повреде угледа објављивањем информације, забрана поновног објављивања информације и уклањање објављеног записа.

Првостепени суд је одлучујући о тужбеном захтеву исти одбио као неоснован, применом одредби чл. 79, став 1 и 2, чл.101 и 102 Закона о јавном информисању и медијима, налазећи да тужилац није активно легитимисан за подношење тужбе у овој правној ствари, с обзиром да се према схватању првостепеног суда заштита предвиђена одредбама чл. 101 ЗЛИМ односи само на достојанство личности физичких лица, не укључујући пословни углед правних лица.

Међутим, по налажењу Апелационог суда, одлука првостепеног суда се не може прихватити као правилна, јер је због погрешне примене материјалног права чињенично стање непотпуно утврђено.

Наиме, Закон о јавном информисању и медијима штити достојанство личности лица на које се односи информација, те у том смислу није допуштено објављивање информације којом се врши повреда части, угледа или пијетета, односно лице приказује у лажном светлу приписивањем особина или својстава које оно нема, односно одрицањем особина или својстава које има, уколико интерес за објављивање информације не претеже над интересом заштите достојанства и права на аутентичност, а нарочито ако се тиме не доприноси јавној расправи о појави, догађају или личности на коју се информација односи (чл. 79 став 1 и 2).

Даље, одредбом члана 101 Закона о јавном информисању и медијима прописано је да, ако се објављивањем информације, односно записа повређује претпоставка невиности, забрана говора мржње, права и интереси малолетника, забрана јавног излагања порнографског садржаја, право на достојанство личности, право на аутентичност, односно право на приватност, у складу са одредбама овог закона тужбом се може захтевати утврђивање да је објављивањем информације, односно записа повређено право, односно интерес, пропуштањем објављивања, као и

забрана поновног објављивања информације, односно записа и предаја записа, уклањање или уништење објављеног записа. Одредбом члана 102 став 1 истог закона прописано је да право на подношење тужбе из чл. 101 има лице које је лично повређено објављивањем информације односно записа.

Имајући у виду цитиране законске одредбе, неприхватљив је закључак првостепеног суда да правно лице нема право на заштиту свог пословног угледа подношењем тужбе из чл. 101 ЗЈИМ. Наиме, углед представља репутацију, односно слику коју јавност има о субјекту чији је углед у питању, те са аспекта поделе на правна и физичка лица, јасно је да углед имају обе категорије субјеката, док је част везана искључиво за физичка лица. Стога, углед правног лица несумњиво може бити повређен радњом неког лица и исти представља правно заштићено нематеријално добро. Свакако да његова повреда не даје основа за досуду сатисфакције из разлога што се последице те повреде не испољавају у једном од правно признатих видова нематеријалне штете, али у конкретном случају тужилац не тражи накнаду нематеријалне штете услед повреде угледа, већ утврђење да му је објављивањем информација од стране туженог повређен углед, затим забрану поновног објављивања информације, односно записа и уклањање објављеног записа, у смислу чл. 101 ЗЈИМ-а. Стога, по налажењу овог суда погрешан је закључак првостепеног суда да законска одредба чл. 102 ЗЈИМ забрањује правном лицу које је лично погођено објављеном лезионо способном информацијом, да поднесе тужбу из чл. 101 ЗЈИМ. Ово нарочито имајућу у виду да и сам законодавац користи израз “лице које је лично повређено објављивањем информације, односно записа”, приликом одређивања активне легитимације за подношење тужбе из чл. 101 ЗЈИМ-а, па се не може прихватити закључак првостепеног суда да је на овај начин сужена заштита права само на физичка лица искључујући заштиту правних лица.

(Пресуда Апелационог суда у Београду ГжЗ 269/22 од 7. септембра 2022.године - пресуда Вишег суда у Београду ПЗ 214/21 од 6. априла 2022.године)

*аутор сентенце: Јелена Чабаркапа,
самостални саветник Апелационог суда у Београду*

Ауторско право

ЗАШТИТА ОЗНАКЕ ПОЗНАТЕ ЈАВНОСТИ

Опште позната ознака са којом су релевантна јавност и потенцијални корисници били упознати пре него што друго лице поднесе пријаву за заштиту жига са истом, односно сличном знаком, као ноторна ознака, ужива заштиту као да је регистрована, тако што забрањује другом лицу да заштити жигом такву или сличну ознаку за исту или сличну врсту робе.

Из образложења:

Правилно је првостепени суд закључио да се тужиочев знак и знак туженог из приоритетне пријаве у класи 30 ничанске класификације односе на исту робу – сладолед, те да је поређењем знакова у њиховом укупном изгледу, евидентно да оба знака садрже исти дистинктивни вербални елемент “АА” са различитим графичким приказом истог елемента – црне овце, због чега постоји вероватноћа да ови знакови у погледу укупног утиска који остављају у односу на пажњу просечног потрошача такав да, на први поглед може изазвати забуну у промету уз вероватноћу довођења у везу знака из тужиочеве пријаве са знаком из раније поднете пријаве туженог, али је правилно закључио и да је тужени у време подношења пријаве поступао противно начелу савесности и поштења, имајући у виду да је тужилац у производњи сладоледа користио општепознати знак са графичким приказом црне овце, што туженом није могло остати непознато у време када је подносио пријаву 1. септембра 2017. године.

Ово стога што ознака за коју се тражи заштита не сме бити истоветна или слична ознаци другог лица која је несумњиво позната учесницима у промету, али није пријављена, нити регистрована као жиг, иако сасвим успешно делује у функцији означавања, при чему је ознака “АА” постала позната као ознака производа тужиоца – сладоледа, без обзира што није заштићена жигом, пре него што је тужени

поднео пријаву жига са истим вербалним и сличним графичким приказом. Оваква ознака, као ноторна ознака, ужива заштиту као да је регистрована, тако што забрањује другом лицу да заштити жигом такву или сличну ознаку за исту или сличну врсту робе.

Неосновано се тужени се у својој жалби позива на услове за постојање чувеног жига и разлоге због којих указује да знак “АА” не испуњава наведене критеријуме, којој у конкретном случају нема места примени. Наиме у једном делу праксе из упоредног права сматра се да жиг постаје чувен ако преко 70% становништва одређене државе зна да одређени субјект користи заштићену ознаку за обележавање одређене врсте своје робе. Сматра се да испуњеност оваквог процента доводи до изузетка од начела специјалности (везивање ознаке као предмета заштите у праву жига за одређену робу), за које су испуњени услови када се ради о жигу којим се штити ознака која је код учесника у промету стакла највећи могући степен познатости, те се сматра да жиг постаје чувен ако преко 70% становништва одређене државе зна да одређени субјект користи заштићену ознаку за обележавање одређене врсте своје робе, због чега таква ознака постаје вишезначан симбол привредне активности субјекта који је користи, чиме превазилази ограниченост своје првобитне везаности за одређену врсту робе (Coca-Cola нпр.), када се не може заштитити, нити користити та ознака за било коју другу врсту робе, а не само за освежавајуће пиће.

Овде није реч о чувеној ознаци у наведеном смислу, већ о општепознатој ознаци са којом су релевантна јавност и потенцијални корисници били упознати пре него што је тужени поднео пријаву за заштиту жига са истом, односно сличном ознаком, како је то првостепени суд правилно утврдио.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж4 40/23 од 16. марта 2023. године – пресуда Вишег суда у Београду п4 110/18 од 8. децембра 2022. године)

*аутор сентенце: Ивана Марковић радојевић,
Судија Апелационог суда у Београду*

ИДЕЈНО РЕШЕЊЕ

Идејно решење које није материјализовано не ужива правну заштиту по Закону о заштити ауторских и сродних права

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању тужилац је у евиденцију Завода за интелектуалну својину ауторских дела и предмета сродних права депоновао ауторско дело “Свето Тројство у 1865. години” под деловодним бројем пријаве А-0032/2016 од 10.02.2016. године а чију форму чине USB меморија, мапа и опис дела односно 10 цртежа и 5 страна штампаног текста и ауторско дело “Велика тројка у 1865. години”, а деловодни број пријаве је А-2016/01060 дана 6. јуна 2016. године чију форму чине USB меморија и опис дела односно 2 видео записа у дужини од 3 минута и 12 минута. Према замисли ова зидна инсталација композиције “Велика тројка из 1856. године” састоји се од уметничких слика различитих димензија, односно 3 слике, портрета димензија 70x100 центиметара, 3 иконе са позлатом димензија 37x26 центиметара и 19 уметничких слика формата 35x26 центиметара. Позадина композиције са сликама је постојећи зид на који је композиција инсталирана и који ће служити као својеврсни паспарту уметничким сликама док ће импровизовани рамови самих слика 52 центиметра који су увек на растојању од 5 центиметара од сваке слике као импровизовани рамови самих слика. Композиција уоквирена дрвеним гредама које чине рам спољних димензија 80x100 центиметара, профил греде је 10x10 а на доњој греди се налази угравирани опис композиције са кратким појашњењем или насловом сваке слике, док је други део композиције лед телевизор за приказивање мултимедијалних садржаја везаних за живот, рад и заоставштину велике тројке. Тужилац је комуницирао путем мејла са Министарством грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре-Сектор за ваздушни саобраћај и кабинетом аеродрома “Никола Тесла” у вези пројекта који подразумева оживљавање лика и дела Николе Тесле на Аеродрому у Београду и кабинету министра без портфеља задуженог за ванредне ситуације доставио нацрт мешовитог уговора о јавно-приватном партнерству са уговором о делу и уговором о закупу наручиоца Републике Србије-Министарство културе и информисања, закуподавца Аеродром “Никола Тесла” а.д. Београд и посланика Марка Дозета из

Београда а у ком нацрту је у члану 2 било наведено да је предмет уговора израда ауторског дела посланика као оригинална духовна творевина аутора израђена у одређеној форми у смислу члана 2 став 2 тачка 6 Закона о ауторским и сродним правима те да ће исто бити први пут објављено израдом од стране посланика у смислу члана 8 истог закона, да је дело настало континуирано током 2015. и 2016. године и да је депоновано код Завода за интелектуалну својину Републике Србије. Ову своју идеју тужилац је презентовао ИСМ на телевизији К, Belam и РТВ Крушевац и то своју идеју на тему “Три великана” и у емисијама 5 Ужице, Студио Б, ТВ Галаксија 32, ТВ Транс и ТВ РТВ1, с тим да је навео да је на овој теми радио од 2011. до 2016. године и то на идеји оживљавања лика и дела Николе Тесле на зиду у просторијама Аеродрома “Никола Тесла” на терминалу 2 у сутерену а да је своју комплетну идеју презентовао приликом гостовања у више телевизијских емисија и јавно на који начин треба да се ослика зид а идеја је била да поред Николе Тесле и визуелног приказивања његових корена и изума на зиду буду осликани и наш музички великан Стеван Мокрањац и Степа Степановић као војни визионар. Водио је преговоре са надлежнима и то 7. и 8. јула 2016. године а у том периоду је послове обављала такозвана техничка влада те није дошло до формализације, односно није дошло до закључења уговора а постојао је план с обзиром да се у делу појављују три територије из страних држава да се позову и амбасадори тих држава на промоцију.

На правилно и потпуно утврђено чињенично стање првостепени суд је правилно применио материјално право и то одредбе члана 2 став 1, 8, 9 став 1, 17, 18, 19, став 1, 202 Закона о ауторским и сродним правима (“Службени гласник”, бр. 104/09, 99/11, 119/12 и 29/16), налазећи да план или скица за будући део израда простора који није резултат уговорног односа власника простора и творца плана и скице не може уживати правну заштиту у смислу идејног решења одређеног простора те да је сврха заштите оригиналних дела архитектуре превасходно заштита дела које су креацијом аутора већ добила изражајну форму што овде није случај. Наиме, од замисли тужиоца односно идеје а потом и унутрашње форме, те идеје кроз конкретизацију од стране аутора изражавањем изгледа зида визуелном презентацијом и поја-

шњавањем у виду обраћања јавности кроз телевизијске емисије није наступила фаза материјализације дела у одређеној форми. Наиме, идејно решење кроз скице, цртеже или визуелни приказ које нуди тужилац би могло уживати ауторску заштиту само уколико постоји извесност материјализације, што је искључено у конкретном случају и с обзиром на очигледно противљење туженог као власника простора. Тачно је да је постојао нацрт мешовитог уговора о јавно-приватном партнерству са уговором од делу и уговором о закупу као и електронска комуникација са туженим и другим државним органима и да је дошло до упућивања понуде за закључење уговора од стране тужиоца али није дошло и до њеног прихвата односно постизања споразума о битним елементима уговора са туженим чиме би се успоставио облигациони однос између парничних странака.

Стога је одлуком Апелационог суда и потвђена првостепена одлука којом је одбијен захтев тужиоца с обзиром да план или скица за будући део изгледа простора који није резултат уговорног односа власника простора и творца плана и скице не може уживати правну заштиту у смислу идејног решења одређеног простора из којих разлога је и био одбијен захтев тужиоца.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж4 101/21 од 13. јануара 2022. године - пресуда Вишег суда у Београду П4 173/17 од 1. фебруара 2021. године)

*аутор сентенце: Весна Целетовић Цуцић,
судија Апелационог суда у Београду*

УСТУПАЊЕ ИМОВИНСКИХ АУТОРСКИХ ПРАВА ТРЕЋЕМ ЛИЦУ

Уступањем имовинских ауторских права трећем лицу аутор остаје и даље ималац искључивих права аутора и као такав је овлашћен да предузима правне радње у циљу заштите истих, јер тужилац тиме није пренео, осим имовинских, ауторска права чији је искључиви ималац. Из наведених права проистичу овлашћења аутора која потпадају под морална права аутора, а између осталог,

спадају и право на назначење имена – што је искључиво право аутора, као и право на јавно саопштавање, што су све искључива права аутора.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, тужени је као аутор, дана ...2015. године закључио уговор о ауторском делу са “АА” доо, као издавачем, којим се тужени, као аутор, обавезао да изради, припреми и преда издавачу најмање 6 епизода годишњег цртаног филма “ББ” за време трајања уговора, а уговорне стране сагласиле су се и да је наведени цртани филм ауторско дело аутора. Издавач се обавезао, а аутор дозволио да дело објављује у формату по сопственом избору и неограниченом тиражу, осим путем YouTube или сличне интернет видео платформе, а аутор задржао искључиво право објављивања дела на свом YouTube каналу, као и убирање свих плодова који таквим објављивањем настану. Овај уговор тужени је једнострано раскинуо изјавом од ...2017. године. Тужилац је као аниматор, редитељ анимације, по основу усменог договора са “АА” доо у циљу стварања пројекта цртаног филма “ББ” израдио низ позадина и цртежа који су коришћени приликом емитовања наведеног цртаног филма на РТС 1.

Са “АА” доо тужилац је, након првобитног договора да направи све сценографије, после првих неколико епизода, договорио и да прави књигу снимања за све епизоде, што је уобичајено и нужни је део посла у прављењу серије. Осим позадина, тужилац је радио и слике потребних реквизита. Тужилац је имао сазнање да ће цртежи бити коришћени, односно да ће бити објављени у серији на Радио телевизији Србије, али није знао да ће цртежи бити објављивани на YouTube каналу туженог. Од тужиоца нико није тражио сагласност да се цртежи објаве на YouTube каналу туженог, нити му је позната била садржина уговора између “АА” доо и туженог. Приликом објављивања видео клипова, који садрже цртеже тужиоца, тужилац није потписан као аутор позадина и цртежа у опису видео клипова објављених на YouTube каналу туженог “ВВ”, ближе описаних у изреци првостепене пресуде. Тужилац је дана ...2017. године поднео захтев за уношење у

евиденцију и депоновање ауторских дела, ликова и позадина за анимирани филм “ББ”, те је Завод за интелектуалну својину потврдом од ...2017. године, у евиденцију ауторских дела и предмета сродних права унео ауторско дело - ликови и позадине за анимирани филм “ББ”. Иако је у почетку, приликом “качења” видео клипова било навођено име тужиоца, као име једног од аутора и то како у опису видеа, тако и у самом видеу, у одјавној шпици, тужени је због љутње избрисао имена аутора, па и име тужиоца.

Ценећи, примарно, приговор недостатка активне легитимације, првостепени суд је нашао да је исти неоснован, зато што међу странкама није било спорно да су предметни цртежи ауторско дело тужиоца, као и да су исти унети у цртане филмове, односно видео клипове објављене на YouTube каналу туженог. Првостепени суд је установио да, уступањем имовинских ауторских права тужиоца трећем лицу – Привредном друштву “АА” доо, тужилац остаје и даље ималац искључивих права аутора и као такав је овлашћен да предузима правне радње у циљу заштите истих, јер тужилац није пренео, осим имовинских, ауторска права чији је искључиви ималац. Из наведених права проистичу овлашћења аутора која потпадају под морална права аутора, а између осталог, спадају и право на назначење имена – што је искључиво право аутора, као и право на јавно саопштавање, што су све искључива права аутора, сходно одредбама чл.15, 16 став 1 и члан 30 Закона о ауторском и сродним правима.

На основу овако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је извео закључак да је тужени, објављивањем на свом YouTube каналу ауторских дела тужиоца у оквиру видео клипова, ближе описаних у ставу првом изреке побијане пресуде, и то без одобрења тужиоца и без означања имена или псеудонима тужиоца, као аутора, повредио ауторска права тужиоца у смислу одредби чл.15, 16 став 1, члан 30, 204 и 205 Закона о ауторском и сродним правима, па је одлучио као у ставу првом изреке пресуде, те је следом наведеног, на основу члана 205 став 1 Закона о ауторском и сродним правима, обавезао туженог да у будућности не чини повреду ауторског права тужиоца ближе описаног у ставу првом изреке, тако што би поново учинио доступним на свом YouTube каналу “ВВ” на означеној интернет адреси у ставу првом изреке садржаје видео клипова који садрже тачно наведене

цртеже тужиоца или тако што не би означио тужиочево име као аутора, приликом интерактивног чињења доступним наведених дела или на било који други начин, па је ставом четвртим обавезао туженог да објави изреку пресуде о свом трошку у дневним листовима “Политика” и “Блиц” у издањима за целу земљу.

На правилно и потпуно утврђено чињенично стање, првостепени суд је правилно применио материјално право, доносећи одлуке као у ставу првом, трећем и четвртом изреке побијане пресуде, дајући за своју одлуку јасне и довољне разлоге, које у свему као правилне прихвата Апелациони суд и упућује на исте сходно одредби чл. 396 став 2 ЗПП-а.

* * *

Нису од утицаја ни наводи жалбе туженог да је и сам тужилац тврдио да је радио цртеже за серијал “ББ” у вези са којим серијалом је и закључен писани уговор о ауторском делу између туженог и “АА” д.о.о. и да је првостепени суд занемарио чињеницу да је тужени аутор наведеног серијала и да ауторско дело тужиоца зато није употребљено неовлашћено, већ је у ту сврху и направљено, јер је узео у обзир као доказ уговор о ауторском делу од ...2015. године између овде туженог, као аутора и “АА” д.о.о. Београд, за израду и припрему цртаног филма “ББ”, али, такође, и чињеницу да је тужилац аутор дела које је предмет тужбе, а које право је заведено у Заводу за интелектуалну својину дела: ликови и позадина за анимирани филм “ББ”. Међутим, у конкретном случају, тужени је неовлашћено употребио неспорно ауторска дела тужиоца и те видео клипове учинио доступним на YouTube каналу “ВВ”, чиме је исте неовлашћено употребио, при чему није навео да је тужилац аутор појединих употребљених цртежа.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж4 1/23 од 30. марта 2023. године – пресуда Вишег суда у Београду П4 252/17 од 14. септембра 2022. године)

*аутор сентенце: Ивана Марковић Радојевић,
судија Апелационог суда у Београду*

Медицинско право

НАКНАДА НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ ПОВРЕДЕ ПРАВА НА ПЛАНИРАЊЕ ПОРОДИЦЕ

Родитељи детета рођеног са „чистим“ Дауновим синдромом имају право на накнаду нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због повреде права на планирање породице, у јединственом износу за оба родитеља, с обзиром на њено трајање до дана пресуђења, односно већ насталу штету, али и њено трајање у будућности, које је по редовном току сасвим извесно.

У том случају постоји одговорност за штету туженог власника поликлинике у којој је вођена трудноћа тужиље под условом да се рођење детета са таквим хромозомским поремећајем може приписати нетачном цитогенетичком пренаталном извештају о феталном кариотипу, услед чега тужиоци нису добили адекватно обавештење о статусу фетуса, чиме им је поврђено право на планирање породице, јер нису имали могућност да по пријему поузданог обавештења, а на основу правилних и потпуних информација слободно, свесно и одговорно одлуче желе ли да тужиљину трудноћу са таквом аномалијом плода доведу до краја, или пак желе да је прекину и тиме спрече нежељено рођење детета.

Из образложења:

Имајући у виду утврђено чињенично стање, првостепени суд је закључио да је тужени АА, као посленик, одговоран за штету која је тужиоцима као трећим лицима проузрокована током вођења трудноће на његовој Поликлиници "А" која је имала закључен уговор о делу са Заводом "Р" за обављање анализе у конкретном случају, па је одлуку из става првог изреке побијане делимичне пресуде којом је делимично усвојен тужбени захтев, па је обавезан тужени АА, из Београда да тужиоцима ББ и ВВ, обома из Београда, на име накнаде нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због повреде

права на планирање породице исплати износе од по 800.000,00 динара са законском затезном каматом почев од 6. јула 2021. године па до исплате, у року од 15 дана од дана пријема пресуде, донео применом члана 171 став 1 у вези члана 170 став 1, члана 611 у вези са члановима 600 и 610 став 2 и чланова 12, 16, 17 став 1 и 18 став 2 Закона о облигационим односима.

По становишту Апелационог суда, правилан је закључак првостепеног суда да је тужени АА, као посленик, одговоран за штету која је тужиоцима као трећим лицима проузрокована током вођења трудноће на његовој Поликлиници "А" која је имала закључен уговор о делу са Заводом "Р" за обављање анализе у конкретном случају, имајући у виду да није био тачан резултат пренаталног налаза кариотипа детета из тужилине плодове воде о нормалном броју и структури испитаних хромозома, а који је тужиоцима предочен обавештењем од 8. маја 2007. године, чиме је поврђено право тужилаца на планирање породице из разлога што 8. маја 2007. године нису добили адекватно обавештење о статусу фетуса те стога нису имали могућност да по пријему поузданог обавештења, а на основу правилних и потпуних информација, слободно, свесно и одговорно одлуче желе ли да тужилину трудноћу са таквом аномалијом плода доведу до краја или пак желе да је прекину и тиме спрече нежељено рођење детета, па је правилном применом члана 171 став 1 у вези члана 170 став 1, члана 611 у вези са члановима 600 и 610 став 2 и чланова 12, 16, 17 став 1 и 18 став 2 Закона о облигационим односима закључио да је АА, као посленик, због одсуства пажње доброг стручњака, услед грубог занемаривања стриктних правила струке, одговоран за обављену анализу као да ју је сам обавио.

(Делимична пресуда Вишег суда у Београду П 8443/17 од 6. јула 2021. године – пресуда Апелационог суда у Београду Гж 6511/21 од 13. децембра 2022. године)

*аутор сентенце: Весна Целетовић Цуцић,
судија Апелационог суда у Београду*

Међународно процесно право

ОДРЕЂИВАЊЕ МЕРОДАВНОГ ПРАВА У ПОСТУПЦИМА РЕШАВАЊА МАТЕРИЈАЛНОПРАВНИХ ОДНОСА С МЕЂУНАРОДНИМ ЕЛЕМЕНТОМ И МОГУЋНОСТ УЗВРАЋАЊА НА ДОМАЋЕ ПРАВО

Када домаћа правила о одређивању меродавног права упућују на примену права стране државе узеће се у обзир и његова правила о одређивању меродавног права и утврдити да ли се њима узвраћа на примену домаћег права, у ком случају ће се спорни материјалноправни однос решавати применом домаћег права.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, дана 23.05.2015. године у месту Понтет у Француској украдено је возило марке Renault тип Coleos, регистарске ознаке бр. ... Власник возила је било предузеће за лизинг ... коме је тужилац по уговору о каско осигурању надокнадио штету. Тужилац и наведено предузеће су сачинили уверење о преносу власништва над предметним возилом у корист тужиоца. То возило је предмет оптужења пред Вишим судом у Београду у коме се пред Посебним одељењем води поступак против одређених лица, због чега је од стране поступајућих органа у том поступку оцењено да за сада нема услова за доношење одлуке о враћању возила.

Полазећи од тако утврђеног чињеничног стања првостепени суд је, након што је оценио неоснованим приговор недостатка пасивне легитимације тужене, применом одредбе члана 18 став 1 Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља, члана 37 став 1 и 2 Закона о основама својинско правних односа те члана 939 ЗОО одбио тужбени захтев јер тужилац није власник возила па није легитимисан да тражи предају возила. Према оцени првостепеног суда, у погледу права својине на возилу чија се предаја тражи примењује се

домаће право у складу са којим исплатом накнаде за осигурано возило тужилац као његов осигуравач није могао стећи право својине, а уверење о преносу власништва које је тужилац закључио са лизинг предузећем које је било његов власник није сачињено у форми уговора па као такво не може бити основ за стицање права својине.

Оваква одлука се за сада не може прихватити јер је првостепени суд погрешно применио материјално право, због чега чињенично стање није правилно и потпуно утврђено, а о томе овај суд као другостепени пази по службеној дужности.

Правилно првостепени суд цени да се ради о спору са елементом иностраности те да се код доношења одлуке о тужбеном захтеву пре свега поставља питање примене меродавног права. Према схватању првостепеног суда претходно питање власништва над предметним возилом те да ли је тужилац легитимисан да тражи његову предају решава се применом домаћег права као права земље где се возило налази, у складу са одредбом члана 18 став 1 Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља.

Међутим, у ставу 3 истог члана поменутог закона прописано је да је за односе из става један на превозним средствима меродавно право државе чију државну припадност имају та средства, ако домаћим прописима није друкчије одређено. Примену меродавног права првостепени суд није ценио у смислу садржине те норме, према којој би према до сада утврђеним чињеницама за оцену претходног питања власништва над предметним возилом меродавно било право које се примењује у Француској као држави чију припадност има предметно возило и где су заправо наступиле чињенице на које се као на основ стицања позива тужилац. Код таквог стања ствари, првостепени суд је требало да најпре у складу са одредбом члана 6 Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља провери постоји ли могућност евентуалног узвраћања на домаће право (да ли правила о одређивању меродавног права стране државе узвраћају на домаће право) а потом, за случај да таквог узвраћања нема, да утврди садр-

жину меродавног страног права и у складу са њим оцени претходно питање власништва над предметним возилом.

Из изложених разлога се за сада не може прихватити закључак првостепеног суда да тужилац није легитимисан да тражи предају возила па је побијана пресуда, која је заснована на том закључку, морала бити укинута.

У поновном поступку првостепени суд ће на начин прописан одредбом члана 13 Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља затражити обавештење о страном праву, утврдити његову садржину и након тога ценити да ли је, како тужилац тврди, исплатом накнаде из осигурања могао стећи право власништва на предметном возилу односно да ли се приложеним уверењем доказује ваљан пренос власништва са предузећа ... на тужиоца. Након тога ће, уколико утврди да је тужилац легитимисан, водећи рачуна и о домаћим прописима у складу са одредбом члана 18 став 3 Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља, ценити да ли су се стекли услови за враћање возила или постоји неки од разлога који то спречавају.

(Решење Апелационог суда у Београду Гж 4313/20 од 23. септембра 2022.године – пресуда Првог основног суда у Београду П 4791/19 од 14. новембра 2019. године)

*аутор сентенце: Јасна Беловић,
судија Апелационог суда у Београду*

Остало

НЕДОЗВОЉЕНОСТ ИЗВРШЕЊА

Ако су извршни поверилац и треће лице купили исти стан од извршног дужника, дозвољеност извршења одузимањем стана испражњеног од лица и ствари од извршног дужника и предајом извршном повериоцу зависи од оцене који од стицалаца има јаче право на државину. Правни интерес и активну легитимацију за истицање захтева за недозвољеност извршења има и лице кога је непосредни држалац стана позвао у заштиту од претензија извршног повериоца уколико је његов приговор у извршном поступку одбијен.

Из образложења:

Правноснажном делимичном пресудом Првог основног суда у Београду П. /14 од2015. године тужени Б је обавезан да туженој А преда у државину стан бр. 4, у приземљу површине 43м² у згради на кп. КО Крњача ул С.. 14. На основу ове пресуде решењем Првог основног суда у Београду ИИ. .../17 од2017. године против извршног дужника Б је одређено извршење испражњењем и предајом ове непокретности извршном повериоцу А у државину. Тужиоци су као трећа лица изјавили приговор тврдећи да на наведеном стану имају право које спречава извршење, приговор је одбијен решењем јавног извршитеља ИИ. .../17 од2017. године, а2017. године су поднели тужбу за недозвољеност извршења.

Првостепени суд је одбио захтев са образложењем да се право тужене А (извршни поверилац) заснива на правноснажној пресуди и да је због тога јаче у односу на право тужиле В, а да тужилац И и тужени Б (извршни дужник) немају стварну легитимацију за уче-

шће у овом спору јер извршни дужник није ни држалац ни формални власник непокретности, а тужилац И је продао стан тужиљи В и овакав закључак се за сада не може прихватити као правилан.

Према садржини исправа у списима тужена А је од извршног дужника Б по уговору Ов. /09 од2009. године купила стан у саставу зграде на кп. ... КО К... ул. С...бр 14, од 43м² означен као стан бр. 4 у приземљу. Платила је цену, а продавац се обавезао да до краја 2009. године заврши изградњу и да јој стан преда по систему “кључ у руке”. Продавац није испунио уговор, његов захтев за поништај уговора је правноснажно одбијен, а правноснажном делимичном пресудом П. /14 од2015. године је обавезан на испуњење уговора предајом предмета продаје купцу у државину. У току те парнице стан бр. 4 корисне површине 41,50м² у приземљу зграде на кп. ... КО К.. али на адреси у ул. С... бр. 10б је продао тужиоцу И по цени од евра уговором овереним код јавног бележника 7. октобра 2016. године. И је стан по истој цени уговором од 27. децембра 2016. године потврђеним код јавног бележника, продао тужиљи В. она је платила цену и ступила у државину стана, а за ранији промет је сазнала од јавног извршитеља када је покренуто извршење.

Тужиоци нису учествовали у парници П.... /14 и ова пресуда се на њих не односи. По одредби из члана 360 став 1 и 2 ЗПП правноснажна пресуда делује само међу странкама, а према трећим лицима може да има дејства због природе спорног права или правног односа који постоји између странака и трећих лица, или ако је то прописано законом. Извршном исправом није одлучено о праву својине, већ о захтеву из облигационог односа (наложено је продавцу да испуни уговор о продаји предајом предмета уговора купцу). Тужиоце и тужену А поводом захтева за испуњење уговора Ов./09 не повезује никакав правни однос, па не би могло да се тврди да је право тужене јаче само због тога што је према свом продавцу издејствовала извршну исправу.

Стамбена зграда је у поступку легализације, није уписана у катастар па због тога нико од стицалаца није могао да упише својину на стану као посебном делу зграде. Ако су извршни поверилац тужена А и тужилац И од извршног дужника купили исти стан дозвољеност извршења зависи од оцене који од стицалаца има јаче право на држа-

вину. Код вишеструких продаја, продавац је свакако несавестан јер исту ствар ставља више пута у промет, па оцена јачег права првенствено зависи од савесности стицалаца. Купац је савестан ако је уговор закључио са лицем које може да испуни обавезе продавца, који испуни уговор а није знао и није могао да зна да у праву продавца има недостатака. Купац по каснијем уговору је савестан ако је испунио свој уговор, а није знао и није могао да зна за ранији промет. Кад су оба купца савесна предност има онај који је своје право уписао у јавној књизи, а ако се ни један није укњижио, онај коме је продавац предао ствар у државину. Ако предаја није извршена првенство има ранији уговор.

Тужиља В право на стан изводи из права свог продавца тужиоца И, а он и тужена А су уговоре закључили са истим продавцем, па је било потребно да се разјасни ко од њих има јаче право на стан. Тужилац тврди да је купио изграђен стан у стању у каквом се налазио после поплаве, да је платио цену, продавац га је увео у државину и дао изјаву да стан није био предмет ранијег располагања, а проверавањем преко нотара није могло да се утврди супротно. За ранији уговор и спор са другим купцем је сазнао тек када га је тужиља В позвала да ослободи стан од претензија ранијег купца, па је ступио у заштиту свог купца истицањем приговора у извршном поступку и подношењем тужбе. Тужиоцу И као купцу по каснијем уговору је оспорена савесност тврдњом да је стан купио по врло ниској цени и да га је убрзо препродао. У тренутку каснијег промета стан није био предат туженој, извршни поступак није био покренут и због тога дозвољеност извршења зависи од оцене савесности тужиљиног продавца као купца по каснијем уговору.

Легитимација тужиоца И по захтеву за недозвољеност извршења произлази из чињенице да је он као треће лице у извршном поступку поднео приговор који је решењем извршитеља одбијен. Он има правни интерес за истицање таквог захтева без обзира што је располагао станом јер га је тужиља В као његов купац позвала да ослободи предмет продаје од претензија извршног повериоца. Куповина по ниској цени на коју указује ранији стицалац би могла да буде од утицаја на оцену савесности али у овој фази поступка о томе не може да

се изведе поуздан закључак јер је ранији стицалац платила цену стана у изградњи са очекивањем да ће он имати уговорена својства, а каснији стицалац је купио изграђен стан у виђеном стању.

(Решење Апелационог суда у Београду Гж 1153/20 од 3. фебруара 2022 године - пресуда Првог основног суда у Београду П 12192/17 од 20. маја 2019. године)

*аутор сентенце: Марина Јакић,
судија Апелационог суда у Београду*

**СПОРАЗУМ О НАКНАДИ ЗА ЕКСПРОПРИСАНУ
НЕПОКРЕТНОСТ И ИСПЛАТА РАЗЛИКЕ
ИЗМЕЂУ ИСПЛАЋЕНЕ И ПРИПАДАЈУЋЕ НАКНАДЕ
ЗА ОДУЗЕТО ЗЕМЉИШТЕ**

Споразум о накнади за експроприсану непокретност закључен у управном поступку не представља управни акт, већ исти представља поравнање, уговор између странака, а исплата новчане накнаде по закљученом споразуму може се остварити једино у судском поступку, пред надлежним судом у складу са одредбом члана 191 став 2 Закона о општем управном поступку.

Из образложења:

Према налазу вештака грађевинске струке, предметна катастарска парцела у тренутку експропријације према просторном плану налазила се у оквиру грађевинског подручја, у зони планираног земљишта за привредну зону и сада је изграђено грађевинско земљиште. У време када је парцела експроприсана иста је коришћена као пољопривредно земљиште. Просторним планом извршена је пренамена земљишта из пољопривредног у грађевинско и у поступку експропријације пропуштено је да се примени одредба члана 88 Закона о планирању и изградњи, јер је предметна катастарска парцела била у обухвату просторног плана.

Споразум о накнади закључен је као да је експроприсано земљиште у власништву тужиоца имало карактер пољопривредног земљишта. У члану 41 став 2 Закона о експропријацији прописано је

да се висина накнаде у новцу за експроприсане непокретности одређује према тржишној цени, према околностима у моменту закључења споразума о накнади, а ако споразум није постигнут, према околностима у моменту доношења првостепене одлуке о накнади.

Споразум о накнади за експропроприсану непокретност закључен у управном поступку не представља управни акт, већ исти представља поравнање, уговор између странака, а исплата новчане накнаде по закљученом споразуму може се остварити једино у судском поступку, пред надлежним судом у складу са одредбом члана 191 став 2 Закона о општем управном којом је прописано да се неновчане обавезе извршавају управним путем (управно извршење), а новчане обавезе – судским путем (судско извршење) ако законом другачије није одређено.

Без утицаја су жалбени наводи да суд не може обавезати туженог на плаћање разлике између исплаћене и припадајуће накнаде, с обзиром да је поништен споразум о накнади. Сходно одредби члана 4 Закона о експропријацији даном правноснажности решења о експропријацији мења се власник на експроприсаној непокретности, те након поништаја споразума о накнади, последица не може бити повраћај земљишта, већ исплата разлике у исплаћеној и припадајућој накнади која се утврђује на начин прописан чланом 42 Закона о експропријацији и евентуално вештачењем.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж 4516/22 од 28. септембра 2022. године – пресуда Вишег суда у Београду П 7271/19 од 6. јуна 2022. године)

*аутор сентенце: Сања Агатоновић,
судија Апелационог суда у Београду*

УТВРЂИВАЊЕ НАКНАДЕ ЗА ДЕЕКСПРОПРИСАНУ НЕПОКРЕТНОСТ

Накнада за деекспроприсану непокретност се утврђује према критеријумима поступка у коме је та накнада одређена, а

према стању непокретности у време експропријације и ценама на дан вештачења.

Из образложења:

.....Према утврђеном чињеничном стању, решењем Секретаријата за привреду и финансије Скупштине општине Раковица од 14.09.1978. године експроприсана је у корист Општине Раковица, за потребе Завода за изградњу Града Београда, породична стамбена зграда у Ул..., породична стамбена зграда у Ул... са помоћним објектима од којих шест шупа, гаража и пољски WC, све изграђено на парцели бр... КО Београд 7, уписано у ЗКУЛ бр... Решењем Другог општинског суда у Београду Р бр.154/80 од 16.10.1981. године одређена је накнада за експроприсану стамбену зграду у ул...са помоћним објектима.....Тако утврђена накнада је ранијим сопственицима исплаћена. Решењем Одељења за имовинско-правне послове општинске управе Општине Раковица од 01.10.1998. године поништено је правноснажно решење Управе за имовинско-правне послове у саставу Секретаријата за привреду и финансије Скупштине Општине Раковица од 14.09.1978. године....

.....На име враћања накнаде за експроприсану непокретност првостепени суд је обавезао тужене (раније власнике односно правне следбенике неких од ранијих власника) да тужиоцу исплате износе обрачунате применом параметара примењених приликом одређивања те накнаде према стању непокретности у време њеног враћања ранијим власницима, односно на дан правноснажности решења о поништају експропријације.....

Правилан је закључак првостепеног суда да тужилац има право, а тужени обавезу на враћање накнаде која им је исплаћена за експроприсану непокретност. Међутим, накнада коју тужени враћају мора представљати еквивалент накнади која је исплаћена јер деекспропријација подразумева враћање у пређашње стање. Еквивалент претходно исплаћене накнаде се постиже уколико се накнада која се враћа утврђује у односу на стање непокретности у време експропријације, а према ценама у време доношења судске одлуке. Основано се, стога, изјављеним жалбама оспорава побијана одлука како у погледу досуђене накнаде тако и у делу којим је одбијен захтев тужиоца. Код

Апелациони суд у Београду

каквог стања ствари, побијана пресуда је по жалбама тужиоца и тужених морала бити укинута и у усвајајућем и у одбијајућем делу.

.....У поновном поступку првостепени суд ће имајући у виду примедбе на које је овим решењем указано утврдити чињенице битне за правилно пресуђење и потом, правилном применом правила садржаног у одредби члана 210 и 214 ЗОО, о тужбеном захтеву донети нову, правилну и на закону засновану одлуку.

(Решење Апелационог суда у Београду Гж 4798/21 од 15. јула 2022. године- пресуда Вишег суда у Београду П 889/11 од 14. априла 2021. године)

*аутор сентенце: Јасна Беловић,
судија Апелационог суда у Београд*

Радно право

ЗЛОУПОТРЕБА ПРАВА НА БОЛОВАЊЕ

У ситуацији, када запослени за време одсуства због привремене спречености за рад, буде затечен да обавља одређене послове, то аутоматски не подразумева да је запослени злоупотребио право на боловање и учинио повреду радне дисциплине.

Из образложења:

Према одредби члана 179 став 3 тачка 3 Закона о раду (“Службени гласник РС” бр. 75/14), прописано је да послодавац може да откаже уговор о раду запосленим који не поштује радну дисциплину и то ако злоупотреби право на одсуство због привремене спречености за рад. Ставом 4 истог члана, прописано је да послодавац може запосленог да упути на одговарајућу анализу у овлашћену здравствену установу коју одреди послодавац, о свом трошку, ради утврђивања околности из става 3 тачка 3) и 4) овог члана или да утврди постојање наведених околности на други начин у складу са општим актом.

Одредбом члана 84 став 1 тачка 3 Закона о здравственом осигурању, прописано је да осигуранику привремено спреченом за рад не припада право на накнаду зараде ако је намерно спречавао оздрављење, односно оспособљавање за рад.

Одредбом члана 84 став 1 тачка 6 Закона о здравственом осигурању, прописано је да осигуранику привремено спреченом за рад не припада право на накнаду зараде ако се за време привремене спречености за рад бави привредном или другом активношћу којом остварује приходе.

Тужиљи је отказан уговор о раду, због непоштовања радне дисциплине, која се огледа у злоупотреби право на одсуство због привремене спречености за рад, из разлога што је дана 23. марта 2018.године, када је била привремено спречена за рад, преузела стан,

сликала околину и зграду, те да се бавила пословима агента промета непокретности, при чему те послове није вршила у име послодавца. Према Извештају од 2. априла 2018.године, тужила је била на боловању, почев од 10. марта 2018. године до 31. марта 2018. године, са дијагнозом Ф43.2, а према Извештају лекара неуропсихијатра од 8. марта 2018.године, тужили је констатована дијагноза *disordines accommodationis* Ф43.2.

Околност да је тужила уочена приликом преузимања одређених радњи, за које постоји сумња од стране послодавца да по својој садржини могу представљати обављање пословне делатности, сама по себи не може представљати отказни разлог, који је предвиђен одредбом члана 179 став 3 тачка 3 Закона о раду, већ је за то неопходно да се утврди да је тужила била способна за рад или да су радње које је предузимала биле штетне са становишта њеног оздрављења, што се једино може учинити у поступку медицинске контроле њеног здравственог стања, а што је предвиђено одредбом члана 179 став 4 Закона о раду, те да се не може по аутоматизму сматрати да постоји злоупотреба права на привремену спреченост за рад, када је претходно одобрена у законом предвиђеном поступку од стране надлежног здравственог органа.

Тужила је била привремено спречена за рад на основу извештаја лекара неуропсихијатра, чија је дијагноза психичке природе, те да тужили није стриктно као терапија предложено мировање и социјална изолација, да сама околност да је тужила уочена приликом преузимања одређених радњи, да по својој садржини могу представљати обављање пословне делатности, не може представљати отказни разлог прописан одредбом члана 179 став 3 тачка 3 Закона о раду. Такође, под злоупотребом боловања подразумева се ситуација када се запослени налази на боловању, иако је способан за рад или обављање посла или предузимање других радњи, које не морају бити у вези са послом, којима запослени спречава своје оздрављење, односно погоршава своје здравствено стање и тиме утиче на продужетак боловања, те да је неопходно да се утврди да је тужила била способна за рад и да је радње које је предузимала биле штетне са станови-

шта њеног оздрављења, а што се једино може учинити путем медицинске контроле. У конкретном случају, тужиљу је телефоном позвало непознато лице, на чије инсистирање је тужиља дошла у предметни стан, иако је истом рекла да је на боловању, те том приликом тужиља је сачинила пар фотографија. Овај суд је мишљења, да то што је тужиља дошла на инсистирање лица које је позвало телефоном и том приликом сачинила пар фотографија стана, не представља обављање посла, у смислу послова које су обавеза посредника у промету непокретности, због чега је овај суд као правилну и закониту потврдио одлуку садржану у ставу првом изреке ожалбене пресуде.

Неосновани су наводи у жалби туженог, између осталог да је тужиљи саветована поштеда од посла, те да је тужиља затечена да обављала истоврсне послове, као и када је на раду код послодавца. Међутим, имајући у виду, да послови посредника, обухватају низ радњи, између осталог и закључивање уговора о посредовању, проверу исправа којима се доказује право својине или друго стварно право на непокретности, чији промет, односно закуп је предмет посредовања, као и презентацију непокретности на тржишту, постављање огласа на одговарајући начин, довођење у везу заинтересованих лица, учествовање у преговорима, као и друге послове, а што у конкретном случају тужиља том приликом није предузела, што произилази и из исказа тужиље, која је навела да је сачинила пар фотографија стана, без предузимања других радњи, односно да није сачинила уговор о посредовању, нити је проверила власничку документацију, као и да није огласила предметни стан, односно да исти није била пласирана на тржишту, те да није ни био обављен пријем непокретности.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж1 464/23 од 7. априла 2023. године – пресуда Првог основног суда у Београду П1 115/20 од 18. октобра 2022. године)

*аутор сентенце: Свјетлана Станисављевић,
виши саветник Апелационог суда у Београду*

**ОБУСТАВЉАЊЕ ОД ЗАРАДЕ ЗАПОСЛЕНОГ РАДИ
НАПЛАТЕ ПОТРАЖИВАЊА**

Ништава је сагласност запосленог да послодавац може обустављати од зараде запосленог износ у висини већој од 2/3 зараде.

Из образложења:

Према чињеничном стању утврђеном у првостепеном поступку тужилац је засновао радни однос код тужене ради обављања послова у Одељењу за контролу и припрему осталих докумената, служба за контролу припреме и дистрибуцију документа сектора за обраду докумената. Закључком Првог основног суда у Београду И 6799/16 од 8. марта 2017.године туженој је наложено као послодавцу тужиоца да спроведе поступак извршења на заради тужиоца, а по решењу о извршењу И 6799/16 од 3. марта 2017.године. Тужилац је дана 30. септембра 2015.године дао сагласност која је заведена код тужене под бројем и којом се тужилац сагласио да тужена може обустављати износ који је већи од 2/3 зараде или накнаде зараде коју остварује код тужене, а на име спровођења извршења по основу решења о извршењу, јавних административних забрана, без обзира да ли су решења о извршењу и административне забране донете пре или након давања ове сагласности, те је констатовано да ова сагласност важи до опозива који мора бити дат у писменој форми до потпуног намирења потраживања поверилаца по основу донетих решења о извршењу, административних забрана, које се спроводе на заради или накнади зараде коју остварује код тужене као и до престанка радног односа код тужене.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања првостепени суд је нашао да је спорна сагласност о обустави зараде ништава јер се њом одобрава туженом као послодавцу да обуставља од зараде без ограничења што је противно Закону о извршењу и обезбеђењу, па је у смислу одредбе члана 103 Закона о облигационим односима одлучио као у ставу првом изреке ожалбене пресуде.

Одредбом члана 258 Закона о извршењу и обезбеђењу (Сл. Гласник РС 106/15...) прописано је да извршење на заради или плати, накна-

ди зараде, односно накнади плате и пензији може да се спроведе у висини до две трећине зараде, накнаде зараде, плате, накнаде плате и пензије, односно до њихове половине, ако је њихов износ једнак или мањи од минималне зараде утврђене у складу са законом

Одредбом члана 132 Закона о раду (“Службени гласник РС”, бр.24/05...75/14) прописано је да послодавац може новчано потраживање према запосленом наплатити обустављањем од његове зараде само на основу правноснажне одлуке суда, у случајевима утврђеним законом или уз пристанак запосленог. На основу правноснажне одлуке суда и у случајевима утврђеним законом послодавац може запосленом да обустави од зараде највише до једне трећине зараде, односно накнаде зараде, ако законом није друкчије одређено.

Правилно је првостепени суд утврдио да је ништава сагласност тужиоца од 30. септембра 2015. године којом се тужилац сагласио да тужена може обустављати износ који је већи од 2/3 зараде или накнаде зараде коју остварује код тужене, а на име спровођења извршења по основу решења о извршењу и административних забрана без обзира да ли су решења о извршењу и административне забране донете пре или након давања ове сагласности, имајући у виду да је наведена сагласност супротна импретивним прописима и то одредби члана 258 Закона о извршењу и обезбеђењу. Правилно је првостепени суд закључио да је зарада запосленог заштићено право из радног односа, те да су Законом о извршењу и обезбеђењу и Законом о раду дата ограничења до које границе зарада може да се умањи, тако што је одређено да се извршење на заради може спровести до две трећине зараде, односно до једне трећине у смислу одребе члана 123 став 2 Закона о раду, те је сагласност тужиоца од 30. септембра 2015. године ништава у смислу одредбе члана 103 Закона о облигационим односима, будући да је супротна наведеним императивним нормама због чега је првостепена пресуда потврђена у ставу првом изреке.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж1 1142/22 од 27. децембра 2022. године - пресуда Првог основног суда у Београду ПП 2200/17 од 16. септембра 2021. године)

*аутор сентенце: Сања Станишић,
самостални саветник Апелационог суда у Београду*

**ПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ РАСКИДА СПОРАЗУМА
О ПРЕСТАНКУ РАДНОГ ОДНОСА**

Раскидом Споразума о престанку радног односа, не могу уследити правне последице, у погледу накнаде штете због изгубљене зараде и припадајућих доприноса, као када се ради о поништају, када наступају правне последице незаконитог престанка радног односа.

Из образложења:

Тужилац је са туженим закључио и потписао Споразум о престанку радног односа бр.1288, којим је тужиоцу престао радни однос на дан 15. децембра 2003. године. Пресудом Основног суда у Обреновцу П1.бр.89/14 од 21.05.2015. године, која је правноснажна дана 26. јануара 2018.године, раскинут је Споразум о престанку радног односа и обавезан је тужени да тужиоца распореди на послове и радне задатке које је обављао до 12. децембра 2003. године. Споразум о престанку радног односа тужиоца бр.1288 раскинут је због кривице туженог.

Наиме, имајући у виду да Споразум о престанку радног односа тужиоца бр.1288 од 12. децембра 2003.године, представља сагласност воља и добровољно је закључен између тужиоца и туженог, чиме је изражена воља странака за престанак радног односа, а да је пресудом Основног суда у Обреновцу П1.бр.89/14 од 21. маја 2015. године, Споразум од 12. децембра 2003.године раскинут, то раскидом наведеног Споразума не могу уследити правне последице, као да се ради о незаконитом престанку радног односа. Споразум од 12. децембра 2003.године је до момента раскида био на снази и пуноважно производио сва правна дејства, односно све до када је наведена пресуда постала правноснажна дана 26. јануара 2018. године. Стога, како је Споразум раскинут, а није поништен, то се разликују и правне последице ова два различита правна института, а радни однос тужиоца код туженог, није престао на незаконит начин, па се на питања накнаде штете због изгубљене зараде и уплате припадајућих доприноса не могу применити правне последице

незаконитог престанка радног односа у смислу члана 191 Закона о раду.

Незаконит престанак радног односа представља претходно правно питање, утврђивањем да је одлука послодавца којом је запосленом престао радни однос ништава или незаконита, како би запослени имао право на накнаду штете на име изгубљене зараде, као и уплату припадајућих доприноса. Стога, овај суд је као другостепени одлуку садржану у делу става другог изреке и делу става трећег изреке ожалбене пресуде, у односу за период од месеца јуна 2006. године до јануара 2018. године, преиначио и одбио као неоснован тужбени захтев тужиоца. Међутим, како је Споразум до момента раскида био на снази, односно до дана 26.01.2018. године, то је у преосталом делу става другог и става трећег изреке ожалбене пресуде, у односу на период за месец фебруар и март 2018. године, овај суд одлуку потврдио као правилну и закониту, јер тужилац након правноснажности пресуде има право на накнаду штете у виду изгубљене зараде, од правноснажности исте до враћања на рад. С обзиром да је тужилац враћен на рад 01. априла 2018. године, то је основан његов захтев за исплату накнаде штете у виду изгубљене зараде за месец фебруар и март 2018. године.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж1 533/22 од 9. децембра 2022. године – пресуда Основног суда у Обреновцу ПП 15/20 од 22. априла 2021. године)

*аутор сентенце: Свјетлана Станисављевић,
виши саветник Апелационог суда у Београду*

**ПРАВО ЗАПОСЛЕНИХ КОЈИ СУ АНГАЖОВАНИ
У COVID АМБУЛАНТАМА И НА ЗБРИЊАВАЊУ ЛИЦА
СА СУМЊОМ НА COVID-19 НА ИСПЛАТУ СОЛИДАРНЕ
ПОМОЋИ, ОДНОСНО БОНУСА**

**Послодавац који својом одлуком пропише могућност
исплате солидарне помоћи, односно бонуса запосленима који су**

ангажовани у COVID амбулантама и на збрињавању лица са сумњом на COVID-19 и утврди критеријуме за исплату, па запосленима током трајања пандемије исплаћује наведени бонус, не може без оправданог разлога запослене лишити тог права за месец јул 2021. године.

Из образложења:

Према чињеничном стању, утврђеном у поступку пред првостепеним судом, тужиле су запослене код туженог као лекари, а током трајања пандемије су радиле у ковид амбуланти. Одлуком Управног одбора туженог од 20. августа 2020. године, усвојени су критеријуми за исплату солидарне помоћи, односно бонуса запосленима код туженог који су ангажовани у COVID амбулантама и на збрињавању лица са сумњом на COVID -19, те је одлучено да бонус износи 30% од основне плате за запослене који су према распореду рада на месечном нивоу остварили највећи број прегледа, контаката или превоза пацијената са сумњом или COVID позитивних пацијената; 20% од основне плате за запослене који нису остварили пуно радно време или већи број прегледа, контаката или превоза пацијената са сумњом или COVID позитивних пацијената; 10% од основне плате за запослене који су повремено радили или били у контакту са пацијентима са сумњом или COVID позитивним пацијентима. Према Закључку Владе РС број 53-9870/20 од 3. децембра 2020. године, здравственим установама се врши пренос средстава за исплату награда запосленима који су ангажовани на пословима лечења пацијената и спречавања ширења епидемије болести COVID-19, а средства су обезбеђена у буџету Републике Србије. Тужилца С.С. је у јулу 2021. године радила у ковид амбуланти 9 дана, имала је укупно 98 пацијената, 111 контаката и 192 услуге, а тужилца Ј.В. је у истом месецу радила у ковид амбуланти 5 дана и имала је 52 пацијента, 55 контаката и 98 услуга, с тим што је радила до 20. у месецу, а после тога је користила годишњи одмор. Тужиле у јулу 2021. године нису имале мањи број контаката у односу на јун исте године, за који им је бонус исплаћен у износу од 20% основне плате. Тужилцама је исплаћиван бонус за сваки месец рада у ковид амбуланти током трајања пандемије, осим за јул 2021. године. Директор туженог

није требовао новац за ову намену, сматрајући да услови рада у јулу нису били отежани, јер се радило пуно радно време и ковид амбуланта је радила у две смене, а ни друге околне амбуланте нису требовале новац за ту намену. Висина потраживања тужиља утврђена је вештачењем, на бази критеријума из јуна 2021. године и имајући у виду да се бонус обрачунава на пуну основну плату, што значи без обзира на број дана проведених у ковид амбуланти, како је и свим осталим запосленима тужени обрачунавао и исплаћивао.

На основу овако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је закључио да је тужбени захтев тужиља основан. Према датим разлозима, тужиљама тражена накнада припада сходно Закључку Владе РС од 3. децембра 2020. године и Препоруци Министарства здравља РС, јер су тужиље у јулу 2021. године радиле у ковид амбуланти и имале број прегледа пацијената већи него у јуну, а Одлуком туженог су јасно прописани критеријуми на основу којих се врши исплата ове накнаде, који се морају поштовати, с тим да није утврђен минимум радних дана у ковид систему, нити минималан број прегледа потребан да би се остварило право на ову накнаду. Према даљем налажењу првостепеног суда, не постоји дискреционо право директора туженог да одлучи да ли ће у неком месецу запосленима исплатити ову накнаду или не, јер је Одлука донета, па је нејасно из ког разлога тужиљама за јул месец 2021. године није исплаћена тражена накнада, нарочито имајући у виду да им је иста исплаћивана и пре и после јула 2021. године.

На правилно и потпуно утврђено чињенично стање, првостепени суд је правилно применио материјално право и за своју одлуку дао довољне и јасне разлоге, које у свему прихвата и овај суд.

Супротно наводима жалбе, првостепени суд је правилном применом материјалног права закључио да тужиљама за јул 2021. године, када су биле ангазоване у ковид амбуланти, припада право на исплату бонуса прописаног Одлуком Управног одбора туженог од 20. августа 2020. године, у износима утврђеним вештачењем.

Неосновано се у жалби позивањем на одредбу члана 120 тачка 4 Закона о раду, указује на задирање у аутономно право послодавца, јер је послодавац у конкретном случају Одлуком од 20. августа

2020. године прописао право на солидарну помоћ, односно бонус, а тужени не доказује постојање оправданих разлога због којих би запослени били лишени тог права за месец јул 2021. године.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж1 841/23 од 30. марта 2023. године – пресуда Основног суда у Ваљеву П1 626/21 од 17. новембра 2022. године)

*аутор сентенце: Јасна Михајлов,
виши саветник Апелационог суда у Београду*

ПРАВО НА НАКНАДУ МАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ ЗЛОСТАВЉАЊА НА РАДУ

Када је правноснажном судском пресудом утврђено да је запослени претрпео злостављање на раду, припада му поред накнаде нематеријалне штете и накнада материјалне штете која је у узрочно-последичној вези са извршеним злостављањем.

Из образложења:

Према правилима из члана 30 Закона о спречавању злостављања на раду (“Службени гласник РС” бр.36/10), у поступку пред надлежним судом, запослени који сматра да је изложен злостављању, може да захтева утврђење да је претрпео злостављање, забрану вршења понашања које представља злостављање, извршење радње ради уклањања последица злостављања и накнаду материјалне и нематеријалне штете у складу са законом.

Према правилима из члана 172 Закона о облигационим односима, правно лице одговара за штету коју његов орган проузрокује трећем лицу у вршењу или вези са вршењем својих функција.

Тужилац у утуженом периоду није био распоређен, од стране директора полиције туженог, на одговарајуће радно место у складу са Правилником о организацији и систематизацији послова код

туженог, нити му је решењем тужене утврђен статус нераспоређеног запосленог, такође директор полиције му није давао радне задатке, односно није решио његов радно-правни статус и поред тужиочевог обраћања надлежним лицима да буде распоређен у складу са његовим звањем и чином, због чега је правноснажном пресудом Вишег суда у Београду П1 168/20 од 30. јуна 2021. године, утврђено да овакво понашање директора полиције туженог представља злостављање извршено према тужиоцу и тужиоцу досуђена нематеријална штета због претрпљеног злостављања на раду. Према томе, правноснажна пресуда суда којом је утврђено да је тужилац због напред наведених радњи овлашћеног лица туженог, трпео злостављање на раду услед ког му није омогућавано да буде распоређен на одговарајуће радно место и обавља радне задатке, представља основ за накнаду материјалне штете коју је тужилац претрпео као последицу злостављања.

Неосновано се наводима жалбе напада правилност ожалбене пресуде да првостепени суд није надлежан да одлучује у овој правној ствари и утврђује радно-правни статус тужиоца, као државног службеника и висину плате коју је тужилац могао остварити, имајући у виду да је изгубљена зарада досуђена тужиоцу према најнижем коефицијенту за радно место у чину генерала. Дакле, према редовном току ствари, да није било незаконитог поступања овлашћених лица тужене, за које је правноснажном пресудом суда утврђено да представљају радње злостављања извршене према тужиоцу, тужилац би остварио плату у већем износу од износа који му је исплаћен применом коефицијента за радно место на које је распоређен према правилнику који је престао да важи. Ово посебно што досуђена накнада штете представља разлику између исплаћене плате и плате обрачунате применом коефицијента за најниже радно место коју би тужилац остварио у датом чину који му је признат од стране органа тужене.

Без значаја су наводи жалбе да је првостепени суд погрешно применио правила из члана 91 Закона о државним службеницима, у вези са правилима члана 133 и 134 истог закона, имајући у виду да основ накнаде штете представља правноснажна пресуда којом је

Апелациони суд у Београду

утврђено да радње овлашћених лица туженог представљају злостављање, због кога је тужилац претрпео материјалну штету у висини изгубљене зараде.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Гж1 3677/22 од 24. марта 2023. године – пресуда Првог основног суда у Београду ПП 1222/22 од 22. јуна 2022. године)

*аутор сентенце: Јелена Бакмаз Прљић,
виши саветник Апелационог суда у Београду*

ЦИП - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

34

БИЛТЕН / Апелациони суд у Београду ;
главни и одговорни уредник Душко Миленковић. -
2023, бр. 13-. - Београд (Алексе Бачванског 6):
Intermex, 2023 – (Београд: Cicero) - 21 cm

Три пута годишње. - Је наставак: Билтен
Окружног суда у Београду = ISSN 0351-0247

ISSN 2217-3609 = Билтен (Апелациони суд у Београду)
COBIS. SR-ID 178707212